ISSN 1425-5383

Nr 11

Refleksje

Zachodniopomorski Miesięcznik Oświatowy

ukazuje się od 1991 roku

2007 Listopad

KSZTAŁCENIE ZAWODOWE I USTAWICZNE

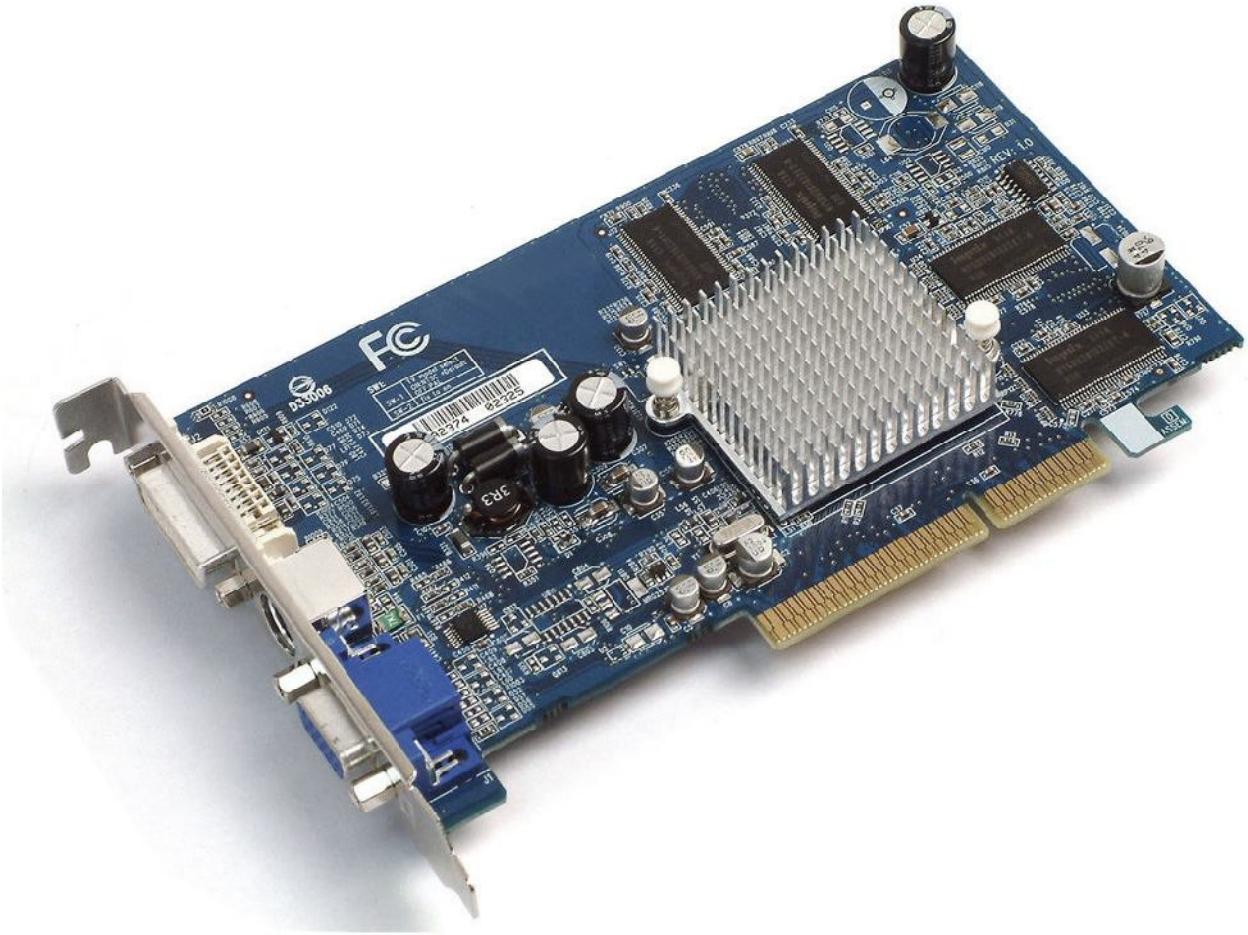

Od Redakcji

Po latach deprecjonowania kształcenia zawodowego próbuje się dzisiaj nadać mu nową rangę. W większości krajów Unii Europejskiej szkoły zawodowe są doskonale wyposażone i stanowią stały i silny element kształcenia młodzieży. System ten jest ściśle związany z dynamicznym rynkiem pracy i gospodarką.

W wydanym w tym roku przez UNDP Raporcie o Rozwoju Społecznym *Edukacja dla pracy* jednym z najważniejszych wniosków jest postulat dostosowania systemu edukacji do potrzeb rynku pracy. Aby jednak tego dokonać, należy przede wszystkim powołać w skali kraju instytucję monitorującą i badającą popyt na pracę oraz upowszechniającą tę wiedzę. Nie można odrywać bowiem kształcenia od realnych potrzeb rynku. Jednocześnie wiedza o nim pozwoliłaby dyrektorom szkół i organom prowadzącym racjonalnie planować pracę szkół zawodowych, otwierać nowe, oczekiwane kierunki kształcenia i sprawiłaby, że wzrosłaby atrakcyjność nauki w szkołach zawodowych.

Postulat zmian w strukturze edukacji wynika nie tylko z porównań z państwami tak zwanej starej Unii, ale także z sugestii środowiska oświatowego. Nie wszyscy młodzi ludzie muszą ukończyć liceum ogólnokształcące. Niektórzy zwyczajnie nie mają ku temu predyspozycji. Eksperyment, jakim było powołanie do życia liceów profilowanych, zweryfikowało życie; samorządy wycofują się z ich prowadzenia, bo wyniki egzaminów zewnętrznych pokazały, że absolwenci tych szkół są słabo przygotowani zarówno do matury, jak i wykonywania zawodu.

O znaczenie kształcenia zawodowego powinni dbać jego animatorzy. Społeczne postrzeganie szkół zawodowych i techników musi ulec zmianie. Mają one być miejscem, gdzie kształci się fachowców umiejących się doskonale poruszać na rynku pracy, wyposażonych w odpowiednie umiejętności i wiedzę oraz potrafiących dokształcać się i przekwalifikować w miarę potrzeb deklarowanych przez pracodawców i dyktowanych przez rynek. Kształcenie zawodowe, w aspekcie kształcenia ustawicznego, jest kontynuacją nabytej na wszystkich etapach nauczania umiejętności uczenia się. Mobilność i aktywność w kształtowaniu swojej ścieżki zawodowej jest warunkiem uzyskania satysfakcji z pracy. Dlatego na szeroko rozumiany sukces życiowy pracujemy wszyscy od najwcześniejszych etapów edukacji, realizując w sposób najlepszy swoje predyspozycje.

Katarzyna Krysztofiak

Wydawca: Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie, Kuratorium Oświaty w Szczecinie.
Redakcja: 71-421 Szczecin, al. Wyzwolenia 105, tel. 422-52-21 w. 134, e-mail: refleksje@cdidn.edu.pl, informacja@kuratorium.szczecin.pl.; www.cdidn.edu.pl.
Redaktor naczelny: Katarzyna Krysztofiak. *Z-ca red. naczelnego:* Karolina Pietroczuk-Rapkiewicz. *Sekretarz redakcji:* Katarzyna Kryszczuk-Mańkowska.
Opracowanie językowe i korekta: Anna Malinowska. *Opracowanie graficzne, techniczne, skład i łamanie:* Radosław Jóźwik. *Druk:* Poligrafia CDiDN.

Redakcja zastrzega sobie prawo redagowania i skracania tekstów oraz zmiany ich tytułów. Nie zwraca tekstów niezamówionych.

Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie posiada Akredytację Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty oraz Certyfikat Systemu Jakości PN-EN ISO 9001:2001

CDIDN SZCZECIN

Kuratorium Oświaty w Szczecinie

Spis treści

AKTUALNOŚCI 4

WYWIAD

Nowa droga komunikowania wyników egzaminów zawodowych. List Lesława Zabłockiego, kierownika Wydziału Egzaminów Zawodowych Centralnej Komisji Edukacyjnej 5

EDUKACJA W REGIONIE

Władysław Raczkowski
Przywrócić rangę 6

Agata Markowicz-Szarejko
Chcą zdobyć zawód 7

Wojciech Oleszak
Historia i funkcje edukacji dorosłych 9

Elżbieta Majka
Egzamin zawodowy 10

Agata Markowicz-Szarejko
Niepełnosprawni mogą się kształcić 11

REFLEKSJE OŚWIATOWE

Andrzej Zych
Kierunki rozwoju kształcenia zawodowego 13

Agnieszka Bąk
Sprawni w pracy 16

Hanna Grządziel, Zdzisław Olejniczak, Bartosz Stolarczuk
W obliczu nowych wyzwań 17

Elżbieta Żwirko-Kujawiak
Pokonać problemy 18

Piotr Walaszczyk, Tomasz Konieczny
Dzięki własnej pracy 19

Andrzej Zych
By poprawić wyniki egzaminów zawodowych 20

Czesław Gargula
Kształcenie młodocianych 23

Katarzyna Krysztofiak
A po co w szkole doradztwo zawodowe? 25

Lidia Horyń
Nauczyciel w nowej roli 27

Eugenia Mańkowska
Uświadomiona potrzeba doskonalenia 28

Wojciech Oleszak
Kształcenie ustawiczne: wybór czy konieczność? 29

FUNDUSZE DLA OŚWIATY

Andrzej Smoliński
Gdzie szukać funduszy dla oświaty? 32

PRAWO OŚWIATOWE 31

WARTO PRZECZYTAĆ 34

W CDiDN-ie 36

ROZMAITOŚCI 38

OŚWIATOWE PREZENTACJE

55 lat samochodowej tradycji
Zespół Szkół Samochodowych w Szczecinie

Zdawalność w poszczególnych zawodach jest różna; nie wynika ze stopnia łatwości przygotowywanych zadań, ale generalnie z ogromnego zróżnicowania wyników kształcenia w szkołach. Na spodziewane wyniki szkoły ma wpływ potencjał kandydatów i metody stosowane przez nauczycieli.

Nowa droga komunikowania wyników egzaminów zawodowych. (str. 5)

Podejmowane w ostatnich latach przedsięwzięcia w zakresie działań przywracających rangę kształceniu zawodowemu oraz trwająca koniunktura gospodarcza zwiększająca zapotrzebowanie na dużą liczbę fachowców w różnych dziedzinach to czynniki, które powodują, że kształcenie zawodowe, a tym samym przygotowanie do wykonywania konkretnego zawodu staje się wśród absolwentów gimnazjów coraz popularniejsze. Zwiększająca się oferta kształcenia zawodowego, a także wciąż rosnące potrzeby rynku pracy także przyczyniają się do wybierania przez absolwentów gimnazjów szkół, których ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.

Chcą zdobyć zawód (str. 7)

Opracowując plan pracy szkoły lub program naprawczy, należy się skupić na takich działaniach, które przy najmniejszym wysiłku przyniosą najlepsze rezultaty. Najważniejszą sprawą jest więc staranne określenie zadań, które w warunkach danej szkoły mają szansę na pełną realizację, i które są konieczne. Szkoły często podejmują się realizacji zbyt wielu pracochłonnych zadań (i tych koniecznych, i tych mało przydatnych lub nawet zbędnych), a ich nadmierna liczba powoduje, że nie ma możliwości na ich pełne opracowanie, monitorowanie i tym samym analizowanie pod kątem efektywności.

By poprawić wyniki egzaminów zawodowych (str. 20)

Doradca zawodowy to ktoś, kto musi posiadać wiedzę o wielu obszarach (edukacyjnym, krajowym i europejskim) rynku pracy. Ma on za zadanie wspomagać uczniów w podejmowanych decyzjach, a nie dokonywać tego zamiast nich. Powinien słuchać swoich klientów, rozmawiać z nimi, diagnozować ich możliwości i w ten sposób zawężać im obszary wyboru ze względu na to, jak chcą kreować swoją karierę. Doradca zawodowy to „doradca całożyciowy", ktoś, kto poznaje drugiego człowieka, jego słabości, mocne strony, oczekiwania, marzenia. Rozmowa doradcza nie może trwać pół godziny; to rozmowa, w której trzeba pozwolić uczniom mówić, w której buduje się dobre relacje.

A po co w szkole doradztwo zawodowe? (str. 25)

NIE! DLA PRZEMOCY

Kuratorium Oświaty w Szczecinie rozstrzygnęło pierwszą edycję konkursu na dofinansowanie programów edukacyjnych i profilaktyczno-wychowawczych w ramach rządowego programu poprawy bezpieczeństwa „Zero tolerancji dla przemocy w szkole". Projektodawcami programów realizowanych w terminie od 15 października do 10 grudnia 2007 r. mogły być placówki wychowania pozaszkolnego, czyli pałace młodzieży, młodzieżowe domy kultury, ogniska pracy pozaszkolnej, międzyszkolne ośrodki sportowe, pozaszkolne placówki specjalistyczne realizujące zadania z zakresu wychowania pozaszkolnego, kształtujące umiejętność zagospodarowywania czasu wolnego młodego pokolenia, uwzględniające przynajmniej dwa z następujących priorytetów:

- wspieranie aktywności i inicjatyw młodego pokolenia, umożliwianie młodzieży tworzenia własnych form aktywności rozwijających zainteresowania, uzdolnienia i umiejętności;
- prowadzenie zajęć kształtujących tożsamość młodych ludzi, budujących poczucie przynależności do wspólnoty lokalnej w oparciu o programy wypracowane wspólnie ze szkołą, instytucją kultury, organizacją pozarządową i innymi podmiotami środowiska lokalnego;
- kształtowanie umiejętności uczestniczenia dzieci i młodzieży w kulturze, rozwijanie talentów i twórczości młodzieżowej;
- działania alternatywne wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniami i niedostosowaniem społecznym;
- programy „wielopokoleniowe" – włączające rodziny w działania na rzecz placówki, integrujące społeczność środowiska lokalnego;
- kształtowanie umiejętności liderskich, rozwijanie wolontariatu, samorządności i uczestnictwa młodzieży w życiu publicznym;
- kształtowanie umiejętności porozumiewania się, rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie ze stresem.

Łączna kwota przeznaczona na dofinansowanie programów w województwie zachodniopomorskim to 271 785 zł.

Komisja oceniająca dokonała szczegółowej analizy i oceny pod względem formalnym i merytorycznym 11 wniosków na kwotę 181 305,52 zł. Jeśli oferta nie spełniała kryteriów formalnych określonych w ogłoszeniu konkursu, nie była oceniana pod względem merytorycznym. Kryteria oceny merytorycznej wniosków na dofinansowanie programów edukacyjnych i profilaktyczno-wychowawczych obejmowały:

- wartości edukacyjne, poznawcze i wychowawcze ujęte w realizacji zadania;
- jakość działania i kwalifikacji osób, przy udziale których oferent ma realizować zadanie;
- nowatorskość proponowanych działań;
- udział środków finansowych własnych albo pozyskanych z innych źródeł na realizację zadania;
- efekty zadania, np. liczba odbiorców, koszt jednostkowy, adekwatność założeń zadania do oczekiwanych efektów;
- otwartość programu – objęcie programem jak największej liczby uczestników z uwzględnieniem nowych beneficjentów;
- poszerzenie dotychczasowej oferty programowej placówki.

Akceptację Komisji uzyskało 9 wniosków, na łączną kwotę 149 885 zł. Dwa wnioski odrzucono ze względów formalnych – merytorycznych i finansowych.

Zwycięskie programy dotyczą w większości realizacji zajęć sportowych, takich jak biegi górskie, pływanie, taniec, marsze na orientację, turniej szachowy, zajęcia z żeglarstwa i kajakarstwa. Na szczególną uwagę zasługuje projekt Młodzieżowego Domu Sportu w Goleniowie: „Blockers ball – uliczna piłka". Zakłada on zagospodarowanie czasu wolnego młodzieży poprzez realizację inicjatywy dzieci i młodzieży grającej w piłkę koszykową na podwórkach wokół bloków. Pod okiem nauczycieli wychowania fizycznego, instruktorów piłki siatkowej oraz sędziów Okręgowego Związku Piłki Koszykowej odbędą się zajęcia grup dzieci z różnych dzielnic, zakończone turniejami. Projekt umożliwi zrealizowanie inicjatywy nieformalnej grupy młodych koszykarzy oraz integrację młodej społeczności lokalnej.

Realizacja wybranych projektów umożliwi aktywne włączenie w realizację priorytetowych celów placówek wychowania pozaszkolnego około 1800 dzieci i młodzieży z województwa zachodniopomorskiego.

W związku z tym, że pozostała nierozdysponowana kwota w wysokości 121 900 zł, ogłoszono ponowny konkurs, którego rozstrzygnięcie nastąpi w listopadzie.

TISCHNEROWSKA MYŚL

Adresowana do nauczycieli i studentów konferencja „Aktualności Tischnera" będzie się odbywać od 30 listopada do 1 grudnia na Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie.

Konferencja stawia sobie za cel ożywienie myślenia ponad podziałami z wykorzystaniem dorobku myśli ks. Józefa Tischnera. Włącza się w nurt rosnącego w kraju zainteresowania jego postacią i dorobkiem intelektualnym. Stanowi ona, po dniach pamięci Józefa Tischnera w marcu bieżącego roku, kolejny krok w kierunku intelektualnego ożywiania społeczności Szczecina.

Konferencja uzyskała honorowy patronat Instytutu Myśli Józefa Tischnera w Krakowie, Miesięcznika „Znak", Prezydenta Miasta Szczecina oraz Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty.

W konferencji wezmą udział wybitni filozofowie i ludzie kultury, zaproszeni z racji ich powiązania z dziedzictwem Tischnerowskiej myśli. Obok obrad nastąpi prezentacja filmów związanych z Tischnerem oraz promocja wydawnictw z nim związanych.

NEWSWEEK W SZKOLE

Newsweek Polska zaprasza do wzięcia udziału w programie edukacyjnym, którego celem jest dostarczenie nauczycielom nowoczesnych materiałów edukacyjnych ułatwiających wyjaśnianie uczniom zjawisk współczesnego świata, przygotowanie ich do świadomego odbioru treści przekazywanych przez środki masowego przekazu, nauczenie ich krytycznego myślenia oraz przygotowanie do egzaminu gimnazjalnego i maturalnego.

Na stronie internetowej Newsweeka będą publikowane scenariusze zajęć do aktualnych tekstów oraz materiały edukacyjne ułatwiające wykorzystanie publikacji (książek i filmów), jakie otrzymają uczestnicy programu.

Zainteresowanych uczniów i nauczycieli prosimy o wizytę na stronie internetowej Newsweeka www.edu.newsweek.pl.

opr. bg, kpr

Nowa droga komunikowania wyników egzaminów zawodowych

Zdawalność w poszczególnych zawodach jest różna; nie wynika ze stopnia łatwości przygotowywanych zadań, ale generalnie z ogromnego zróżnicowania wyników kształcenia w szkołach. Na spodziewane wyniki szkoły ma wpływ potencjał kandydatów i metody stosowane przez nauczycieli.

Szanowni Państwo,

zakres i tematyka proponowanych tematów powiela rutynowe działania systemu oceniania zewnętrznego, z jakimi spotykamy się od kilku lat. Związane są z wielkimi wydarzeniami diagnostycznymi, jakimi jest sprawdzian i egzamin gimnazjalny, oraz przepustką na wyższe studia – maturą. Dwa pierwsze to ogromne pomiary osiągnięć wszystkich absolwentów szkół podstawowych i gimnazjów. Liczba przystępujących jest ogromna, a ilość narzędzi pomiaru znikoma. Przyzwyczajono szkoły i nauczycieli do „pełnej pomiarowej jawności". Szczególnie w pierwszych latach, promując teorię pomiaru dydaktycznego, śladem wyników pokazuje się pełną dokumentację testów, prezentując bardziej lub mniej zrozumiałą dokumentację, pokazując, **czym się sprawdzało** określone standardami wymagań egzaminacyjnych wiadomości i umiejętności, zamiast więcej czasu poświęcić na to, aby odpowiedzieć, dlaczego takie czy inne umiejętności **są słabo potwierdzane** przez egzaminowanych.

Nie przeczytałem żadnego popularnego opracowania, jak można uczyć w szkole ponadgimnazjalnej tych, których wyniki egzaminu gimnazjalnego mieszczą się pomiędzy pierwszym, a trzecim staninem, co przekłada się na informację, że nie potwierdzili oni **żadnych** wiadomości i umiejętności ze standardu wymagań dla tego typu szkoły.

Komunikowanie wyników egzaminu zawodowego w tym roku otwiera inną drogę w tym zakresie. Pokazując wyniki poszczególnych etapów egzaminu, prezentujemy, jak rozwiązywane były zadania sprawdzające określone w standardzie wymagań egzaminacyjnych wiadomości i umiejętności (a nie, którymi zadaniami były sprawdzane). Dotyczy to poziomu kraju, okręgowych komisji egzaminacyjnych i kuratorium. Od zapotrzebowania szkół zależy, czy podobną analizę otrzymają z komisji okręgowej. Samo narzędzie nie jest źródłem analiz tylko pochodne procesu egzaminowania, **łatwość** obszarów standardu czy elementów pracy egzaminacyjnej w etapie praktycznym dla technika.

Egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe jest ostatnim w serii. Na dodatek to ogromne przedsięwzięcie logistyczne trwające kilka tygodni. Do tegorocznej sesji użyto ponad 600 zestawów egzaminacyjnych. Egzamin przygotowano i przeprowadzono w 156 zawodach, dla 45 tys. absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i 169 tys. absolwentów techników i szkół policealnych. Trudno wymagać ekspresowego wyniku i prezentowania z komentarzem w trybie natychmiastowym. Zaplecze kadrowe i możliwości techniczne Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i komisji okręgowych, delikatnie mówiąc, pozostawia wiele do życzenia. Nie można liczyć na ekspresowe sprawozdania i analizy, potrzebny jest spokój i cierpliwość.

To, że zdawalność w poszczególnych zawodach jest różna; nie wynika ze stopnia łatwości przygotowywanych zadań, ale generalnie z ogromnego zróżnicowania wyników kształcenia w szkołach. Na spodziewane wyniki szkoły ma wpływ potencjał gimnazjalny kandydatów do klas pierwszych i metody stosowane przez nauczycieli w pokonaniu „ubytków" z gimnazjum uczniów. Kolejne sesje, patrząc na wyniki, skłaniają do poważnej weryfikacji zapisów w podstawach programowych dla poszczególnych zawodów, tak co do liczby kluczowych umiejętności dla zawodu, jak samego ich zakresu. Ponownego rozpatrzenia wymaga wykazanie różnic pomiędzy zakresem umiejętności technika a dawnego robotnika w pokrewnych zawodach. Cykle kształcenia dla tych poziomów mocno się zbliżają, a teoretyczne zapisy w dokumentach nie są spójne z możliwościami szkół, jeśli chodzi o zbliżenie do praktyki i dostęp do specjalistów dydaktyków.

Zawód zawodowi nierówny, jeśli chodzi o zakres oczekiwanych „na wyjściu" wiadomości i umiejętności. Stąd wyniki technika mechanika lotniczego są różne od technika mechanika. Są zawody wymagające wyjątkowych predyspozycji czy uzdolnień, ale w obecnym trybie rekrutacji, kiedy liczba kandydatów rzadko jest większa od liczby miejsc, a potencjał (punktowy) kandydatów bardzo zróżnicowany, odpowiedzialność spada na dyrekcje i rady pedagogiczne szkół.

Organizacja etapu praktycznego egzaminu dla absolwentów techników, ustalona w aktualnym rozporządzeniu o ocenianiu, potwierdza komunikat o zawieszeniu powszechnego zastosowania komputerów i stosownego oprogramowania na egzaminie. Szczegółowe decyzje dotyczące poszczególnych zawodów będą regulowane odrębnymi komunikatami. Dostawy sprzętu lub oprogramowania do szkół nie są równoznaczne z decyzją o natychmiastowym ich zastosowaniu na najbliższym egzaminie.

Na zakończenie zapraszam wszystkich na stronę internetową www.cke.edu.pl, gdzie w informacji o wynikach egzaminu zawodowego w 2007 roku można pobrać, szczególnie poszukiwany przez uczniów techników, materiał do etapu praktycznego egzaminu.

Lesław Zabłocki

Kierownik Wydziału Egzaminów Zawodowych CKE

Przywrócić rangę

Władysław Raczkowski
Kuratorium Oświaty w Szczecinie, Delegatura w Koszalinie

Po okresie mody na odchodzenie od kształcenia zawodowego w ostatnim czasie obserwuje się w Polsce powrót do niego. Na fali modnych przemian szkolnictwo to przeżyło wielu „gorliwych reformatorów", którzy w majestacie prawa i w porozumieniu z organem prowadzącym likwidowali na przykład dobrze funkcjonujące warsztaty szkolne. Tam, gdzie nie dopuszczono do ich likwidacji, ale dokonano przekształceń, warsztaty obecnie świetnie funkcjonują. „Likwidatorzy" nie zauważyli, że mogą one pełnić istotną rolę w kształceniu zawodowym także osób dorosłych.

Analiza wynikająca z nadzoru pedagogicznego nad szkołami zawodowymi wykazuje, że obecnie kształcenie zawodowe jest kształceniem skierowanym nie tylko do młodzieży, ale w coraz większym zakresie również do osób dorosłych. W tym drugim przypadku jest to głównie kształcenie w formach szkolnych, chociaż coraz częściej występują tu formy pozaszkolne, np. kursy, seminaria czy kursy kwalifikacyjne. Istotną rolę we wszystkich tych przypadkach odgrywa jakość i sposób realizacji praktycznej nauki zawodu, a także wyposażenie technodydaktyczne szkoły oraz sposób planowania procesu dydaktycznego przez nauczyciela. Nie jest bowiem możliwe dobre przygotowanie absolwenta do wejścia w życie zawodowe bez odpowiedniego zaplanowania procesu nauczania, prowadzenia stałej kontroli jego osiągnięć w nauce pod kątem oszacowania przyjętych metod kształcenia. Tymczasem, jak wykazują prowadzone diagnozy i obserwacje, planowanie i stała kontrola osiągnięć ucznia w nauce nie należy do ich mocnych stron. Ta sfera często jest przez nauczyciela traktowana bez należytej dbałości. Głównym i, niestety, często jedynym dokumentem, na którym nauczyciel opiera swoje planowanie, jest program nauczania. Standardy egzaminacyjne są uwzględniane, ale nie zawsze wykorzystane w planowaniu w sposób dający szansę na jednoznaczne powiązanie go z przyjętym przez nauczyciela rozkładem materiału. W sferze niemal abstrakcji jest podstawa programowa, z którą nauczyciel niekiedy nie bardzo wie, co zrobić. Zdarzają się i tacy, którzy nauczając określonego przedmiotu zawodowego, np. mechaniki technicznej w zawodzie technik mechanik, pytają: gdzie można znaleźć podstawę programową do przedmiotu mechanika techniczna? A przecież to właśnie podstawa programowa kształcenia w zawodzie określa kwalifikacje, jakie ma posiąść absolwent szkoły, kwalifikacje, których nabycie sprawdza egzamin zewnętrzny.

Wiele szkół często podkreśla swoje osiągnięcia we współpracy z innymi placówkami, zwłaszcza zagranicznymi. Pojawia się jednak pytanie: jaki wpływ na jakość kształcenia zawodowego ma taka współpraca czy wymiana? Zwykle po zadaniu tego pytania słyszy się szereg wyjaśnień uzasadniających takie działania, wskazywany jest znaczny wpływ takich działań na jakość kształcenia. Dlaczego więc takie szkoły czasami otrzymują od kuratora oświaty polecenie opracowania i wdrożenia programu naprawczego, wynikające ze słabych wyników jej absolwentów na egzaminach zewnętrznych? Czy nie należy jeszcze raz zastanowić się nad takim działaniem?

Analiza wyników naborów prowadzonych przez szkoły wskazuje, że jest to często nabór negatywny. Jedną z przyczyn jest powszechnie panujące przekonanie, że najlepsze wykształcenie dają szkoły ogólnokształcące, a szkoły zawodowe, w tym technika, są dla tych gorzej uczących się. Nic bardziej mylnego, gdyż poziom technologii oraz wymagania, jakie są stawiane absolwentowi szkoły w obszarze jego kwalifikacji, są tak duże, że wielu absolwentów nie podejmuje pracy w wyuczonym zawodzie. I tu pojawia się znacząca rola, jaką mają do spełnienia szkoły zawodowe, i trzeba przyznać, że w dużej mierze się z niej wywiązują. Szkoda, że, jak dotąd, żaden z poczytnych dzienników krajowych nie ogłosił rankingów na najlepsze szkoły zawodowe; podstawą analizy mogłaby być wartość dodana, to jest przyrost poziomu wiedzy i umiejętności ucznia na wejściu i wyjściu ze szkoły. Wiele szkół naszego województwa znalazłoby się zapewne na czele takiej listy.

Odrębnym zagadnieniem jest kształcenie zawodowe osób dorosłych. Zwykle jest to kształcenie w systemie zaocznym, co narzuca pewne ograniczenia. Nierzadko zdarza się, że słuchacz jest zwalniany z obowiązku realizacji zajęć z praktycznej nauki zawodu. Oczywiście jest to zgodne z prawem, warto jednak raz jeszcze zastanowić się nad tym i tak poprowadzić proces edukacji, aby słuchacz, przynajmniej w jakiejś części, odbył zajęcia praktyczne lub praktykę zawodową.

Realizacja kształcenia zawodowego stawia szkole duże wymagania w zakresie wyposażenia pracowni, w których ma się odbywać kształcenie. Szkoła często nie jest w stanie sprostać tym wymaganiom ze względów finansowych. Dyrektor szkoły ma jednak inne możliwości realizacji tego zadania. Może powierzyć realizację części kształcenia innemu organizatorowi kształcenia zawodowego, którym może być Centrum Kształcenia Praktycznego, Centrum Kształcenia Ustawicznego lub nawet pracodawca. Rozwiązanie to jest znane od lat i wielu dyrektorów szkół w ostatnim czasie coraz częściej z niego korzysta. Wymaga ono jednak powołania nauczyciela-kierownika praktycznej nauki zawodu, który będzie czuwał nad poprawną realizacją przyjętego programu nauczania.

Kształcenie zawodowe w województwie zachodniopomorskim reprezentuje dobry i bardzo dobry poziom. Wiele szkół może się pochwalić dobrze wyposażonymi pracowniami i kadrą nauczycieli mającą odpowiednie kwalifikacje. Szkoły nie boją się tworzyć przeróżnych, powiązanych z ich kierunkiem kształcenia zawodowego projektów, które z powodzeniem realizują w różnych formach, z różnymi partnerami. Wszędzie tam, gdzie nie wycofano się całkowicie z kształcenia zawodowego, z powodzeniem się do niego wraca, tworząc nowe kierunki kształcenia wychodzące naprzeciw oczekiwaniom ryku pracy. ■

Chcą zdobyć zawód

Agata Markowicz-Szarejko, **Kuratorium Oświaty w Szczecinie**

Podejmowane w ostatnich latach przedsięwzięcia w zakresie działań przywracających rangę kształceniu zawodowemu oraz trwająca koniunktura gospodarcza zwiększająca zapotrzebowanie na dużą liczbę fachowców w różnych dziedzinach, to czynniki, które powodują, że kształcenie zawodowe, a tym samym przygotowanie do wykonywania konkretnego zawodu staje się wśród absolwentów gimnazjów coraz popularniejsze. Zwiększająca się oferta kształcenia zawodowego, a także wciąż rosnące potrzeby rynku pracy także przyczyniają się do wybierania przez absolwentów gimnazjów szkół, których ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe. Rekrutacja do publicznych szkół ponadgimnazjalnych w województwie zachodniopomorskim na rok szkolny 2007/2008 pozwala na szczegółową analizę profili i kierunków kształcenia zawodowego, które cieszyły się wśród absolwentów gimnazjów największą popularnością.

Kształcenie zawodowe w systemie szkolnym jest realizowane w zasadniczych szkołach zawodowych, technikach, technikach uzupełniających oraz szkołach policealnych, a zawody, w których mogą kształcić szkoły zawodowe, zostały określone w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego. Aktualnie obowiązująca klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego ogłoszona w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego* (Dz. U. nr 124, poz. 860) zawiera 199 zawodów. W cyt. rozporządzeniu zostało wpisanych 11 nowych zawodów (technik pojazdów samochodowych, technik transportu kolejowego, technik usług pocztowych i finansowych, technik cyfrowych procesów graficznych, florysta, operator dźwięku, realizator dźwięku, technolog robót wykończeniowych w budownictwie, opiekun medyczny, technik turystyki wiejskiej, technik przetwórstwa mleczarskiego), a wykreślono 2 zawody (pracownik socjalny i technik usług pocztowo-telekomunikacyjnych). Ponadto rozszerzono możliwość kształcenia w zawodach górniczych, a także w zawodzie złotnik-jubiler i kowal (w rocznej szkole policealnej) oraz w zawodzie technik obsługi turystycznej (w czteroletnim technikum).

Na podstawie przeprowadzonej analizy danych tegorocznej rekrutacji można stwierdzić, że największą grupę (44%) absolwentów gimnazjów stanowiła młodzież, która jako dalszą drogę kształcenia wybrała naukę w liceach ogólnokształcących (9112 uczniów), a najmniejszą (2%) w liceach profilowanych (443 uczniów).

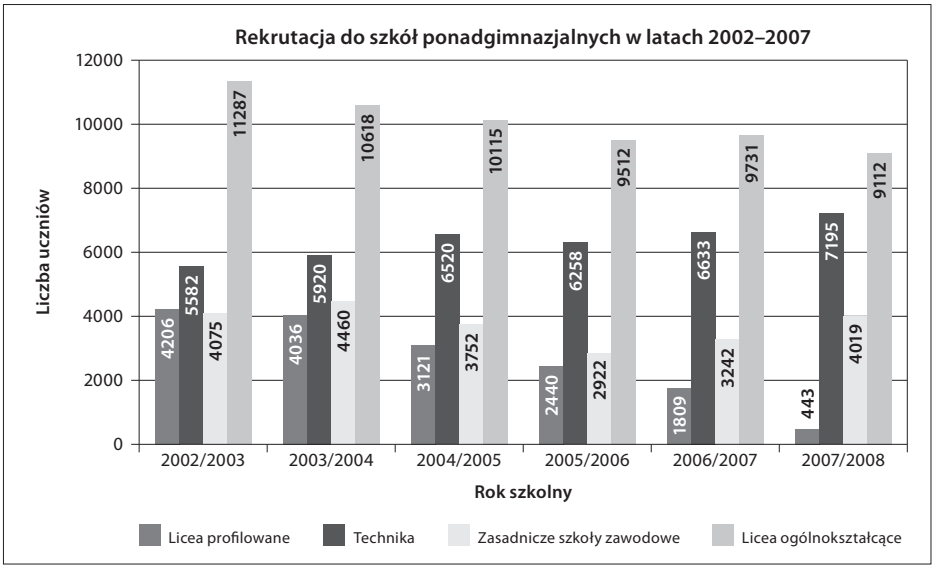

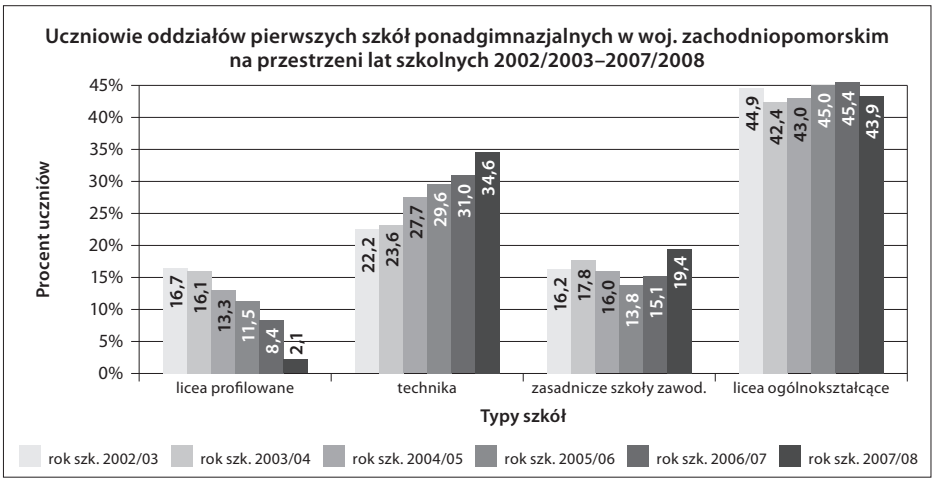

Prowadzona przez ostatnie lata analiza wyników rekrutacji wskazuje jednak na znaczący wzrost procentowy uczniów podejmujących naukę w technikach, których ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu zawodowego, a także uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego. W roku szkolnym 2002/2003 do techników uczęszczało 22,2% wszystkich uczniów szkół ponadgimnazjalnych w województwie zachodniopomorskim, a w roku szkolnym 2007/2008 naukę w technikach podjęło 34,6% wszystkich uczniów (wzrost o 12,4%). Niewielki wzrost procentowy uczniów można również zaobserwować w zasadniczych szkołach zawodowych.

Wyniki rekrutacji do trzyletnich liceów profilowanych

Pomimo bogatej oferty profili kształcenia w trzyletnich liceach profilowanych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego, niewielu absolwentów gimnazjów wybierało szkoły tego typu. Łącznie w 18 oddzia-

łach trzyletnich liceów profilowanych w bieżącym roku szkolnym naukę podjęły 443 osoby. Zaobserwowany na przestrzeni ostatnich lat spadek zainteresowania liceami profilowanymi powoduje ich samoistne wygaśnięcie, a tym samym likwidację tych szkół.

Profilami, które cieszyły się największą popularnością, są: *zarządzanie informacją*, którą wybrało 147 osób (33,2% wszystkich uczniów, którzy podjęli naukę w liceach profilowanych), *socjalny*, który wybrało 110 osób (24,8%) i *ekonomiczno-administracyjny* – 104 osoby (23,5%).

Widzimy wyraźny wzrost zainteresowania młodzieży, w porównaniu z rokiem ubiegłym, profilem *socjalnym* (wzrost o 12,7%), a także *ekonomiczno-administracyjnym* (wzrost o 3,7%). Nabór na profil *zarządzanie informacją,* choć cieszył się największym zainteresowaniem absolwentów gimnazjów, spadł o 3,5% w porównaniu z rokiem ubiegłym.

Wyniki rekrutacji do czteroletnich techników

W bieżącym roku szkolnym w 246 oddziałach czteroletnich techników naukę podjęło 7195 osób. Zawodami kształconymi na poziomie technika, cieszącymi się największą popularnością, są: *technik żywienia i gospodarstwa domowego*, który wybrało 800 osób (11,1% wszystkich uczniów, którzy podjęli naukę w technikach), *technik ekonomista*, który wybrało 795 osób (11%), *technik informatyk* – 714 osób (9,9%), *technik hotelarstwa* – 671 osób (9,3%)), *technik mechanik* – 572 osoby (7,9%) oraz *technik budownictwa* – 405 osób (5,6%).

Wzrost zainteresowania młodzieży jest widoczny dla zawodów: *technik informatyk* (wzrost o 4%), *technik żywienia i gospodarstwa domowego* (wzrost o 0,8%), *technik budownictwa* (wzrost o 0,8%) i *technik hotelarstwa* (wzrost o 0,7%). W porównaniu z rokiem ubiegłym spadło zainteresowanie zawodami (z grupy najbardziej popularnych): *technik mechanik* (spadek o 2%) i *technik ekonomista* (spadek o 1,9%).

Wyniki rekrutacji do zasadniczych szkół zawodowych

Na rok szkolny 2007/2008 w 69 zasadniczych szkołach zawodowych o okresie nauczania nie krótszym niż 2 lata i nie dłuższym niż 3 lata, których ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu, a także dalsze kształcenie w dwuletnich uzupełniających liceach ogólnokształcących i trzyletnich technikach uzupełniających, przygotowano 174 oddziały dla 4731 osób.

Wyniki rekrutacji do zasadniczych szkół zawodowych o 2-letnim cyklu kształcenia

Zawodami o 2-letnim cyklu kształcenia, które w bieżącym roku szkolnym cieszyły się wśród absolwentów gimnazjów największą popularnością, są: *kucharz małej gastronomii*, który wybrało 586 osób (56,2% wszystkich uczniów, którzy podjęli naukę w zasadniczych szkołach zawodowych o 2-letnim cyklu kształcenia), i *sprzedawca*, który wybrało 313 osób (30%).

Wyraźny wzrost zainteresowania młodzieży, w porównaniu z rokiem ubiegłym, dla najbardziej popularnych zawodów robotniczych o 2-letnim cyklu kształcenia widoczny jest dla zawodu *kucharz małej gastronomii* (wzrost o 8,7%), a spadek dla zawodu *sprzedawca* (spadek o 5,5%).

Łącznie w 42 oddziałach zasadniczych szkół zawodowych o 2-letnim cyklu kształcenia w roku szkolnym 2007/2008 w województwie zachodniopomorskim naukę podjęły 1042 osoby.

Wyniki rekrutacji do zasadniczych szkół zawodowych o 3-letnim cyklu kształcenia

Zawodami o 3-letnim cyklu kształcenia, które w bieżącym roku szkolnym cieszyły się wśród absolwentów gimnazjów największą popularnością, są: *mechanik pojazdów samochodowych* (31,5% wszystkich uczniów, którzy podjęli naukę w zasadniczych szkołach zawodowych o 3-letnim cyklu kształcenia), *murarz*, który wybrało 145 osób (11%), *elektromechanik pojazdów samochodowych* – 95 osób (7,2%), *fryzjer* – 92 osoby (7%), *monter instalacji i urządzeń sanitarnych* – 91 osób (6,9%).

Wyraźny wzrost zainteresowania młodzieży, w porównaniu z rokiem ubiegłym, dla najbardziej popularnych zawodów robotniczych o 3-letnim cyklu kształcenia widoczny jest dla zawodu *elektromechanik pojazdów samochodowych* (wzrost o 1,4%) i *fryzjer* (wzrost o 0,4%).

W porównaniu z rokiem ubiegłym zmniejszyło się zainteresowanie zawodami (z grupy najbardziej popularnych): *mechanik pojazdów samochodowych* (spadek o 5,7%) i *murarz* (spadek o 2,7%).

Łącznie w 47 oddziałach zasadniczych szkół zawodowych o 3-letnim cyklu kształcenia w roku szkolnym 2007/2008 w województwie zachodniopomorskim podjęło naukę 1319 osób.

Wyniki rekrutacji do oddziałów wielozawodowych w zasadniczych szkołach zawodowych

Wyniki rekrutacji do oddziałów wielozawodowych w zasadniczych szkołach zawodowych potwierdzają rosnącą ich popularność. Łącznie w 67 oddziałach wielozawodowych w zasadniczych szkołach zawodowych w bieżącym roku szkolnym naukę podjęło 1658 osób.

Pomimo ciągłych problemów, z jakimi boryka się w ostatnich latach szkolnictwo zawodowe, ważny jest fakt, że młodzież coraz częściej chce się kształcić w tego typu szkołach i wybiera je jako formę realizacji obowiązku nauki, co potwierdzają wyniki tegorocznej rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych. Nadzieją na wzmocnienie kształcenia zawodowego w obecnym systemie oświaty jest zainteresowanie władz oświatowych jego problemami. Szkoły zawodowe stały się priorytetem Ministerstwa Edukacji Narodowej, które dąży do rozbudowy systemu doradztwa zawodowego i uruchomienia specjalnych środków na potrzeby szkolnictwa zawodowego. Pierwsze planowane zmiany mają dotyczyć przepisów prawa w obszarze kształcenia zawodowego i ustawicznego. W ustawie o systemie oświaty zmiany te mają objąć strukturę szkolnictwa ponadgimnazjalnego oraz kalendarz egzaminów w technikach. Zmianie mają ulec również akty wykonawcze do ustawy, m.in. te, które dotyczą podstaw programowych kształcenia w zawodach, standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, egzaminów eksternistycznych i standardów wymagań będących podstawą do ich przeprowadzania.

Szczegółowe dane dotyczące rekrutacji do publicznych szkół ponadgimnazjalnych w województwie zachodniopomorskim na rok szkolny 2007/2008 można znaleźć w Raporcie, który znajduje się na stronie internetowej Kuratorium Oświaty w Szczecinie: www.kuratorium.szczecin.pl w zakładce Rekrutacja. ■

Historia i funkcje edukacji dorosłych

Wojciech Oleszak
konsultant ds. bezpieczeństwa i higieny pracy, CDiDN w Szczecinie

Zmiany społeczne i gospodarcze spowodowały pojawienie się kolejnych zjawisk w edukacji XX i XXI wieku, a wśród nich ciągłej, ustawicznej, permanentnej edukacji (*lifelong learning*). Poszukując w literaturze terminu *edukacja dorosłych* (*adult education*), często napotykamy na utożsamianie go z terminem *kształcenie ustawiczne*. Literatura pedagogiczna, ściślej andragogiczna, wyraźnie precyzuje obydwa pojęcia.

Edukację ustawiczną możemy rozpatrywać jako charakterystyczne zjawisko zwłaszcza współczesnej oświaty oraz jako zasadę organizacji współczesnych systemów oświatowych. Zaznaczyć należy, że ze zjawiskiem określanym współcześnie terminem *edukacja ustawiczna* spotykamy się od bardzo dawna. Wyrażała je łacińska maksyma, że uczymy się nie dla szkoły, lecz dla życia (non scholae sed vitae discimus). Tę samą myśl wyraża zasada, że proces ten dokonuje się na drodze doświadczenia życiowego, które jest szkołą przygotowującą do coraz to nowych funkcji.

Pod pojęciem *edukacja dorosłych* lub równoważnie używanym w naszym kraju terminem *oświata dorosłych* rozumieć należy *całokształt formalnych i nieformalnych procesów kształcenia, stanowiących przedłużanie lub uzupełnianie wykształcenia nabytego w szkołach, wzbogacenie wiedzy, doskonalenie kwalifikacji zawodowych czy nabycie nowych kwalifikacji oraz wzbogacenie życia osobistego, a zarazem możliwości brania udziału w socjalnym, ekonomicznym i kulturalnym rozwoju społeczeństwa*,[1] która to definicja zgodna jest z uchwaloną na XIX Konferencji Generalnej UNESCO w Nairobi. Z refleksją nad człowiekiem pod kątem całożyciowego ujmowania procesu jego rozwoju i wychowania spotykamy się już w starożytności. Wzmianki o uczeniu się dorosłych znaleźć możemy u Sokratesa, a w dziale Platona „Rzeczpospolita" ukazane zostały początkowe koncepcje edukacji dorosłych z możliwościami kształcenia najzdolniejszych ludzi do 35. roku życia. W późniejszych latach przewijają się różne koncepcje bądź tylko ich zarysy.

Stan ten uległ zmianie w wyniku głębokich przemian w stosunkach społecznych i w sposobie produkcji dóbr materialnych, które zostały zapoczątkowane w Anglii w drugiej połowie XVIII wieku. Zapotrzebowanie na coraz bardziej wykwalifikowaną siłę roboczą wymusiło powstanie i rozwój instytucji służących edukacji dorosłych. Najwcześniej wystąpiło to w Anglii, gdzie pod koniec XVIII wieku zaczęto organizować dla robotników odczyty, pogadanki na tematy zawodowe i społeczno-polityczne, powstały różne kluby dyskusyjne, stowarzyszenia oświatowe oraz szkółki niedzielne i wędrowne. Zapoczątkowany został ruch samokształcenia. W 1798 roku, w Nottingham, otwarto pierwszą szkołę dla dorosłych, będącą wzorem dla licznych tego typu szkół w początkach XIX wieku. W latach 30. XIX wieku robotnicy angielscy zaczęli podejmować samodzielną działalność w celu zaspokojenia swoich potrzeb oświatowych, czego wyrazem był ruch czartystów. W jego ramach powstały i rozwijały się różnorodne formy i instytucje kulturalno-oświatowe: sale odczytowe, kluby dyskusyjne, czytelnie, biblioteki, stowarzyszenia samokształceniowe, szkoły dla dorosłych itp. Działalność czartystów była dowodem, że robotnicza oświata dorosłych przestała być czystą ideą i stała się realnym faktem, pozostawiając trwały ślad w rozwoju myśli wychowawczej, torując drogę dalszemu rozwojowi robotniczej edukacji nie tylko w Anglii, ale także w innych krajach.

Cele i funkcje oświaty dorosłych zmieniały się na przestrzeni wielu lat i nie zawsze jej przejawy były formalnie dostrzegane. Jej faktyczny rozwój rozpoczął się wraz z szybkim rozwojem techniki i zmianami zachodzącymi w stosunkach społeczno-gospodarczych. Głównym celem ówczesnego kształcenia dorosłych było przekazanie wiedzy potrzebnej do obsługi maszyn. W Polsce wyraźniejsze oznaki refleksji nad potrzebą dalszego kształcenia, a nawet kształcenia całożyciowego, przypadają na okres oświecenia, szczególnie zaś na lata wzmożonej działalności Komisji Edukacji Narodowej. Bardziej znaczące inicjatywy w tworzeniu systemu edukacji dorosłych pojawiły się w okresie pozytywizmu. W okresie tym dominowały w niej główne cele wychowania patriotycznego zgodnie z hasłem: „przez oświatę do wolności".

W latach międzywojennych w większości poczynań edukacyjnych, skierowanych na ludzi dorosłych, chodziło o kształtowanie postaw propaństwowych, wyrobienie umiejętności współpracy i współdziałania. W edukacji dorosłych po II wojnie światowej położono nacisk na ukształtowanie cech zaangażowania w nowy ustrój i akceptację nowych sojuszy politycznych.

Dziś w oświacie dla dorosłych należy wyodrębnić dwie główne funkcje:

1) zastępczą, która polega na przekazaniu ludziom dorosłym tych wiadomości i ukształtowaniu u nich tych umiejętności, dyspozycji, sił umysłowych czy cech charakteru, których nie zdobyli w czasie obowiązkowego nauczania szkolnego;
2) właściwą, która polega na stałym aktualizowaniu i uzupełnianiu wiedzy i umiejętności ludzi dorosłych w dziedzinie gospodarki, polityki, ideologii, różnych dziedzin nauki, techniki i sztuki, w zakresie nieobjętym programem szkoły, a „koniecznym do właściwego spełniania obowiązków zawodowych i społecznych, na dalszym kształtowaniu i doskonaleniu sił umysłowych uczących się, a także kształtowaniu świadomych postaw społecznych ludzi dorosłych stosownie do istniejących i stale zmieniających się potrzeb edukacji i aktywności zawodowej, rodzinnej czy społecznej".[2]

Edukacja dorosłych jest siłą twórczą i podnosi kulturę ogólną i zawodową społeczeństwa oraz ułatwia zmianę warunków bytowania człowieka.

Przypisy

[1] Jankowski D., Przyszczypkowski K., Skrzypczak J., *Podstawy edukacji dorosłych. Zarys problematyki*, Poznań 2003

[2] Wujek T. (red.), *Wprowadzenie do andragogiki*, Radom 1996

Egzamin zawodowy

Elżbieta Majka
zastępca dyrektora Zachodniopomorskiego Centrum Edukacyjnego ds. Ośrodka Kształcenia Praktycznego

Egzamin zawodowy wieńczy trud nauki w szkole zawodowej. To nie tylko sprawdzian dla uczniów czy szkoły, w której się uczą. To także sprawdzian dla ośrodków egzaminacyjnych. W roku szkolnym 2003/2004 po raz pierwszy odbyły się egzaminy potwierdzające kwalifikacje zawodowe wprowadzone wraz z reformą systemu oświaty. Egzaminy te zdawali jako pierwsi absolwenci szkół zawodowych o dwuletnim cyklu kształcenia. Ostatnia sesja egzaminacyjna objęła swoim zasięgiem absolwentów wszystkich typów szkół. Jak przebiegła? Jakie złe, a jakie dobre strony w organizacji egzaminu można dostrzec, analizując jej przebieg?

Na przełomie czerwca i lipca, wzorem lat ubiegłych, odbywały się egzaminy potwierdzające kwalifikacje zawodowe. Zachodniopomorskie Centrum Edukacyjne pełniło w tym roku rolę Ośrodka Egzaminacyjnego dla 5 zawodów robotniczych: sprzedawca, monter elektronik, introligator, elektromechanik oraz elektryk. Przeprowadzaliśmy również egzamin praktyczny w 5 zawodach na poziomie technikum: technik informatyk, technik administracji, elektryk, elektronik i mechanik. W trakcie dziewięciodniowej sesji egzaminacyjnej, odbywającej się dwuzmianowo, do egzaminu przystąpiło 142 uczniów w zawodach robotniczych i 85 po technikum i szkole policealnej.

Profesjonalne przygotowanie ośrodka do przeprowadzenia egzaminu zawodowego to jeden z kluczowych elementów, który ma wpływ na atmosferę, przebieg, jak i na wynik egzaminu. W związku z tym, podobnie jak w roku ubiegłym, po zakończeniu sesji egzaminacyjnej – już na spokojnie – spróbowaliśmy dokonać analizy egzaminu zawodowego pod kątem jego organizacji.

Mocne i słabe strony organizacji egzaminu

Co się udało?

- Wszystkie osoby zaangażowane w organizację i przebieg egzaminu uczestniczyły w szkoleniu organizowanym w ZCE przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną w Poznaniu, co ograniczyło znacznie liczbę ewentualnych niedopatrzeń.
- Zarówno członkowie zespołów nadzorujących etap praktyczny, jak i zespoły egzaminacyjne były bardzo dobrze przygotowane do przeprowadzenia egzaminu. Wieloletnie doświadczenie pedagogiczne pozwoliło zbudować taką atmosferę w trakcie egzaminu, aby przebiegł on bez stresów ze strony uczniów i organizacyjnego chaosu.
- Dzięki pozyskaniu środków z innych źródeł nie mieliśmy problemów z wyposażeniem stanowisk egzaminacyjnych zgodnie z wymaganiami określonymi przez Centralną Komisję Egzaminacyjną.
- Dla zapewnienia wsparcia organizacyjnego pracujących komisji i osób egzaminowanych zostało zaangażowanych wielu nauczycieli i pracowników obsługi. Mimo trwających już wakacji nie odmawiali pomocy. Wszyscy realizowali przydzielone im wcześniej zadania zabezpieczenia budynku na czas egzaminu, demontażu wykonanych prac egzaminacyjnych po każdej zmianie, zaopatrywania stanowisk egzaminacyjnych w potrzebne materiały, bieżącej konserwacji i napraw wyposażenia stanowisk i narzędzi. Prace trwały niejednokrotnie do godziny 20.

Jakie napotkaliśmy kłopoty?

- Zeszłoroczne doświadczenia nauczyły nas, że istnieje konieczność nawiązania ścisłej współpracy z opiekunami tych absolwentów, którzy pochodzili z innych placówek niż nasze centrum. Mimo to nie obyło się i tym razem bez kłopotów. Po zakończeniu szkoły przez absolwentów szkół policealnych zaistniała konieczność zmiany harmonogramu. Niestety, jedna ze szkół macierzystych uczniów zdających egzamin nie poinformowała o tym swoich absolwentów i w trybie awaryjnym przenosiliśmy termin egzaminu, co oczywiście wiązało się z koniecznością dowiezienia do ośrodka egzaminacyjnego nowych arkuszy.
- Niewystarczająca była liczba egzaminatorów na poziomie technikum (młoda kadra pedagogiczna). W niektórych zawodach – jak np. technik informatyk – przewodniczącym zespołu nadzorującego powinien być egzaminator danego zawodu. Mieliśmy poważne trudności z ich znalezieniem w związku z brakiem dostępu do bazy danych egzaminatorów.
- W maju, a więc po skompletowaniu zespołów nadzorujących, „dosłano" nam 20 uczniów do przeegzaminowania. Po oddelegowaniu w międzyczasie „własnych" egzaminatorów do innych ośrodków mieliśmy trudności ze skompletowaniem zespołu nadzorującego.
- Specyfikacja wyposażenia stanowisk egzaminacyjnych dotarła do ośrodka na początku czerwca – na trzy tygodnie przed terminem egzaminu. Biorąc pod uwagę wiele wariantów arkuszy egzaminacyjnych (w niektórych zawodach było nawet 6, i to znacznie różniących się), przygotowania trwały jeszcze w trakcie egzaminu, co z naszego punktu widzenia nie było komfortową sytuacją.
- OKE nie przewidziało możliwości udzielania zaliczek na wyposażenie stanowisk egzaminacyjnych (umowa z ośrodkiem została zawarta zbyt późno); pociągnęło to za sobą konieczność wydatkowania w krótkim okresie dużych środków finansowych na zakup materiałów i niektórych brakujących przyrządów i urządzeń, co w przypadku jednostek budżetowych posiadających środki finanso-

we wyłącznie z dotacji kierowanej przez organ prowadzący mogło być także bardzo poważnym problemem. Oddając sprawiedliwość – duża część kosztów była refundowana.

- Brak wiedzy na temat liczby poszczególnych arkuszy egzaminacyjnych powodował konieczność dokupienia niezbędnych materiałów dopiero po ich dostarczeniu, co z wiadomych względów wprowadziło niepotrzebną nerwowość.
- Zabrakło pieniędzy dla pracowników wykonujących pracę wykraczającą poza ich obowiązki służbowe.
- Brak informacji zwrotnej z niektórych szkół o uczniach zgłoszonych do egzaminu (do czego zgodnie z procedurą są zobowiązane), którzy nie uzyskali promocji, spowodował w kilku przypadkach przestoje zespołów egzaminacyjnych.
- Brak specjalnych arkuszy dla uczniów niedosłyszących spowodował konieczność korzystania w trakcie egzaminu z usług surdopedagoga (oczywiście za zgodą OKE), co pozostaje w jawnej sprzeczności z obowiązującymi procedurami.

Zdajemy sobie z tego sprawę, że zewnętrzny egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe jest przedsięwzięciem organizacyjnym wymagającym zaangażowania dużej grupy nauczycieli i pozostałych pracowników Ośrodka Egzaminacyjnego, wykonujących zadania wykraczające znacznie poza zakres ich obowiązków. Jednak przygotowanie egzaminów ze strony OKE nie do końca było sprawne. Zbyt późne przesyłanie informacji niezbędnych do prawidłowego przebiegu egzaminu dezorganizuje pracę ośrodków i prowadzi do zbędnego pośpiechu i nerwowości.

Z obserwacji własnych i egzaminatorów mogę stwierdzić, że szkoły powinny włożyć więcej pracy, by przygotować zarówno merytorycznie, jak i emocjonalnie ucznia do tej formy egzaminu. Zdarzało się bowiem bardzo często, że uczniowie po kilku minutach przerywali egzamin, nie będąc do końca właściwie do niego przygotowanymi. Zwiększa to w ostatecznym rozrachunku koszty przeprowadzenia egzaminu.

Myślę, że w wielu ośrodkach egzaminacyjnych występowały podobne problemy. Udało się wprawdzie wszystkim egzaminy przeprowadzić, ale ich koszty mogłyby być znacznie mniejsze. ■

Niepełnosprawni mogą się kształcić

Agata Markowicz-Szarejko, **Kuratorium Oświaty w Szczecinie**

System oświaty zapewnia możliwość pobierania nauki przez dzieci i młodzież niepełnosprawną oraz niedostosowaną społecznie we wszystkich typach szkół, zgodnie z potrzebami indywidualnymi oraz predyspozycjami, a zadaniem szkoły jest dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania.

Każde dziecko, także niepełnosprawne, ma prawo do nauki. Prawo to zapewnia art. 70. Konstytucji RP, jak również Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Część zasad zawartych w cyt. ustawie dotyczy wszystkich uczniów, w tym również niepełnosprawnych, a niektóre z nich dotyczą jedynie osób niepełnosprawnych. Uczeń niepełnosprawny w rozumieniu przepisów oświatowych to uczeń posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wydane przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami kształceniem specjalnym obejmuje się dzieci i młodzież niepełnosprawną oraz niedostosowaną społecznie, wymagającą stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy. Kształcenie to może być prowadzone w formie nauki w szkołach ogólnodostępnych, szkołach lub oddziałach integracyjnych, szkołach lub oddziałach specjalnych. Kształceniem specjalnym obejmuje się następujące grupy dzieci i młodzieży niepełnosprawnej: z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym, z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim, niesłyszących, słabosłyszących, niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, z niepełnosprawnością sprzężoną, z autyzmem oraz z zaburzeniami zachowania, zagrożonych uzależnieniem.

System oświaty zapewnia możliwość pobierania nauki przez dzieci i młodzież niepełnosprawną oraz niedostosowaną społecznie we wszystkich typach szkół, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami (art. 1, pkt 5 ustawy), a zadaniem szkoły jest dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych – także w szkole ogólnodostępnej.

Zgodnie z powyższym dyrektor szkoły, organizując kształcenie specjalne, jest zobowiązany do zapewnienia uczniowi: dostosowania wymagań do jego indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych, indywidualnych zajęć rewalidacyjnych prowadzonych przez odpowiednich specjalistów (w porozumieniu z organem prowadzącym), możliwości wydłużenia etapu edukacyjnego, odpowiednich pomocy dydaktycznych i sprzętu oraz do likwidacji barier architektonicznych. Dyrektor zapewnia ponadto pomoc psychologiczno-pedagogiczną rodzicom i nauczycielom. W szkolnym planie nauczania należy uwzględnić dodatkowo dla uczniów niepełnosprawnych, w zależności od rodzaju i stopnia niepełnosprawności uczniów (…), następujące zajęcia rewalidacyjne: korekcyjne wad postawy, korygujące wady mowy, orientacji przestrzennej i poruszania się, nauki języka migowego lub innych alternatywnych metod komunikacji, i pozostałe, wynikające z programów rewalidacji.

W związku z tym, że nie przewiduje się tworzenia oddzielnej klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego specjalnego, uczniowie niepełnosprawni, którzy chcą uzyskać dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu, mogą kontynuować

naukę w zasadniczych szkołach zawodowych, technikach, technikach uzupełniających i szkołach policealnych. Do wyboru mają zarówno szkoły specjalne (samodzielnie funkcjonujące i te, które są w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych), jak i ogólnodostępne.

Praktyczna nauka zawodu, zarówno w szkołach ogólnodostępnych, jak i w szkołach specjalnych, jest organizowana dla młodzieży niepełnosprawnej zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 1 lipca 2002 roku w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz. U. nr 113, poz. 988).

Dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi od 1 września 2004 r. organizowane są trzyletnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa potwierdzającego przysposobienie do pracy. Ważne jest, aby wiedzieć, że szkoły przysposabiające do pracy nie są szkołami zawodowymi, zgodnie z typami szkół o jakich mowa w art. 9 ust. 1 pkt 3 ustawy. Po ukończeniu szkoły przysposabiającej do pracy uczeń nie otrzymuje dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe. W szkołach tych program przysposobienia do pracy opracowuje nauczyciel, z uwzględnieniem wybranych treści kształcenia zawartych w podstawie programowej kształcenia w danym zawodzie. W związku z zapewnieniem przez system oświaty spełniania obowiązku nauki w szkołach ponadgimnazjalnych wszystkim uczniom, w tym młodzieży upośledzonej umysłowo w stopniu umiarkowanym lub znacznym, ważne jest informowanie uczniów i ich rodziców o takiej możliwości.

Jeśli jednak dyrektor szkoły uzna, że oferta kierowanej przez niego szkoły w zakresie kształcenia zawodowego jest zbyt uboga lub niewystarczająca na potrzeby lokalnego rynku, to zgodnie z art. 39 ust. 5 ustawy o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. *Dyrektor szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe, w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę i po zasięgnięciu opinii kuratora oświaty oraz opinii odpowiednio wojewódzkiej lub powiatowej rady zatrudnienia, ustala zawody, w których kształci szkoła.* Przepis ten dotyczy również szkół specjalnych prowadzących kształcenie zawodowe. Przy ustaleniu zawodów, w których będzie kształcić szkoła, dyrektor powinien kierować się potrzebami lokalnego i krajowego rynku pracy, stosując klasyfikację zawodów szkolnictwa zawodowego. Klasyfikacja, o której mowa, określa zawody, typy szkół, w których może się odbywać kształcenie, a także okres kształcenia w szkołach zawodowych. Aktualnie obowiązująca klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego ogłoszona w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. nr 124, poz. 860) zawiera 199 zawodów.

Kształcenie zawodowe może być realizowane nie tylko w systemie szkolnym (w zasadniczych szkołach zawodowych, technikach, technikach uzupełniających oraz szkołach policealnych), ale również u pracodawców będących rzemieślnikami, którzy kształcą w 103 zawodach, z czego 53 są zawodami ujętymi w klasyfikacji szkolnej.

W związku z ustanowieniem przez kierownictwo Ministerstwa Edukacji Narodowej priorytetowych działań związanych ze szkolnictwem zawodowym, dążeniem do rozbudowy systemu doradztwa zawodowego i uruchomienia specjalnych środków na potrzeby szkolnictwa zawodowego przewiduje się również zmiany przepisów prawa w obszarze kształcenia zawodowego, w tym ustanowienia nowych zawodów szkolnictwa zawodowego. Z propozycją tą mogą wystąpić do właściwych ministrów stowarzyszenia zawodowe, samorządy gospodarcze oraz inne organizacje gospodarcze. Inicjatorem wprowadzenia nowego zawodu do klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego może być jedynie minister, który kieruje odpowiednim dla zawodu działem administracji rządowej. Występuje on do ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania z wnioskiem, który zawiera opis zawodu ze zbiorem umiejętności zawodowych.

Podnoszenie przez resort edukacji jakości oferty edukacyjnej w zakresie kształcenia zawodowego daje szansę na to, aby problemy, z jakimi boryka się kształcenie zawodowe uczniów niepełnosprawnych, również zostały zauważone i przynajmniej częściowo rozwiązane. ■

Wykaz wybranych rozporządzeń dotyczących kształcenia uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych

- w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej
  - rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. nr 11, poz. 114);
- w zakresie dokumentacji szkolnej, przyjmowania do szkół, planów nauczania, ramowych statutów przedszkola i szkół
  - rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów dokumentacji (Dz. U. nr 23, poz. 225 z późn. zm.);
  - rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 20 lutego 2004 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych (Dz. U. nr 26, poz. 232);
  - rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. nr 15, poz. 142 z późn. zm.);
  - rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. nr 61, poz. 624 z późn. zm.);
- w zakresie kształcenia w szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych
  - rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 18 stycznia 2005 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. nr 19, poz. 167);
- w zakresie indywidualnego nauczania
  - rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 29 stycznia 2003 r. w sprawie sposobu i trybu organizowania indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. nr 23, poz. 193).

Kierunki rozwoju kształcenia zawodowego

Andrzej Zych
konsultant ds. kształcenia zawodowego
Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie

Wyeliminowanie tych niekorzystnych zjawisk i poprawa efektywności zdawania egzaminów zawodowych wymaga od szkoły prowadzenia różnych działań usprawniających i naprawczych. Ponadto solidne przygotowanie uczniów, motywacja i wiara we własne możliwości sprzyjają decyzji o przystąpieniu do egzaminu. Przygotowanie uczniów jest procesem złożonym i wymaga zebrania danych o egzaminie i wynikach. Mając dobre i solidne informacje, unikniemy działań zbędnych i nieprzynoszących spodziewanych rezultatów.

Obecna sytuacja, w jakiej znalazły się szkoły zawodowe, uwarunkowana została rynkiem pracy i spadkiem bezrobocia, wyjazdami do pracy za granicą oraz wzrostem zainteresowania młodzieży szkołą zawodową, a szczególnie technikum. Wydaje się, że wszystko jest w porządku i perspektywy dla szkół zawodowych są pomyślne.

Jednak jest jeszcze wiele zjawisk niekorzystnych. Są to przede wszystkim: niedostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy, niedostateczne przygotowanie w zakresie umiejętności praktycznych absolwentów (pracodawca wymaga doświadczenia lub konkretnych umiejętności praktycznych), zbyt sztywny system kształcenia zawodowego (trudno zorganizować zajęcia u pracodawcy, gdzie uczeń mógłby zdobyć umiejętności praktyczne, szczególnie z zastosowaniem nowoczesnych technologii) oraz prowadzenie szkół zawodowych przez powiaty, co powoduje, że ich sieć jest przypadkowa i wynika raczej z tradycji niż z potrzeb lokalnego rynku pracy. Uwarunkowania te skłaniają do zastanowienia się, w jakim kierunku powinno się rozwijać szkolnictwo zawodowe. Konieczne są działania na poziomie MEN oraz na poziomie szkoły.

Należy się zastanowić nad następującymi zagadnieniami:
- Unowocześnienie procesu kształcenia.
- Dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy.
- Poprawa efektywności uzyskiwania dyplomów potwierdzających kwalifikacje zawodowe.
- Zorganizowanie wewnętrznego systemy doradztwa edukacyjno-zawodowego.
- Pozyskanie wsparcia z funduszy unijnych.

Unowocześnienie procesu kształcenia

Na poprawę procesu kształcenia wpływa wiele czynników. Do podstawowych można zaliczyć: dobrą organizację zajęć (szkolny plan nauczania, plan dodatkowych zajęć, jasne procedury postępowania w różnych sytuacjach dydaktycznych i wychowawczych), dopracowane programy nauczania (dostosowane do warunków szkoły i lokalnego rynku pracy), kwalifikacje merytoryczne i metodyczne nauczycieli.

Określając kierunki rozwoju zmierzające do dostosowania kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy i możliwości szkoły, powinniśmy przeanalizować stan istniejący, by określić, które obszary działania są naszą mocną stroną (aby nie zmieniać tego, co jest dobre), a które słabą (aby skupić się na działaniach zmierzających do poprawy i nie tracić energii na sprawy nieistotne). Spośród różnorodnych działań w tym zakresie szczególnie ważne będą czynności ukierunkowane na modernizację programów nauczania, doskonalenie nauczycieli w zakresie kwalifikacji merytorycznych i metodycznych.

W szkołach zawodowych funkcjonują przede wszystkim programy nauczania opracowane w systemie przedmiotowym oraz programy modułowe. Wybór programu zależy od szkoły; może wybrać program tradycyjny (przedmiotowy) albo innowacyjny (modułowy). Wyboru należy dokonać spośród programów zatwierdzonych przez ministra edukacji. Programy te zostały przygotowane do powszechnego użytku, niezależnie od uwarunkowań regionalnych. Mogą się więc okazać niedostosowanymi do lokalnego rynku pracy i warunków danej szkoły. Modernizacji nie podlegają jednak cele kształcenia w nich określone. Możemy jedynie dodać lub ograniczyć pewne treści wynikające z rozwoju technologii, zmian w gospodarce itp.

Drugim sposobem dostosowania programów do potrzeb lokalnego rynku pracy są zajęcia specjalizacyjne. W większości programów przewidziane są godziny na specjalizacje. Szkoła może je wykorzystać rozmaicie, na przykład opracowując program przedmiotu (modułu) specjalizacyjnego. Program może opracować jeden autor lub zespół. Obowiązek ten spoczywa jednak przede wszystkim na zespole nauczycieli przedmiotów zawodowych. Następnie program jest przedstawiony dyrektorowi, który po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej podpisuje go i wpisuje do zestawu szkolnych programów nauczania.

Trzecim sposobem modernizacji jest rozdzielenie godzin zajęć specjalizacyjnych na inne przedmioty (moduły) zawodowe. W tym przypadku należy opracować programy dodatkowych działów w przedmiotach, do których dodano godziny. Mogą to być np. działy specjalistyczne, dostosowujące program do wymagań rynku pracy, działy zmierzające do lepszego przygotowania uczniów do zdawania egzaminu zawodo-

wego w części pisemnej lub praktycznej. Rozwiązaniem alternatywnym jest wykorzystanie części godzin na przedmiot (moduł) specjalizacyjny, części na przedmiot (moduł), podczas którego realizowany byłby jakiś kurs specjalistyczny, części na dodanie godzin do niektórych przedmiotów, np. pracowni czy zajęć praktycznych.

Czwartym rozwiązaniem może być opracowanie autorskiego programu nauczania. Autor, lub zespół autorów, opracowuje program nauczania. Następnie należy uzyskać opinię właściwego specjalisty (recenzenta wpisanego na listę ministra, konsultanta, doradcy lub innego doświadczonego nauczyciela). Kolejnym krokiem jest uzyskanie pozytywnej opinii kuratora. Po jej otrzymaniu dyrektor szkoły przedstawia program do zaopiniowania radzie pedagogicznej i radzie rodziców. Po uzyskaniu pozytywnych opinii wpisuje program do szkolnego zestawu programów nauczania i podpisuje go.

Ważnym czynnikiem warunkującym rozwój kształcenia zawodowego są kwalifikacje merytoryczne i metodyczne nauczycieli. Ich rozwój powinien zostać określony w planie wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli. W WDN możemy umieścić różne formy doskonalenia organizowane przez ośrodki doskonalenia nauczycieli. Prowadzą one szkolenia i kursy doskonalące, wśród których można znaleźć pozycje odpowiadające na potrzeby danej placówki. Szkolenia te nie są, niestety, projektowane ściśle na potrzeby konkretnej szkoły, więc może zajść konieczność zorganizowania własnego kursu. Można w jego ramach przewidzieć następującą tematykę:

- planowanie pracy (szczególnie dla początkujących nauczycieli),
- metodyka kształcenia zawodowego (ściśle dostosowana do potrzeb nauczycieli i uwzględniająca aspekt praktycznego wykorzystania),
- doradztwo i konsultacje ekspertów (doradców metodycznych, konsultantów, psychologów, pedagogów),
- realizacja programów i przedsięwzięć przy udziale eksperta zewnętrznego (ekspert bezpośrednio uczestniczy w opracowywaniu i wdrażaniu różnych programów),
- studia podyplomowe.

W zakresie doskonalenia i uaktualniania kwalifikacji merytorycznych (obecnie nie istnieje spójny system dokształcania i doskonalenia nauczycieli w tym zakresie) możemy przewidzieć następujące działania:

- współpraca z uczelniami wyższymi w zakresie wykorzystania pracowników naukowych uczelni w procesie nauczania, organizowania szkoleń, pokazów, ścisła współpraca poszczególnych nauczycieli z konkretnymi pracownikami naukowymi;
- dodatkowa praca nauczyciela w zakładzie pracy w zawodzie ściśle związanym z nauczaniem (np. na 1/4 etatu); być może nauczyciel kształcenia zawodowego powinien być ciągle aktywny zawodowo;
- współpraca z pracodawcami, która może polegać np. na odpłatnym przeszkoleniu grupy nauczycieli w nowych technologiach, stażach w zakładach pracy, współpraca w zakresie realizacji części zajęć na terenie zakładu, gdzie uczniowie uczą się, pracując pod kierunkiem nauczyciela ze szkoły i pracownika zakładu pracy; działania te oczywiście wymagają dofinansowania. Podstawowym jego źródłem mogą być programy unijne, szczególnie Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

Dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy

W tym obszarze można określić szereg działań, które powinny przynieść konkretne efekty. Może to być:

- związanie szkoły z zakładami pracy i realizacja w nich części zajęć (nie tylko praktyki zawodowe),
- uruchomienie klas, w których jednocześnie uczy się kilku zawodów (zajęcia ogólnokształcące realizowane są z całą klasą, a zajęcia zawodowe prowadzone osobno dla każdego zawodu). Oczywiście dotyczy to kształcenia zarówno na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej, jak i technikum. Należy uwzględnić koszty takich działań, w szczególności, gdy w jednej klasie prowadzimy np. od 3 do 6 zawodów. Być może jednak, nawet przy pełnym zrozumieniu takiego rozwiązania przez organ prowadzący, nie będzie on w stanie sfinansować tego typu projektu. Należy więc przewidzieć finansowanie ze środków unijnych.

Warto znaleźć zakłady pracy, które w ramach współpracy (lub odpłatnie) zgodziłyby się na realizację projektu, w którym część zajęć (ze szczególnym uwzględnieniem kształtowania umiejętności praktycznych) byłaby w nich realizowana. Obecnie, przy braku odpowiednich pracowników na rynku pracy, może się to okazać niezbyt trudne. Następnie, po uzyskaniu akceptacji organu prowadzącego, należy złożyć aplikację o dofinansowanie. Bardzo ważnym składnikiem projektu będzie program nauczania. Wydaje się, że zajdzie konieczność opracowania programu autorskiego i warto, aby był to program opracowany w strukturze modułowej, w którym część zajęć (modułów) będzie realizowana w pracowniach szkolnych, a cześć w zakładach pracy. Zajęcia realizowane w zakładach pracy powinny przede wszystkim preferować umiejętności praktyczne, tak aby absolwent posiadał aktualne przygotowanie praktyczne. Zajęcia takie należy raczej przewidzieć w końcowych klasach. Uczeń wykonuje pracę na konkretnym stanowisku, pod okiem pracownika zakładu, a nauczyciel cały czas przebywa z grupą uczniów w tym zakładzie i organizuje zajęcia, przeprowadza instruktaże, uczestniczy w planowaniu zajęć.

Przy takim zorganizowaniu zajęć możemy osiągnąć wiele korzyści. Ukierunkujemy kształcenie na umiejętności praktyczne, absolwenci zdobędą praktykę, a nauczyciele będą aktualizować swoją wiedzę zawodową.

Poprawa efektywności uzyskiwania dyplomów potwierdzających kwalifikacje zawodowe

Obecnie wyniki uzyskiwane w zewnętrznych egzaminach zawodowych w znacznej części zależą od tego, jak skonstruowany był egzamin. I tak w jednym roku był trudny: tylko 20% uczniów otrzymało dyplom. W następnym był łatwy: dyplom otrzymało 90% uczniów. Bez względu na to, jaką mamy sytuację, należy przyjąć, że autorzy opracowujący zadania egzaminacyjne zdobywają praktykę w ich konstruowaniu, doskonalony jest system standaryzacji i zostaną powzięte działania, które wyeliminują lub ograniczą tę egzaminacyjną przypadkowość. Ponadto, nie wszyscy absolwenci przystępują do egzaminu, co wydaje się niekorzystnym zjawiskiem, oraz nie wszyscy chcą uczestniczyć w organizowanych przez szkołę konsultacjach.

Wyeliminowanie tych niekorzystnych zjawisk i poprawa efektywności zdawania egzaminów zawodowych wymaga od szkoły prowadzenia różnych działań usprawniających i naprawczych. Można na przykład dokonać zmiany terminu konsultacji; organizowanie ich w okresie pomiędzy maturą a egzaminem zawodowym wydaje się niecelowe. Proponuję przeniesienie ich na okres przed maturą i uczynienie obowiązkowymi (można przewidzieć w wybranych przedmiotach godziny na przygotowanie do egzaminu w ramach zajęć specjalizacyjnych lub przez modernizację programu nauczania).

Zachęcenie uczniów do przystępowania do egzaminów wymaga działań promujących. Ponadto solidne przygotowanie, motywacja i wiara we własne możliwości sprzyjają decyzji o przystąpieniu do egzaminu.

Przygotowanie uczniów jest procesem złożonym i wymaga zebrania danych o egzaminie i wynikach. Mając dobre i solidne informacje, unikniemy działań zbędnych i nieprzynoszących spodziewanych rezultatów. Ponadto nie dysponujemy nieograniczonym czasem i zmuszeni jesteśmy do podejmowania wyłącznie działań najefektywniejszych.

Do najistotniejszych danych, które możemy uzyskać, należą:

- analiza standardu egzaminacyjnego, ze szczególnym uwzględnieniem części praktycznej. Polegać to może na określeniu, jakie czynności będą uczniowie musieli wykonać, jakie treści należy wprowadzić do procesu nauczania po to, aby nauczyć ich opracowywania elementów projektu (harmonogramów, schematów blokowych, zestawień, wypełniania druków itp.);
- analiza arkusza egzaminacyjnego (przyporządkowanie poszczególnych zadań obszarom standardu egzaminacyjnego, określenie kategorii taksonomicznych, określenie typów zadań – czy są to zadania wielokrotnego wyboru, czy na dobieranie);
- analiza i zestawienie wyników egzaminów. Należałoby tu obliczyć w różnych zależnościach zdawalność, łatwość oraz porównać wyniki z okręgiem lub w skali ogólnopolskiej;
- zorganizowanie procesu przygotowania do egzaminów:
- próbne egzaminy,
- zastępowanie typowych klasówek testami (warto w takich testach stosować zadania na dobieranie, gdyż zadania tego typu uczą starannego czytania, analizowania i wypracowywania rozwiązań),
- stosowanie metod kształcenia sprzyjających kształtowaniu umiejętności opracowywania projektów (np. projektów w strukturze podobnej do zadań na część praktyczną egzaminu),
- modernizacja programu nauczania tak, aby znaleźć dodatkowe godziny na przygotowanie uczniów do egzaminu (np. godziny dodatkowe na pracownie, w której uczniowie uczą się opracowywania projektów o strukturze zadań na część praktyczną, na zajęcia praktyczne czy na wybrane przedmioty),
- przystosowanie struktury wybranych lekcji do tego, aby uczyły rozwiązywania konkretnych zadań określonych w standardzie (np. zajęcia z opracowywania różnych harmonogramów, schematów blokowych, algorytmów).

Zorganizowanie wewnętrznego systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego i metodycznego

Taki kierunek działań powinien sprzyjać podniesieniu jakości kształcenia, a tym samym unowocześnieniu szkoły. Działania w tym zakresie wymagać będą dodatkowego finansowania oraz współdziałania szkół i innych ośrodków specjalistycznych. Najlepszym rozwiązaniem byłaby współpraca na poziomie regionalnym. Kierunek ten może być dla szkoły ogromną szansą na rozwój. Można przewidzieć następujące działania:

- opracowanie i wdrożenie programu przygotowania szkolnych doradców metodycznych. Byliby oni doświadczonymi starszymi kolegami pomagającymi nauczycielom kształcenia zawodowego w podnoszeniu jakości pracy, w opracowywaniu i wdrażaniu różnych programów i przedsięwzięć. Mogliby pracować w powiatowych i wojewódzkich ośrodkach doskonalenia nauczycieli;
- opracowanie i wdrożenie programu doradztwa edukacyjnego i zawodowego na poziomie ponadgimnazjalnych szkół zawodowych. Obecnie doradztwo zawodowe w zasadzie nie funkcjonuje na poziomie szkoły zawodowej, poza nielicznymi szkolnymi ośrodkami kariery zawodowej. Wydaje się jednak, że mogłoby się stać bardzo ważnym elementem nowoczesnego kształcenia zawodowego. Szczególnie należałoby rozwinąć doradztwo edukacyjne, którego podstawowym zadaniem byłoby udzielanie profesjonalnego doradztwa uczniom w zakresie planowania dalszej kariery w szkole policealnej i wyższej. Obecnie informacje te można co prawda uzyskać w Internecie, ale w większości są one niewystarczające. Wydaje się, że wybór ścieżki dalszego kształcenia powinien być oparty na rzetelnej wiedzy na temat warunków kształcenia w szkole policealnej i wyższej, kosztów, perspektyw zatrudnienia, przewidywanych zarobkach i charakterze pracy w przyszłym zawodzie.

Pozyskanie wsparcia z funduszy unijnych

Niezbędnym elementem wsparcia rozwoju szkoły zawodowej powinny być programy unijne. W latach 2007–2013 w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki, w Priorytecie IX „Rozwój kształcenia i kompetencji w Regionach" przewiduje się środki na działania wspierające szkolnictwo zawodowe i kształcenie ustawiczne. Będzie je można pozyskać na doradztwo edukacyjne i zawodowe, modernizację oferty kształcenia, współpracę szkół z pracodawcami, wyposażenie szkół, wdrożenie nowych form nauczania i oceniania, studia podyplomowe i kursy doskonalące.

Wybór kierunków rozwoju szkoły zawodowej w znacznym stopniu będzie zależeć od miejsca jej funkcjonowania. Każda szkoła działa w konkretnych i specyficznych warunkach, więc jej plan działania musi być uzależniony od lokalnego rynku pracy, warunków lokalowych i technicznych szkoły, relacji z otoczeniem oraz obecnych i prognozowanych zachowań absolwentów. Należy starannie przeanalizować te uwarunkowania, znaleźć sojuszników, partnerów i określić kierunki, jakie jesteśmy w stanie (lub będziemy zmuszeni) zrealizować. Należy również przewidzieć konieczność finansowania i określić jego źródła. Bardzo ważne będzie również znalezienie wykonawców planowanych zadań. Czy będą to nauczyciele, czy inne osoby ze szkoły czy spoza niej, czy są do tego przygotowani i chętni do pracy. ■

Sprawni w pracy

Agnieszka Bąk
Zespół Szkół im. Ignacego Łukaszewicza w Policach

Zespół Szkół w Policach stara się o pozyskiwanie funduszy z Unii Europejskiej w celu systematycznego aktualizowania i poszerzania oferty edukacyjnej, dostosowując ją do wymagań stale zmieniającego się wolnego rynku, jak również w celu rozbudowywania, modernizowania oraz dostosowywania bazy szkoły do specjalnych potrzeb osób z różnych powodów wykluczonych ze społeczeństwa.

Nasza szkoła aktywnie pozyskuje środki finansowe z różnych funduszy Unii Europejskiej, biorąc udział w wielu programach, organizując wymiany młodzieży, tworząc i realizując projekty warsztatów międzynarodowych, projekty mające na celu integrację młodzieży polskiej i niemieckiej, wysyłając młodzież na praktyki zagraniczne, aplikując o fundusze na projekty inwestycyjne mające służyć integracji osób niepełnosprawnych z osobami sprawnymi na terenie całej Unii Europejskiej.

Od roku 2004 Zespół Szkół rokrocznie staje do konkursu o dofinansowanie ze środków PFRON projektów w ramach Programu wyrównywania różnic między regionami. Dzięki finansom regularnie zdobywanym z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach obszaru D (likwidacja barier transportowych) zakupiono 9-osobowy mikrobus oraz autobus szkolny. Oba pojazdy są zaopatrzone w szynę i służą do przewozu osób niepełnosprawnych ruchowo do Niemiecko-Polskiego Gimnazjum w Löcknitz (położonego około 30 km od Polic), do Zespołu Szkół w Policach, jak również na obozy integracyjne i wypoczynkowe oraz zielone szkoły do Centrum Edukacji, Rehabilitacji i Integracji w Podgrodziu.

Dzięki mikrobusowi i autobusowi uczniowie niepełnosprawni, szczególnie uzdolnieni językowo, mogą kontynuować naukę za granicą w Niemiecko-Polskim Gimnazjum w Löcknitz. Kontynuacja nauki w tej szkole umożliwia osobom niepełnosprawnym nabycie bardzo dobrej znajomości języka niemieckiego i angielskiego, pozwala im na zdawanie polskiej i niemieckiej matury, a co za tym idzie – otwiera przed nimi możliwość studiowania w krajach Unii Europejskiej.

Wyposażając nowe miejsca pracy dostosowane do potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych, umożliwiamy zatrudnienie takich pracowników w naszej szkole. Zakupując odpowiedni sprzęt (np. kosiarki, melex, mały ciągnik etc.), niezbędny do wykonywania różnych prac na stanowisku konserwatora, jesteśmy w stanie stworzyć nowe miejsca pracy dla osób niepełnosprawnych, które dzięki zatrudnieniu w Zespole Szkół w Policach mają szansę pozostać aktywne i niezależne. Aktywność zawodowa oraz harmonijne funkcjonowanie w zakładzie pracy w gronie osób sprawnych ma ogromny wpływ na ich poczucie własnej wartości i niezależności. Zatrudniając osoby niepełnosprawne na dostosowanych do ich możliwości i potrzeb stanowiskach pracy, chcemy nie tylko dać im szansę bycia samodzielnymi i niezależnymi, ale również ułatwimy integrację z osobami sprawnymi, jednocześnie ucząc naszych pracowników tolerancji, szacunku oraz wspierania poszkodowanych przez los kolegów.

W ramach obszaru B (likwidacja barier w zakresie umożliwienia osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania) w roku 2005 Zespół Szkół uzyskał dofinansowanie na zakup i montaż windy oraz sauny na terenie pływalni. Dzięki realizacji przedsięwzięcia umożliwiliśmy niepełnosprawnym poruszanie się na terenie obiektu, a liczba osób niepełnosprawnych korzystających z pływalni wzrosła o 25%.

Kolejnym przedsięwzięciem, które zrealizowaliśmy, korzystając z możliwości, jakie daje Unia Europejska, był projekt pt. „Poszerzenie oferty edukacyjnej o kształcenie w zawodzie kucharz oraz kucharz małej gastronomii w celu zwiększenia szans na zatrudnienie absolwentów technikum zawodowego i zasadniczej szkoły zawodowej". Celem naszego projektu było stworzenie pracowni gastronomicznej i jej profesjonalne doposażenie, tak by warunki, w jakich uczniowie odbywają obecnie praktyki, były maksymalnie zbliżone do warunków, w których będą w przyszłości pracować.

Pracownia gastronomiczna składa się z kilku części tworzących swoiste warsztaty gastronomiczno-hotelarskie. Uczniowie uczestniczą w różnych etapach kształcenia praktycznego, a dzięki temu ich praktyczne przygotowanie do wejścia na rynek pracy jest kompleksowe i profesjonalne oraz uwzględnia zastosowanie technologii informatycznej i specjalistycznego oprogramowania. Kolejne części naszych warsztatów to pracownia praktycznego przygotowania do zawodu, kuchnia z osprzętowaniem do przygotowywania cateringu, stołówka, bar oraz pracownia komputerowa ze stanowiskami komputerowymi oraz z kasami fiskalnymi, jak również z profesjonalnym oprogramowaniem.

Po podpisaniu umowy dotyczącej uzyskania grantu przeprowadziliśmy remont generalny pomieszczeń przygotowywanych do stworzenia pracowni gastronomicznej ze środków własnych gospodarstwa pomocniczego. W tym czasie ogłoszone zostały również przetargi na dostarczenie urządzeń i sprzętu gastronomicznego oraz sprzętu i oprogramowania do części informatycznej naszych warsztatów. Po rozstrzygnięciu przetargów zainstalowaliśmy zakupiony sprzęt w nowo wyremontowanych pomieszczeniach przez wyłonione w przetargach firmy, ubezpieczyliśmy go oraz zorganizowaliśmy przeszkolenie pracowników do korzystania ze sprzętu i urządzeń w pracowni gastronomicznej. ■

W obliczu nowych wyzwań

Hanna Grządziel, Zdzisław Olejniczak, Bartosz Stolarczuk
Zespół Szkół Łączności w Szczecinie

W swojej 55-letniej działalności na Pomorzu Zachodnim Zespół Szkół Łączności wykształcił wiele pokoleń „łącznościowców". Słowo *łączność* ma charakter symboliczny – to więź między ludźmi budowana w celu skutecznego porozumiewania się. Łączność to także więź między ludźmi, którym los pozwolił się spotkać w procesie kształcenia – między uczniami i nauczycielami. O sile tej więzi świadczy fakt, że wielu absolwentów wraca do naszej szkoły, aby uczyć następne pokolenia.

Łączność to także więź miedzy starymi i nowymi technologiami. Wszyscy na co dzień obserwujemy, jak szybko następuje rozwój w dziedzinie komunikacji i teleinformatyki. Konieczność nadążania za zmianami już od wielu lat mobilizuje pracowników naszej szkoły do działań na rzecz pozyskiwania środków finansowych na modernizację pracowni kształcenia zawodowego. Staramy się nie przegapić żadnej okazji. Pierwsza szansa nadarzyła się zaraz po wejściu Polski do Unii Europejskiej. W konkursie projektów na modernizację bazy dydaktycznej w ramach programu Phare 2001 w województwie zachodniopomorskim zajęliśmy I miejsce i uzyskaliśmy prawie 50 000 euro na sfinansowanie wyposażenia dwóch specjalistycznych pracowni: telekomunikacyjnej i teleinformatycznej. Dzięki tym środkom nasi uczniowie uzyskali dostęp do najnowocześniejszych technologii z dziedziny informatyki i telekomunikacji.

Wyposażenie dwóch pracowni nie rozwiązało jednak wszystkich problemów. Pozostał jeszcze obszar związany z kształceniem języków obcych oraz kształtowaniem umiejętności obsługi klientów pocztowych. Dwa lata później pojawił się kolejny program Phare 2003, do którego przystąpiliśmy z projektem „Europoczta – bez barier językowych i technicznych". Dzięki pracy zespołu ZSŁ zyskaliśmy nowocześnie wyposażoną pracownię językową oraz symulacyjne stanowiska obsługi pocztowej. Baza szkoły wzbogaciła się także o sprzęt komputerowy i multimedialny. Całość inwestycji zamknęła się w kwocie ponad 30 000 euro.

Zmieniają się zawody, w których kształcimy, ale nasi absolwenci w swojej pracy zawodowej zawsze zapewniają możliwość porozumiewania się na odległość. Obecnie kształcimy techników telekomunikacji, od dwóch lat – techników teleinformatyków, techników usług pocztowych i telekomunikacyjnych, monterów sieci i urządzeń telekomunikacyjnych oraz monterów elektroników. Nauczyciele naszej szkoły są współautorami podstawy programowej dla nowego zawodu – technik usług pocztowych i finansowych.

We współpracy z Krajowym Ośrodkiem Wspierania Edukacji Zawodowej nauczyciele ZSŁ uczestniczą w modernizacji podstaw programowych kształcenia dla zawodów, w tworzeniu modułowych programów kształcenia zawodowego (4 programy są zatwierdzone przez MEN i wpisane na listę programów dopuszczonych do użytku szkolnego) oraz w projektowaniu pakietów edukacyjnych do jednostek modułowych kształcenia zawodowego.

Szkoła to jednak przede wszystkim uczniowie i w trosce o ich sukces zawodowy na europejskim rynku pracy realizujemy również programy współpracy międzynarodowej, umożliwiające uczniom zdobycie doświadczenia zawodowego u pracodawców europejskich. W ramach programu „Wspólna nauka Europy", realizowanego w latach 2004–2006, osiemdziesięciu uczniów naszej szkoły uczestniczyło we wspólnych praktykach zawodowych razem z uczniami niemieckimi w polskich i niemieckich firmach telekomunikacyjnych. Program ten został sfinansowany z niemieckich środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Koszt dwuletniej wymiany uczniów w ramach praktyk zawodowych wyniósł 181 000 euro. W komentarzach po praktykach często spotykaliśmy się z opinią, że dopiero wyjazd uświadamia młodzieży problemy związane z zaistnieniem na obcym rynku pracy. Udział w programach współfinansowanych przez Unię Europejską umożliwił naszej młodzieży zarówno kształcenie z wykorzystaniem najnowocześniejszego sprzętu, jak również rozwinięcie otwartości na świat i nowe technologie.

Pomimo dotychczasowych sukcesów nie spoczęliśmy na laurach. Stale rozwijający się rynek nowych technologii oraz wyzwania europejskiego rynku pracy zmuszają wszystkich do wytężonej pracy w poszukiwaniu nowych możliwości rozwoju.

W latach 2007–2009 kolejni uczniowie wyjadą na praktyki zawodowe w ramach programu Leonardo da Vinci, które stanowią również możliwość wymiany doświadczeń pomiędzy nauczycielami. Uczniowie podczas praktyki mają natomiast okazję porównać warunki kształcenia w swojej szkole i w szkole partnerskiej, pozbywają się kompleksów zarówno zawodowych, jak i językowych. Kształtowanie postaw mobilności zawodowej na europejskim rynku pracy jest równie istotne z punktu widzenia przyszłego sukcesu zawodowego, jak i posiadania umiejętności zawodowych.

Łączność to także harmonijny rozwój ogólny i zawodowy każdego ucznia. Dlatego doskonaleniu umiejętności zawodowych naszych uczniów towarzyszy ogromna troska nauczycieli o ich wszechstronny rozwój. Miarą tej troski może być 6 wniosków złożonych o sfinansowanie zajęć pozaszkolnych w ramach „Szczecińskiego Programu Wyrównywania Szans Edukacyjnych Dzieci i Młodzieży – Uczeń 2007".

Tradycja i nowoczesność – dwa elementy splatające się w nierozerwalną całość – to najkrótsza charakterystyka Zespołu Szkół Łączności w Szczecinie. Tradycję transmitujemy w przyszłość wraz z doświadczeniem wykwalifikowanej kadry, wspomnieniami młodzieży oraz profesjonalnym wyposażeniem. Nowoczesność wiąże się z podejmowaniem wyzwań przez zespół ludzi, dla których noszenie miana „łącznościowiec" to zaszczyt i powód do dumy. Dzięki takiej „drużynie" Zespół Szkół Łączności z nadzieją spogląda w przyszłość. ■

Pokonać problemy

Elżbieta Żwirko-Kujawiak

Zespół Szkół nr 2 w Stargardzie Szczecińskim

W ostatnich latach podejmowane były działania zmierzające do ograniczenia roli szkolnictwa zawodowego. Zgodnie z założeniami rozpoczętej w 1999 r. reformy systemu edukacji zakładano upowszechnienie kształcenia ogólnego. Twórcy reformy planowali odejście od specjalistycznego kształcenia zawodowego w szkole w kierunku kształcenia ustawicznego w miarę potrzeb, już w toku pracy zawodowej. Niestety, system kształcenia ustawicznego nie stał się przedmiotem zainteresowania twórców reformy.

Reforma, według części naukowców, oparta była o założenia, które nie wynikały z analiz i prognoz rynku pracy oraz ignorowały fakt, że zapotrzebowanie na wiele zawodów robotniczych będzie wzrastać. Założenia nie spełniały standardów europejskich, ponieważ w krajach Unii Europejskiej w szkolnictwie średnim przeważa kształcenie zawodowe, natomiast trend do upowszechnienia pełnego wykształcenia średniego nie jest tożsamy wyłącznie z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Poza tym nie brały pod uwagę realnej oceny możliwości młodzieży, z której część nie jest w stanie sprostać wymogom nauczania w zakresie ogólnokształcącym.[1]

Szkolnictwo zawodowe, niedoceniane przez wiele lat, boryka się z wieloma problemami. Wśród nich można wymienić:

- brak systemu doskonalenia zawodowego nauczycieli przedmiotów zawodowych i nauczycieli zajęć praktycznych, który nadążałby za postępem techniki, technologii, organizacji produkcji i usług;
- słabe wyposażenie bazy dydaktycznej, brak odpowiednio wyposażonych pracowni nauki zawodu;
- problemy z realizacją w pełnym zakresie programów praktycznej nauki zawodu.

Aby system edukacji zawodowej sprawnie funkcjonował, potrzebna jest wykwalifikowana kadra dydaktyczna, specjalistyczne wyposażenie pracowni nauki zawodu, zabezpieczenie materiałowe do realizacji ćwiczeń praktycznych, co wiąże się nierozerwalnie z nakładami finansowymi.

W latach 2003–2006, pomimo że wydatki na szkoły zawodowe systematycznie rosły, ich udział w łącznych wydatkach na oświatę i wychowanie regularnie malał.

Dążąc do poprawy jakości szkolnictwa zawodowego, warto polepszyć współpracę szkół zawodowych z przedsiębiorstwami, a zwłaszcza z przyszłymi pracodawcami. Wydaje się, że szansą jest obecne zainteresowanie pracodawców wywołane dobrą koniunkturą w gospodarce.

Kształcenie zawodowe musi być powiązane ze stanowiskami pracy, co tworzy tak zwany dualny system kształcenia. Jego istota polega na łączeniu praktyki zawodowej na stanowisku pracy z kształceniem teoretycznym w szkole zawodowej. Koszty szkolenia na stanowisku pracy ponoszą pracodawcy, a koszty kształcenia w szkole władze oświatowe.

Według Komisji Europejskiej doświadczenia wielu krajów wskazują na to, że wprowadzenie systemu dualnego jest skutecznym sposobem stworzenia warunków łączących świat edukacji i pracy oraz wiąże się z podniesieniem jakości tego kształcenia.[2] Kształcenie dualne jest warunkiem łagodnego wejścia na rynek pracy. Młody człowiek na etapie uczenia się poznaje i oswaja się z rzeczywistością zawodową.

Wymaga to jednak wprowadzenia bodźców finansowych dla pracodawców, którzy przyjmują uczniów na praktykę. Jest to kwestia pewnych uregulowań prawnych wspierających przedsiębiorców, warunkujących dobrą współpracę szkół i pracodawców. Przykładem może być system duński, gdzie pracodawca odzyskuje pieniądze płacone w formie podatku, organizując miejsca do odbywania zajęć praktycznych.

Współdziałanie pracodawców ze szkołą zawodową powinno dotyczyć także systematycznego dostarczania informacji o zapotrzebowaniu na określone zawody i specjalności. Informacje te mogą być pomocne w przygotowaniu takiej oferty edukacyjnej, która umożliwi absolwentom znalezienie zatrudnienia.

Obszar edukacji zawodowej powinien być tak skonstruowany, aby wchodzący na rynek zawodowy absolwenci potrafili podjąć pracę, na którą jest aktualnie zapotrzebowanie. Szansą na dostosowanie oferty edukacyjnej do aktualnych potrzeb gospodarki jest prowadzenie specjalizacji w zawodzie. Specjalizacja jest realizowana pod koniec okresu kształcenia, co można wykorzystać na dostosowanie treści kształcenia do potrzeb regionu i pracodawców.

Niepokojące są głosy pojawiające się w mediach, że trzeba uruchomić szkoły zawodowe, ponieważ słabi uczniowie, którzy trafiają do szkół ogólnokształcących, zaniżają poziom. Szkoła zawodowa nie może być postrzegana jako miejsce dla uczniów najsłabszych, tych, których inne szkoły nie chcą. Przecież zdobycie poszukiwanego na rynku zawodu daje lepsze perspektywy życia, niż mają absolwenci liceum ogólnokształcącego bez kwalifikacji.

Ważnym elementem propagowania szkół zawodowych powinien być sprawnie działający system poradnictwa zawodowego, zapobiegający sytuacji, w której rodzice i uczniowie, podejmując decyzję o wyborze szkoły ponadgimnazjalnej, nie kierują się możliwościami edukacyjnymi i zainteresowaniami młodych ludzi ani analizą oferty edukacyjnej, tylko modą i stereotypowymi opiniami o szkolnictwie zawodowym.

Samo stwierdzenie, że teraz stawiamy na rozwój szkolnictwa zawodowego, nie wystarczy. Konieczne są konkretne działania na szczeblu centralnym, regionalnym i lokalnym, które dostosują system edukacji do potrzeb rynku pracy oraz rozwoju gospodarczego państwa i regionu.

Przypisy

[1] J. Osiecka-Chojnacka, *Szkolnictwo zawodowe wobec problemów rynku pracy*, Biuro Analiz Sejmowych, infos 16/2007, ISSN 1896-6659

[2] Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej *Modernizacja systemu edukacji i szkoleń: Ważny wkład na rzecz dobrobytu i spójności społecznej w Europie*, wspólne sprawozdanie okresowe Rady i Komisji z 2006 r. z postępów z realizacji programu „Edukacja i szkolenia 2010", 2006/C79/01, http://eur-lex.europa.eu [dostęp: 14 maja 2007 r.]

Dzięki własnej pracy

Piotr Walaszczyk, Tomasz Konieczny
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Barlinku

Warsztaty szkolne wchodzące obecnie w skład ZSP nr 1 w Barlinku powstały w 1950 r. Zajęcia warsztatowe w ówczesnym czasie polegały na wykonywaniu prostych narzędzi ślusarskich, takich jak: młotki, przecinaki, kątowniki, wkrętarki itp. We wrześniu 1953 r. warsztaty przeniesiono do budynku przy ul. Strzeleckiej 15. Od tego czasu rozpoczął się ich intensywny rozwój. Zakres nauki poszerzono o prace ślusarskie i naprawę maszyn rolniczych. We wrześniu 1959 r. przeprowadzono modernizację warsztatów, zakupiono nowe obrabiarki, rozpoczęto planową działalność produkcyjną opartą na współpracy z ZUO „BOMET", Fabryką Radiatorów Żeliwnych w Choszcznie, Fabryką Celulozy w Kostrzynie i Fabryką Armatury w Lipianach. W roku szkolnym 1968/69 wprowadzono specjalność *tokarz*. W 1973 r. został nawiązany kontakt z Głogowską Fabryką Maszyn Budowlanych, dla której warsztaty, jako jedyny producent w kraju, wykonywał elektromagnesy dla dźwigów samochodowych. W 1975 r. wprowadzono kolejne kierunki kształcenia: *kierowca mechanik* oraz *spawacz*. We wrześniu 1978 r. warsztaty przeniesiono do nowych obiektów przy ul. Szosowej, stwarzając warunki do jeszcze bardziej dynamicznego ich rozwoju. Od 1980 r. rozpoczęła działalność stacja diagnostyczna wykonująca pomiary i regulacje geometrii kół, regulację silników, przeglądy techniczne oraz rozpoczęto produkcję sprzętu sportowego, m.in. siłowni ATLAS z dziesięcioma stanowiskami, małych sztangielek, ławeczek dla indywidualnych odbiorców sprzętu rehabilitacyjnego i sprzętu wypoczynkowego, a nawet kompleksowo wyposażano całe obiekty. Wysoki techniczny i użytkowy poziom urządzeń siłowych, potwierdzony certyfikatami, osiągnięto m.in. dzięki współpracy ze szwedzką firmą TRESSON oraz badaniom testowym.

Obecnie warsztaty, jako jedne z nielicznych w Zachodniopomorskiem, z widocznym skutkiem włączają się w prawa ekonomiczne rynku. Na dużą skalę produkujemy siłownie. Uczniowie, uczestnicząc w ich pełnym procesie produkcyjnym, zdobywają duże doświadczenie. Nasz sprzęt jest kupowany i doceniany przez znane osobowości, m.in. mistrza świata, strongmana Mariusza Pudzianowskiego, wicemistrzynię świata w kulturystyce Halinę Kunicką oraz Radosława Majdana. Oprócz indywidualnych klientów mamy takich odbiorców, jak: AWF w Szczecinie, AWF w Gorzowie, Politechnika Szczecińska, PAM w Szczecinie, SGGW w Warszawie, szkoły podstawowe w Szczecinie, Koszalinie, Poznaniu, Warszawie, Lublinie, Zielonej Górze, zespoły szkół w Szczecinie (np. ZPCE), Zespół Szkół Samochodowych w Poznaniu, ośrodki sportowe w Świeciu, Warszawie, Gorzowie Wlkp., szkoły podstawowe i gimnazja w małych miejscowościach, ośrodki wczasowe w Międzyzdrojach, Dziwnowie, Pogorzelicy, Krynicy Górskiej; naszym klientem jest także Wojsko Polskie.

Jednym z działań podejmowanych przez nauczycieli kształcenia zawodowego w naszej szkole jest propagowanie wśród uczniów cech współczesnego Europejczyka, tzn.: otwartości, rozwijania zdolności, kompetencji, wrażliwości. Zamierzenie to jest realizowane m.in. dzięki pozyskiwaniu funduszy unijnych. Dużym sukcesem było uzyskanie wsparcia z Programu Phare 2003 Promocja Zatrudnienia i Rozwój Zasobów Ludzkich „Wsparcie na modernizację oferty edukacyjnej". Dzięki otrzymanym środkom powstała samochodowa pracownia komputerowa do przeprowadzania diagnostyki pojazdów samochodowych z wykorzystaniem nowoczesnego sprzętu diagnostycznego KTS BOSCH i FAST BOX.

Następnym przykładem dobrej praktyki kształcenia zawodowego jest przeprowadzenie szkoleń w zawodach *spawacz* i *operator wózków*, zakończonych egzaminem dającym uprawnienia zawodowe, honorowane w krajach UE. Szkolenia te są możliwe dzięki uzyskanej dotacji w ramach programu „Szkoła Równych Szans". W projekcie zostały założone dodatkowe działania, takie jak: diagnozowanie i pomoc w pokonywaniu barier technicznych w celu kształtowania wrażliwości uczniów na potrzeby innych oraz wyzwolenia w nich zdolności do działań organizacyjnych, a także przeprowadzenie konkursu metaloplastycznego umożliwiającego uczniom wykazanie się swoimi zdolnościami plastycznymi i manualnymi.

Ponadto planowane są działania umożliwiające uczniom poznanie potrzeb i specyfiki lokalnego rynku pracy, możliwości zatrudnienia i samozatrudnienia, własnych predyspozycji zawodowych i uzdolnień oraz możliwości dalszego kształcenia. Realizacja projektu pozwala również zintegrować młodzież z różnych środowisk społecznych oraz bliżej poznać problemy lokalnej społeczności.

Dzięki programowi unijnemu Leonardo da Vinci „Uczymy się przez całe życie" kształcenie zawodowe odbywa się również poza granicami Polski. Młodzież wyjeżdża do Niemiec na staż mający na celu m.in. zdobywanie i wykorzystanie wiedzy, zwiększenie szans na zatrudnienie w kraju i za granicą. Po pomyślnym zrealizowaniu programu szkolenia i zaliczeniu testu sprawdzającego uczestnicy otrzymują certyfikat potwierdzający ich umiejętności. Realizacja projektu jest niezbędna, by przygotować uczniów do wymagań rozwijającej się technologii na rynku pracy i obsługi nowoczesnych urządzeń branży motoryzacyjnej. Jednocześnie służy podnoszeniu jakości pracy szkoły, kształcenia oraz zwiększeniu kompetencji językowych uczniów w zakresie zawodowym.

Warsztaty szkolne mają upoważnienie do organizowania egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe w zawodach: ślusarz i mechanik pojazdów samochodowych, wydawane przez OKE w Poznaniu. Nauczyciele zawodu posiadają uprawnienia egzaminatorów. Część z nich jest autorami zadań praktycznych przyjętych przez CKE w Warszawie. Zdawalność praktycznego egzaminu zawodowego uczniów przygotowywanych przez warsztaty wynosi powyżej 80%.

Wymagania rynku pracy stale rosną. Aby absolwenci szkół technicznych mogli im sprostać, wszelkie metody szkoleniowe muszą podlegać nieustannej aktualizacji. Tylko odpowiednio przygotowany uczeń, który równolegle ze zdobywaniem wiedzy teoretycznej ma możliwość poszerzenia swojej wiedzy o umiejętności praktyczne, może z sukcesem wejść na europejski rynek pracy. ■

By poprawić wyniki egzaminów zawodowych

Andrzej Zych
konsultant ds. kształcenia zawodowego
Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie

Opracowując plan pracy szkoły lub program naprawczy, należy się skupić na takich działaniach, które przy najmniejszym wysiłku przyniosą najlepsze rezultaty. Najważniejszą sprawą jest więc staranne określenie zadań, które w warunkach danej szkoły mają szansę na pełną realizację, i które są konieczne. Szkoły często podejmują się realizacji zbyt wielu pracochłonnych zadań (i tych koniecznych, i tych mało przydatnych lub nawet zbędnych), a ich nadmierna liczba powoduje, że nie ma możliwości na ich pełne opracowanie, monitorowanie i tym samym analizowanie pod kątem efektywności.

Pierwszym krokiem w planowaniu pracy powinno być zebranie wiarygodnych informacji. Podstawowymi danymi, jakie należy zebrać, są: analiza standardu egzaminacyjnego, analiza arkuszy egzaminacyjnych i analiza wyników uzyskanych przez absolwentów. Po zebraniu danych można przystąpić do planowania pracy. Do podstawowych obszarów działań należą: działania zmierzające do zaplanowania właściwej organizacji pracy (w szczególności organizacji zajęć), działania wspólne zespołu nauczycieli (np. organizowanie próbnych egzaminów, opracowywanie zadań egzaminacyjnych), działania poszczególnych nauczycieli kształcenia zawodowego (stosowanie odpowiednich metod, odpowiedniej formy sprawdzianów, prac projektowych, zajęć w pracowni, zajęć praktycznych, konsultacji), działania promocyjne ukierunkowane na zachęcanie do uczestnictwa w formach wspomagających uczniów.

Analiza standardu egzaminacyjnego

Analiza powinna być przeprowadzona zarówno dla części pisemnej, jak i praktycznej egzaminu. Część pisemna obejmuje przede wszystkim wiedzę z zakresu zawodowego, natomiast część praktyczna wymagane umiejętności. Wymagania na część pisemną dotyczą powtórzenia materiału nauczania (ze wszystkich klas), a na część praktyczną opanowania takich umiejętności, jak: formułowanie tematu, zbieranie i analiza danych, opracowywanie zestawień, opracowywanie schematów blokowych, algorytmów działań, harmonogramów, wypełnianie druków itp.

Przeprowadzona analiza pozwala na odpowiednie zaplanowanie lekcji z uwzględnieniem powtórzenia materiału oraz przypomnienia umiejętności opracowywania projektów zgodnie ze standardem. Dla części praktycznej należy przede wszystkim przewidzieć zajęcia dotyczące formułowania tematu, zbierania i analizy danych, opracowywania zestawień, opracowywania schematów blokowych, algorytmów działań, harmonogramów, wypełniania druków zgodnie z zapisami w standardzie egzaminacyjnym.

Analiza arkuszy egzaminacyjnych

Celem przeprowadzenia analizy arkusza egzaminacyjnego jest próba odwiedzi na pytania: jakie rzeczywiste czynności zostały sprawdzone na egzaminie, które punkty standardu zostały sprawdzone i czy zestaw egzaminacyjny był łatwy.

Do przeprowadzenia tej analizy konieczny jest plan testu. Okręgowe Komisje Egzaminacyjne nie publikują planów testu (a byłyby one ogromną pomocą dla nauczycieli), więc należy opracować go samodzielnie.

Przykład sporządzenia planu testu dla zestawu egzaminacyjnego na egzamin pisemny w zawodzie technik mechanik 311[20], wersja arkusza X z czerwca 2006, przedstawiono poniżej (fragmenty) – tabela 1. Analizując odpowiednie pytanie z zestawu, określamy czynność ucznia, jaka była sprawdzana, określamy jej kategorię taksonomiczną, określamy typ zadania (*ww* – wielokrotnego wyboru, *nd* – na dobieranie) oraz numer wymagania ze standardu egzaminacyjnego.

W wersji uproszczonej wystarczy nadać poszczególnym zadaniom kategorię taksonomiczną oraz określić typ zadania – *ww* czy *nd*.

Wynik analizy arkusza egzaminacyjnego możemy przedstawić dwojako: przyporządkować zadania poszczególnym obszarom standardu lub zestawić częstości występowania poszczególnych kategorii taksonomicznych i typów zadań.

Tabela 1.

Nr zadania	Czynność ucznia (w formie celu operacyjnego) Uczeń powinien umieć:	Kat. taksonomiczna	Typ zadania: *ww* – wielokrotnego wyboru *nd* – na dobieranie	Zakresy wiadomości i umiejętności		
				Czytanie ze zrozumieniem	Przetwarzanie	Bezpieczne wykonywanie
1.	Określić rodzaj tolerancji podanej na rysunku.	A	ww	1.1		
2.	Wskazać symbol pasowania na podstawie jego nazwy.	A	ww	1.1		
3.	Wskazać symbol gwintu na podstawie jego opisu.	A	ww	1.1		
…	…	…	…	…		

Zestawienie wyników analizy arkusza egzaminacyjnego – przyporządkowanie zadań poszczególnym obszarom (fragmenty) – tabela 2.

Zestawienie wyników analizy arkusza egzaminacyjnego – zestawienie częstości występowania poszczególnych kategorii taksonomicznych i typów zadań (fragmenty) – tabela 3.

Na podstawie przedstawionych w tabelach wyników można uzyskać następujące informacje:

- Jakie kategorie taksonomiczne dominują w zestawie. Czy są to przede wszystkim wiadomości kategorii A czy kategorii B. Jak dużo jest zadań sprawdzających umiejętności – kategorie C i D. Jeżeli dominuje kategoria A, to znaczy, że zestaw był łatwy, jeżeli C i D – trudny. Natomiast przy części praktycznej zestaw był łatwy, jeżeli dominuje kategoria C, a trudny – jeżeli kategoria D.
- Jakie typy zadań dominują w zestawie – czy wielokrotnego wyboru, czy na dobieranie. Zadania *ww* sprawdzają raczej wiedzę teoretyczną (wymagają zapamiętania treści). Zadania *nd* są trudniejsze, bo wymagają starannego przeczytania polecenia, przeanalizowania całości i wyboru właściwej odpowiedzi. Jeżeli jest ich dużo, to zestaw był trudny.
- Ile i jakie zadania zestawu sprawdzają poszczególne obszary standardu.

Po otrzymaniu wyników egzaminów zestawienia te można wykorzystać do określenia tego, co sprawiło uczniom duże kłopoty na egzaminie, a co było łatwe. Jeżeli dane takie będą opracowywane przez kolejne lata, będzie istniała możliwość porównania zestawów egzaminacyjnych z poszczególnych lat, co pozwoli na lepsze zaprojektowanie procesu dydaktycznego oraz zapobiegnie działaniom niepotrzebnym i szkodliwym.

Podobną analizę można przeprowadzić dla części praktycznej (należy pamiętać o różnicach w egzaminie na poziomie technika i robotnika). Na poziomie technika (nie mając kryteriów) można dokonać podziału na obszary na podstawie zestawień wyników przysłanych do szkoły. Formułujemy cele (liczba zgodna z liczbą punktów możliwych do uzyskania z danego obszaru, np. 3 dla obszaru I – tytuł pracy). Następnie określamy kategorie taksonomiczne i numery poszczególnych standardów. Opracować można również tabele przyporządkowania czynności poszczególnym obszarom standardu oraz zestawienie częstości występowania poszczególnych kategorii taksonomicznych.

Analiza wyników egzaminów

Do przeprowadzenia analizy wyników konieczne jest obliczenie podstawowych wskaźników statystycznych (w tym artykule ograniczę się do 2).

Wynik średni (WŚ) dla grupy uczniów (np. klasy) obliczamy w następujący sposób:

$$\text{WŚ} = \frac{\text{Suma punktów uzyskanych przez uczniów}}{\text{Liczba uczniów}}$$

Łatwość zestawu (ŁZ) zadań dla klasy obliczamy w następujący sposób:

$$\text{ŁZ} = \frac{\text{Suma punktów uzyskanych przez uczniów}}{\text{Liczba punktów możliwych do uzyskania}}$$

Korzystając z tych samych wzorów, możemy obliczyć wynik średni i łatwość zestawu z całej części pisemnej egzaminu, z poszczególnych standardów, z poszczególnych zadań, z części praktycznej egzaminu (oczywiście dla poszczególnych standardów wynik średni możemy obliczyć, jeżeli przyporządkujemy zadania poszczególnym standardom).

Do interpretacji obliczonych wyników konieczne jest zestawienie „Wartość wskaźnika i jego interpretacja".

Wartość wskaźnika łatwości – interpretacja dla zestawu zadań:

0,00–0,19 – bardzo trudny
0,20–0,49 – trudny
0,50–0,69 – umiarkowanie trudy
0,70–0,89 – łatwy
0,90–1,00 – bardzo łatwy

W tabeli 4. przedstawiono przykład zestawienia wyników i obliczenia współczynników dla poszczególnych zadań i poszczególnych uczniów. Do opracowania zestawienia warto wykorzystać arkusz kalkulacyjny. Mamy wtedy możliwość sprawnego obliczenia współczynników, a jeżeli zajdzie potrzeba – opracowania zestawień, wykresów itp. (naniesione w tabelę punkty są przypadkowe).

Korzystając ze współczynnika łatwości dla poszczególnych zadań, możemy przeanalizować, które z nich okazały się za trudne dla uczniów. Wybierając zadania, które były trudne i bardzo trudne, i odnosząc je do treści zadania i planu testu, możemy określić umiejętności, które nie były dostatecznie opanowane przez uczniów. Na tej podstawie można dokonać korekty procesu nauczania. Natomiast korzystając ze wskaźnika łatwości dla każdego ucznia, możemy przeanalizować wyniki np. w stosunku do średniej ocen.

Innym przykładem zebrania danych jest zestawienie wyników i obliczenie

Tabela 2.

Technik mechanik 311[20], wersja arkusza X z czerwca 2006		Liczba zadań	Numery zadań
Obszar standardu	Czytanie ze zrozumieniem	20	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11,12, 13, 14 itd
	Przetwarzanie danych	22	(numery zadań)
	Bezpieczne wykonywanie	8	(numery zadań)
	Razem	50	

Tabela 3.

Technik mechanik 311[20], wersja arkusza X z czerwca 2006		Kategorie taksonomiczne				Typy zadań	
		A	B	C	D	ww	nd
Obszar standardu	Czytanie ze zrozumieniem	20				20	
	Przetwarzanie danych	10	5	5	2	20	2
	Bezpieczne wykonywanie	5	3			8	

Uwaga: Liczby zadań są dobrane przypadkowo

współczynników dla poszczególnych obszarów standardu – poszczególne zadania przyporządkowujemy określonym obszarom standardu (punkty uzyskane z poszczególnych zadań i przyporządkowanie do obszaru są przypadkowe) – tabela 5., 6. i 7.

Warto również porównać wyniki uczniów danej szkoły z wynikami w kraju, okręgu, województwie. Zestawienie takie można zrobić w tabelach, przykład – tabela 8. (liczby dobrano przypadkowo).

Bardzo podobne zestawienie możemy opracować dla poszczególnych obszarów w standardach i egzaminu praktycznego. Inne zestawienie wyników może dotyczyć porównania średniej oraz współczynników łatwości.

Wybór zadań do planu pracy

Przygotowanie uczniów do zdawania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe powinno obejmować:

- przeprowadzanie egzaminów próbnych (z części pisemnej i praktycznej);
- organizowanie sprawdzianów przez poszczególnych nauczycieli z zakresu danego przedmiotu (modułu). Przy czym sprawdziany należy projektować w formie zadań opracowanych tak jak na egzaminach potwierdzających kwalifikacje zawodowe (zarówno z części pisemnej, jak i praktycznej). Na część pisemną warto przygotowywać zadania na dobieranie (nd), gdyż zadania tego typu wymagają starannego czytania poleceń, analizowania danych, określania poprawności klasyfikacji, przyporządkowania czy uporządkowania danych – mają więc większą wartość dydaktyczną;
- stosowanie na zajęciach metod nauczania ukierunkowanych na przygotowanie uczniów do zdawania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe;
- prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych.

Zastosowanie metod nauczania i oceniania ukierunkowanych na przygotowanie uczniów do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe wymaga zmian organizacyjnych polegających na zmodernizowaniu szkolnych planów nauczania. Trudnością jest zazwyczaj znalezienie dodatkowych godzin w poszczególnych przedmiotach (modułach). Można je uzyskać poprzez zabranie godzin przeznaczonych na specjalizację (w całości lub części) lub poprzez ograniczanie realizacji treści poszczególnych działów z programu.

Szkoła może zrezygnować z wprowadzania specjalizacji (lub jej ograniczenie) i dostosować program nauczania do potrzeb lokalnego rynku pracy (w tym przygotować uczniów do zdawania egzaminu potwierdzającego kwalifika-

Tabela 4.

Numer zadania									Razem punktów	Wynik średni	Wskaźnik łatwości
Uczeń	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**		**49**	**50**			
Pierwszy	0	1	1	0	1		1	1	34		0,68
Drugi	0	1	1	0	1		1	1	35		0,70
Trzeci	1	1	0	0	1		0	0	30		0,60
Czwarty	1	1	1	1	0		1	1	34		0,68
Piąty	1	1	1	0	1		1	1	33		0,66
…											
Piętnasty	1	1	1	1	1		1	1	39		0,78
Razem	11	12	13	7	8		10	11	484	32,3	0,65
Wskaźnik łatwości poszczególnych zadań	0,73	0,80	0,87	0,47	0,53		0,67	0,73	Wynik średni dla zestawu = 32,3 Wskaźnik łatwości dla zestawu = 0,65		

Tabela 5.

Wskaźniki dla obszaru I standardu															
Numer zadania	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**		**23**	**24**	**25**	**26**	**27**	**Suma**	**Wskaźnik łatwości**	**Wynik średni**
Suma uzyskanych punktów	11	12	13	7	8	14	…	12	11	8	13	13	265	0,65	9,8

Tabela 6.

Wskaźniki dla obszaru II standardu																
Numer zadania	**28**	**29**	**30**	**31**	**32**	**33**	**34**	**35**	**36**	**37**	**38**	**39**	**40**	**Suma**	**Wskaźnik łatwości**	**Wynik średni**
Suma uzyskanych punktów	7	12	15	8	8	9	8	9	11	7	9	7	7	117	0,60	9,0

Tabela 7.

Wskaźniki dla obszaru III standardu													
Numer zadania	**41**	**42**	**43**	**44**	**45**	**46**	**47**	**48**	**49**	**50**	**Suma**	**Wskaźnik łatwości**	**Wynik średni**
Suma uzyskanych punktów	12	11	6	9	12	14	7	10	10	11	102	0,68	10,2

Tabela 8.

Zawód	Liczba absolwentów, którzy zdali egzamin								Dyplom otrzymało			
	Etap pisemny				Etap praktyczny							
	Szkoła		Okręg		Szkoła		Okręg		Szkoła		Okręg	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Technik mechanik	13	86,67	1303	93,67	10	67,11	700	52,47	8	53,33	682	48,82

cje zawodowe) poprzez rozszerzenie istniejących przedmiotów, np. przez dołożenie godzin do realizacji, co przedstawiono poniżej.

Dla przedmiotu „Pracownia techniczna" przewidziano przygotowanie uczniów do zdawania części praktycznej i pisemnej. Dodatkowy dział programowy przewidziano na przygotowanie uczniów w zakresie „Opracowanie projektu realizacji określonych prac", zgodnie z wymaganiami określonymi w standardzie egzaminacyjnym. Dodano więc dział programowy „Opracowywanie projektów wytwarzania części i podzespołów", w którym uczniowie będą wykonywali projekty polegające na opracowywaniu projektów realizacji prac w formie schematów blokowych i procesów wytwarzania, projektowaniu rozwiązań konstrukcyjnych do wytwarzanych zespołów i podzespołów, opracowywaniu zestawień materiałowych do procesów wytwarzania zespołów i podzespołów itd.

Właściwe przygotowanie uczniów do zdawania egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe wymaga również szerszego zastosowania odpowiednich metod nauczania, np. metody przewodniego tekstu, metody projektów, metody ćwiczeń praktycznych.

Działania promocyjne powinny przede wszystkim doprowadzić do tego, aby uczniowie przystąpili do egzaminu. Wartościowymi działaniami będą wtedy:

- dobre przygotowanie uczniów do egzaminu – uczeń dobrze przygotowany nie będzie się go obawiał, więc do niego przystąpi;
- organizowanie dodatkowych konsultacji – najlepiej przed zakończeniem szkoły i w ramach któregoś obowiązkowego przedmiotu;
- przeprowadzenie akcji, której celem byłoby zachęcenie do egzaminu – jeżeli uczniowie będą dobrze znać procedury egzaminu oraz będą do niego zachęcani, to zniwelujemy obawę przed czymś nowym.

Literatura

Niemierko B., *Pomiar wyników kształcenia*, WSiP, Warszawa 1999

Broszury, prezentacje, materiały informacyjne Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, www.cke.edu.pl

Informatory, arkusze egzaminacyjne

Materiały własne

Kształcenie młodocianych

Czesław Gargula

koordynator kształcenia zawodowego młodocianych woj. zachodniopomorskiego

Szkolnictwo zawodowe stanowi istotne ogniwo w systemie edukacji w szkołach ponadgimnazjalnych. W ostatnich latach było niedoceniane i minimalizowane. W efekcie rynek cierpi na brak fachowców; pracodawcy nie mogą znaleźć pracowników, bo szkoły zawodowe kończy coraz mniej absolwentów.

Drastyczna likwidacja bazy kształcenia praktycznego zaczęła się w latach 90. likwidacją warsztatów szkolnych oraz szkół przyzakładowych. W większości krajów Unii Europejskiej system edukacji jest ściśle związany z systemem gospodarczym. Im kraj silniejszy gospodarczo, tym większy nacisk kładzie się na kształcenie zawodowe i większą uwagę poświęca się szkołom zawodowym. W krajach takich jak Niemcy, Francja, Austria, Szwajcaria ok. 75% gimnazjalistów idzie do szkół zawodowych, które są odpowiednio wyposażone i przez lata weszły w utworzony system kształcenia zawodowego oraz uzyskały stosowną rangę. Natomiast w Polsce nie stworzono takiego stabilnego systemu, a uczeń szkoły zasadniczej jest postrzegany gorzej niż licealista. Na szkołach zawodowych skupiły się niepowodzenia gospodarcze i często niekorzystne działania polityczne. „Zawodówki" zbierają dziś owoce kilkunastu lat wskazywania na nie jako na te, które kształcą tylko bezrobotnych. Tymczasem słyszymy dziś opinie o niedostosowaniu edukacji do rynku pracy.

Zakłady pracy bazą kształcenia młodocianych

Szkolnictwo zawodowe ma na celu wykształcenie dobrego, sumiennego, mobilnego, dobrze wykwalifikowanego i kreatywnego pracownika, który w przyszłości nie będzie miał problemów ze znalezieniem pracy, którą będzie wykonywał zgodnie z obiektywnymi potrzebami i wymogami pracodawcy, a w razie potrzeby będzie umiał się przekwalifikować. Czynnikiem determinującym możliwość rozwoju kształcenia zawodowego jest baza praktycznej nauki zawodu. Należy więc w szkoleniu zawodowym w szerszym zakresie uwzględniać zakłady pracy, które posiadają taką bazę, często na wysokim poziomie technicznym. Należy tylko stworzyć w przepisach odpowiednie preferencje dla zakładów szkolących uczniów. Pracodawcy zajmujący się szkoleniem tworzą często dodatkowe stanowiska pracy dla absolwentów szkół zawodowych, którzy uczyli się u nich zawodu.

Kształcenie praktyczne młodocianych pracowników w zakładach rzemieślniczych ma swoją bogatą tradycję, jest sprawdzone przez lata funkcjonowania i daje pozytywne wyniki końcowe. Forma takiego zdobywania zawodu jest chętnie stosowana, akceptowana i ceniona, ponieważ umożliwia pełne szkolenie młodocianych w całej gamie zawodów, w tym również unikatowych. Od jakości kształcenia zawodowego zależy sukces młodego człowieka na rynku pracy. Zajęcia praktyczne realizowane we współpracy z pracodawcami różnych branż dają możliwość poznawania nowoczesnych procesów technologicznych u boku zatrudnionych tam pracowników.

Należy tworzyć sieć stanowisk szkoleniowych w zakładach pracy oraz kadrę nauczającą na wysokim poziomie jakościowym. Konieczne są odpowiednie uwarunkowania prawne w tym zakresie: refundacje, kontrole, doradztwo metodyczne itp. Kształcenie zawodowe oparte na bazie technodydaktycznej zakładów pracy różnych branż jest obecnie dla oświaty najtańszą i przyszłościową formą kształcenia praktycznego.

Istotnym zagadnieniem jest również kształcenie młodzieży starszej, trudnej, pochodzącej z rodzin niskosytuowanych, czasami patologicznych. Kończą oni szkołę zawodową przez OHP, zdobywając zawód w ZSZ dla Dorosłych. Zespół Szkół Rzemieślniczych w Szczecinie (poprzednio WODZ) prowadzi Zasadniczą Szkołę Zawodową dla młodocianych pracowników, kształcącą w całej gamie zawodów występujących w klasyfikacji szkolnictwa zawodowego. Natomiast przy współdziałaniu OHP

w zakresie naboru i realizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego prowadzi ZSZ dla Dorosłych. Każdy absolwent szkoły zdobywa zawód oraz ma możliwość kształcenia na wyższym poziomie w Technikum lub Liceum Uzupełniającym. Widząc potrzebę kształcenia zawodowego na bazie zakładów pracy, przy ścisłym współdziałaniu z Zachodniopomorskim Centrum Edukacyjnym oraz Izbą Rzemieślniczą Małej i Średniej Przedsiębiorczości i Cechami Rzemieślniczymi, ZSR utworzył sieć zakładów szkolących z przygotowaną infrastrukturą technodydaktyczną oraz przeszkolił w zakresie pedagogicznym, merytorycznym i bhp kadrę instruktorów – pracodawców szkolących lub mogących szkolić praktycznie młodocianych pracowników w skali całego województwa zachodniopomorskiego.

Szkolnictwo zawodowe jest w funkcjonowaniu droższe i trudniejsze w prowadzeniu. Może sprawiać więcej problemów niż ogólnokształcące. Należy tu podkreślić, że dyrektorzy szkół zawodowych są najczęściej nauczycielami zawodu i dzięki temu bardzo dobrymi gospodarzami prowadzonych szkół. Dbają o ich stan techniczny, bezpieczną naukę, rozwój bazy technodydaktycznej, socjalnej, estetykę, ład i czystość. Są jednocześnie dydaktykami, wychowawcami pracującymi najczęściej z młodzieżą trudniejszą, często o niższym poziomie intelektualnym, i z tą młodzieżą, wraz z bardzo dobrymi i oddanymi swej pracy nauczycielami i instruktorami osiągają pozytywne wyniki.

Władze oświatowe, jako jeden z podstawowych priorytetów, przyjęły odbudowę szkolnictwa zawodowego. Prowadząc przez wiele lat szkołę zawodową i koordynując kształcenie zawodowe młodocianych pracowników w województwie zachodniopomorskim, zawsze miałem sprzyjający klimat i zrozumienie ze strony Wydziału Oświaty UM Szczecina i KO w zakresie realizacji zadań, chociaż przepisy prawne nie zawsze były sprzyjające.

Możliwości i szanse

Kształcenie zawodowe młodocianych pracowników – uczniów oddziałów wielozawodowych zasadniczych szkół zawodowych – stanowi istotne ogniwo w systemie edukacji szkolnej w szkołach ponadgimnazjalnych. Kształcenie młodocianych w zakładach rzemieślniczych ma bogatą tradycję. Młodzież ta potrzebuje więcej czasu, by osiągnąć dojrzałość. Dzięki tej formie nauczania ma bezpośredni kontakt ze stanowiskami robotniczymi w zakładach pracy. Uczy się też społecznego funkcjonowania w grupie pracowników. Jednocześnie pobiera naukę w zakresie przedmiotów ogólnokształcących i zawodowych w szkole. Kończąc dwu- lub trzyletni cykl nauczania, uzyskuje dwa istotne dokumenty – świadectwo ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej, dające jej możliwość dalszej nauki w szkole średniej, oraz dyplom zawodowy lub świadectwo czeladnika w rzemiośle. Świadectwo to daje przepustkę do podjęcia pierwszej pracy zawodowej, natomiast w przyszłości umożliwia zdobycie tytułu mistrza w zawodzie i otwarcie własnego zakładu pracy. Egzaminy czeladnicze i mistrzowskie, uznawane w krajach Unii Europejskiej, młodociani zdają z wynikami dobrymi i bardzo dobrymi. Świadczy to o dużej skuteczności uczenia się poprzez wykonywanie zadań praktycznych.

Czynnikiem determinującym możliwość rozwoju kształcenia zawodowego jest baza praktycznej nauki zawodu. Należy więc w tym szkoleniu zawodowym uwzględniać zakłady pracy, które taką bazę posiadają. Trudno nie doceniać w kształceniu i wychowaniu młodzieży roli zakładów pracy i organizacji rzemieślniczych pracodawców. To właśnie szkolący pracodawcy przestrzegają zasad etyki i godności zawodowej, kształtują u młodych ludzi odpowiedzialność za zakład, powierzone mienie i dobrze wykonaną pracę.

Młodocianych pracowników cieszy wykonywana praca, a pieniądze, które zarabiają, są dla nich nie tylko źródłem satysfakcji, lecz często zasilają budżet rodzinny. Dla młodego człowieka, który miał problemy z nauką, pracodawca szkolący jest często tym, który jako pierwszy okazuje mu zainteresowanie i odkrywa obszary, w których jest pełnowartościowy, potrafi dobrze wykonywać konkretną pracę, czuje się potrzebny, usatysfakcjonowany. Jest to często pierwszy krok do pozytywnego myślenia o swoich umiejętnościach i o swojej przyszłości. Dlatego młodocianych i zakłady ich szkolące należy otoczyć szczególną troską i zainteresowaniem. Pracodawcom, którzy chcą użyczyć swej bazy na szkolenie praktyczne, trzeba umożliwiać uzyskanie odpowiednich uprawnień przez możliwość ukończenia kursów pedagogicznych i zawodowych.

Koordynacja kształcenia

Kształcenie praktyczne oparte na bazie zakładów rzemieślniczych, małej i średniej przedsiębiorczości oraz lokalach gastronomicznych i handlowych jest dla oświaty najtańszą i przyszłościową formą kształcenia praktycznego. Zespół Szkół Rzemieślniczych jest specyficzną szkołą zawodową, kształcącą młodocianych pracowników w różnych zawodach na bazie technodydaktycznej pracodawców. Jednocześnie zajmuje się koordynacją tego kształcenia w skali województwa. Umożliwia ona pełne szkolenie zawodowe w każdym, nawet unikatowym zawodzie.

Rozwiązania wprowadzone w województwie zachodniopomorskim wraz z nowym podziałem administracyjnym kraju zdały egzamin. Podpisanie umowy z organami prowadzącymi szkoły zawodowe w zakresie koordynacji kształcenia zawodowego młodocianych pracowników, przy akceptacji Kuratorium Oświaty w Szczecinie i Zarządu Miasta Szczecin, pozwoliły utrzymać kształcenie zawodowe młodocianych. Prowadzenie prac koordynacyjnych stanowi planowany i uporządkowany proces umożliwiający pełną realizację celów kształcenia zawodowego dla potrzeb rynku pracy. Współdziałanie dyrektora – koordynatora z dyrektorami szkół zawodowych, ośrodków dokształcania zawodowego i organami prowadzącymi szkoły zawodowe w skali całego kraju i województwa zachodniopomorskiego jest bardzo istotne w prowadzeniu tej formy kształcenia zawodowego, ponieważ umożliwia pozytywne rozwiązywanie niemal wszelkich problemów.

Kształcenie zawodowe młodocianych przy obecnym podziale administracyjnym kraju i po reformie systemu oświaty, która we wrześniu 2002 roku wkroczyła do szkół ponadgimnazjalnych w nowych, często trudnych uwarunkowaniach na rynku pracy, funkcjonuje prawidłowo. Każdy młodociany, nawet pochodzący z rodziny ubogiej, często patologicznej, mający dotąd trudności w nauce, może ukończyć szkołę, zdobyć zawód. Tę formę nauczania akceptują organy prowadzące szkoły zawodowe, pracodawcy, organizacje pracodawców, rodzice. ■

A po co w szkole doradztwo zawodowe?

Katarzyna Krysztofiak
Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie

Doradca zawodowy to ktoś, kto musi posiadać wiedzę o wielu obszarach (edukacyjnym, krajowym i europejskim) rynku pracy. Ma on za zadanie wspomagać uczniów w podejmowanych decyzjach, a nie dokonywać tego zamiast nich. Powinien słuchać swoich klientów, rozmawiać z nimi, diagnozować ich możliwości i w ten sposób zawężać im obszary wyboru ze względu na to, jak chcą kreować swoją karierę. Doradca zawodowy to „doradca całożyciowy", ktoś, kto poznaje drugiego człowieka, jego słabości, mocne strony, oczekiwania, marzenia. Rozmowa doradcza nie może trwać pół godziny; to rozmowa, w której trzeba pozwolić uczniom mówić, w której buduje się dobre relacje.

Chociaż o doradztwie edukacyjno-zawodowym mówi się od lat, wciąż niewystarczająco wyeksponowana jest jego funkcja w polskim systemie oświaty. Obserwując problemy, jakie mają uczniowie i ich rodzice z podjęciem decyzji o wyborze szkoły, począwszy od podstawowej, trzeba sobie postawić pytanie, czym jest doradztwo zawodowe i jaką rolę powinien pełnić doradca zawodowy w systemie edukacyjnym. – *W większości krajów UE doradcy zawodowi prowadzą dziecko i rodziców już od przedszkola. Pod względem organizacyjnym są oni bardzo różnie usytuowani. Funkcjonują w agendach rządowych i pozarządowych, a dziecko ma założoną teczkę, w której opisuje się jego predyspozycje już na przedszkolnym etapie edukacji* – mówi Elżbieta Linartowicz, dyrektor Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej i Ośrodka Orientacji i Poradnictwa Zawodowego „Akademos". – *W Polsce, choć jest wymuszone w związku z akcesją do UE, nie jest jeszcze dość powszechne i doceniane.*

Kiedy kształtowała się reforma i przechodzono na trzystopniowy system szkolny, zakładano, że na poziomie gimnazjum czynnikiem warunkującym wybór następnego etapu kształcenia, obok testu kompetencji, będzie współpraca z doradcą zawodowym. Miał on pomagać młodemu człowiekowi w wyborze szkoły i późniejszego zawodu. Decyzja taka dotyczy nie tylko młodego człowieka, ale całej jego rodziny, która, podejmując decyzję, może w przyszłości ponieść konsekwencje niewłaściwych wyborów. – *Obecnie w województwie zachodniopomorskim mamy 705 ponadgimnazjalnych szkół ogólnokształcących i tylko 30 zawodowych. Co za tym idzie, nawet przy niskim wyniku testu kompetencji uczeń nie wybiera szkoły zawodowej. Idzie do liceum ogólnokształcącego, nawet najsłabszego, wydłużając w ten sposób proces nauczania, bo wiadomo, że po szkole ogólnokształcącej nie ma żadnych kwalifikacji i musi ukończyć jeszcze szkołę policealną* – wykazuje niekorzystną prawidłowość E. Linartowicz. Dzięki temu zjawisku następuje rozwój edukacyjnego piractwa na poziomie niepublicznych szkół policealnych (najczęściej jednorocznych, nieposiadających dla danego zawodu uprawnień szkoły publicznej), które oferują kształcenie, na przykład na kierunkach: psychologia, dziennikarstwo, socjologia, w formie jednorocznego dokształcania. Tylko znawca tematu wie, że w ten sposób oszukują swoich klientów, bo zdobyte na nich w ten sposób wykształcenie jest pozorne i niewiele daje na rynku pracy. Widać wyraźnie, jak okrężną drogę musi pokonać w edukacji młody człowiek, i jak często, wraz z rodzicami, jest w tym zagubiony.

Dla sprawnego funkcjonowanie na kolejnych etapach szkolnych obecność doradcy zawodowego jest warunkiem sine qua non. E. Lenartowicz zastanawia się, czy stać nas na takie – *okrężne kształcenie młodzieży dla „niczego". Warte do naśladowania jest województwo mazowieckie, w którym kurator w porozumieniu z samorządami wydał zarządzenie, że jeśli dziecko zdobyło mniej niż 40 punktów z obu testów gimnazjalnych, nie może rozpocząć nauki w liceum ogólnokształcącym. W zamian, samorządy tworzą szkoły zawodowe. Przecież ogromnie potrzeba szkół, które uczą zawodów rzemieślniczych, takich jak geodeta, kucharz, kafelkarz.* Jak się okazuje, dzisiaj nawet psycholodzy i pedagodzy doradzają dziecku naukę w liceum ogólnokształcącym w celu odroczenia decyzji zawodowej. Jeśli zaś uczeń osiąga słabe wyniki nie przez lenistwo, ale po prostu z powodu niezdolności intelektualnej, która stanowi pewne ograniczenie możliwości edukacyjnych, to należy tak go kierować, aby minimalizować niepowodzenia szkolne. Jeśli dzieje się inaczej, to wydłużamy w sztuczny sposób czas edukacji i nakład finansowy rodziny na kształcenie. – *O wiele korzystniej byłoby mieć po trzech latach przygotowanego do zawodu młodego człowieka. Trzeba mieć nadzieję, że zmieni się nastawienie do szkół zawodowych i zostaną przekształcone w miejsca, gdzie kształci się rzemieślników, fachowców. Nie będą to już szkoły, w których upycha się najgorszych uczniów, które są przechowalniami i wylęgarniami patologii. Trzeba takiej atmosfery wokół „zawodówek", aby ubiegano się o przyjęcie do nich, ale jednocześnie wspomagano ucznia ze względu na jego predyspozycje do danego rzemiosła,*

ze względu na zdrowie, możliwości intelektualne i rynek pracy – podkreśla E. Linartowicz.

Doradca zawodowy to ktoś, kto musi posiadać wiedzę o wielu obszarach (edukacyjnym, krajowym i europejskim) rynku pracy. Ma on za zadanie wspomagać uczniów w podejmowanych decyzjach, a nie dokonywać tego zamiast nich. Powinien słuchać swoich klientów, rozmawiać z nimi, diagnozować ich możliwości i w ten sposób zawężać im obszary wyboru ze względu na to, jak chcą kreować swoją karierę. Doradca zawodowy to „doradca całożyciowy", ktoś, kto poznaje drugiego człowieka, jego słabości, mocne strony, oczekiwania, marzenia. Rozmowa doradcza nie może trwać pół godziny; to rozmowa, w której trzeba pozwolić uczniom mówić, w której buduje się dobre relacje.

Struktura doradztwa w województwie zachodniopomorskim odzwierciedla ogólnopolską. Doradcy są usytuowani w poradniach psychologiczno-pedagogicznych. W każdej z nich pracują psychologowie i pedagodzy, którzy zajmują się diagnozą, doradztwem, prelekcjami dla rodziców, uczniów, nauczycieli i pedagogów szkolnych. Poradnia ma zazwyczaj 30–40 szkół pod opieką. Trudno więc wymagać jeszcze rzetelnego i ukierunkowanego doradztwa i rozeznania informacyjnego.

Coraz częściej doradcy zawodowi są zatrudniani w szkołach, na etatach; tworzone są w nich gabinety informacji zawodowej. I tutaj wiele zależy od osoby, która pełni tę funkcję. Nie wystarczą doskonale wyposażone w informatory i środki multimedialne gabinety, jeśli doradca nie jest mobilny, kreatywny i nie wychodzi do uczniów z propozycjami współdziałania. Czekanie na klienta to zbyt mało. Doradca zawodowy to ktoś, kto musi wychodzić naprzeciw osobom potrzebującym pomocy.

W gminach funkcjonują gminne centra informacji zawodowej, usytuowane najczęściej przy urzędach pracy. Są one nastawione na doradztwo nie tylko dla młodzieży.

Zapotrzebowanie dla doradców zawodowych dla dorosłych, szczególnie dla kobiet, jest ogromne. To one chcą wrócić do pracy po urlopach macierzyńskich i wychowawczych albo podjąć pracę, choć nigdy nie pracowały, bo nie życzył sobie tego mąż. Są też osoby, które tracą z rozmaitych powodów zajęcie. E. Lenartowicz mówi o pracy jako o społecznej rehabilitacji. W tym sformułowaniu widać, jak ważna jest aktywność zawodowa dla każdego człowieka.

Doradztwo prowadzą także Ochotnicze Hufce Pracy. Mają one tak zwane Mobilne Centra Informacji Zawodowej, czyli samochody wyposażone we wszystkie środki multimedialne. Pracują w nich przygotowani do udzielania porad fachowcy.

Kolejną instytucją w systemie oświatowym są poradnie niepubliczne, które zajmują się doradztwem zawodowym. – *Pracujemy z młodzieżą, ale także z dorosłymi, pomagamy wszystkim, którzy przekroczą nasz próg. Prowadzimy również informację zawodową, wydajemy przewodniki po szkołach gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych, pomaturalnych, organizujemy od jedenastu lat coroczną prezentację szkół wyższych województwa zachodniopomorskiego. Podczas tej imprezy młodzi ludzie mogą się spotkać z ofertą edukacyjną szkół wyższych i policealnych* – przedstawia specyfikę kierowanej przez siebie poradni E. Linartowicz, i dodaje: *W swojej pracy chcę uświadomić przede wszystkim uczniom, jak ważny jest obszar dotyczący spraw związanych z wyborem zawodu, a więc wyborem szkoły.*

Niestety, jeszcze nie wszyscy dyrektorzy szkół godzą się na przeprowadzenie zajęć przez doradców, twierdząc, że to strata czasu. A tymczasem z obserwacji Poradni „Akademos" wynika, że maksymalnie 30% uczniów gimnazjów jest zdeklarowanych co do planów na przyszłość. Niektórzy uczniowie nie wiedzą nawet, jak wygląda struktura edukacyjna i do czego prowadzą jej kolejne etapy. Nie czerpią takich informacji z domu i rzadko mówi się o tym w szkole. Sytuację tę dyrektor „Akademosa" dopełnia faktami ze swojej praktyki: *Mimo kierowanej do wszystkich szkół w Szczecinie oferty bezpłatnych spotkań z doradcami są szkoły, które nigdy się do nas nie zgłosiły. Prowadzący szkoły nie biorą często odpowiedzialności za losy absolwentów w kreowaniu ich kariery zawodowej.*

Tak małe zainteresowanie doradztwem edukacyjno-zawodowym wynika, być może, z braku odpowiedzialności szkół na poszczególnych etapach kształcenia za ostateczny jego wynik. Za to, kim dziecko będzie w przyszłości. Myśli się raczej o tym, jaki efekt ma osiągnąć na poszczególnych etapach. Brakuje konsekwencji w kształceniu. Za tym idą niewłaściwe wybory, przeskakiwanie ze szkoły do szkoły, ze specjalności w specjalność, zniechęcenie z powodu braku satysfakcji w nauce, a potem w pracy. Wielu absolwentów stara się na przykład przedłużyć swoją drogę edukacyjną, bo nie są przekonani o trafności kolejnego wyboru. Takie sytuacje generują rozmaite problemy psychiczne; jeśli kilka razy dochodzi do falstartu na drodze zawodowej, zmniejsza się samoocena, zmienia się myślenie o sobie, człowiek nie radzi sobie z porażkami, na które jest siłą rzeczy narażony w życiu. Pokutuje mit, że na starcie każdy może robić wszystko. Jednak w każdym człowieku tkwią inne predyspozycje, możliwości, które ktoś musi pomóc poruszyć, odnaleźć, obudzić. I tutaj doradca zawodowy może być niezbędny. ■

RADY DORADCY ZAWODOWEGO

Nie musisz mieć zawodu takiego, jak rodzice.
Ty nie musisz się zrealizować w ten sposób.

Nie neguj zawodu rodziców, mimo że oni się nie realizują.
Ty możesz się w nim zrealizować.

Nie realizuj aspiracji rodziców.
To jest twój wybór.

Elżbieta Linartowicz

Nauczyciel w nowej roli

Lidia Horyń, **Międzywydziałowe Studium Kształcenia Pedagogicznego US**

Poradnictwo zawodowe jest w Polsce nową dziedziną, która pojawiła się w latach 90. w efekcie przemian cywilizacyjno-technicznych, kulturowych, politycznych, wywołujących następstwa społeczne. Problematyka rynku pracy, planowania kariery zawodowej i szeroko rozumianej tematyki doradztwa zawodowego wypływa ze złożonych, wielorako uwarunkowanych potrzeb społecznych. W odpowiedzi na to zapotrzebowanie rozwija się środowisko osób profesjonalnie zajmujących się udzielaniem pomocy, wsparcia i doradzaniem w zakresie rozwoju zawodowego. Na wielowymiarowość i różnorodność działań obecnie realizowanych w poradnictwie zawodowym składają się lokalne inicjatywy oddolne, jak i rozwiązania o charakterze systemowym.

Duże przedsięwzięcie w zakresie rozwoju poradnictwa jest realizowane przez Uniwersytet Szczeciński. W roku akademickim 2006/2007 rozpoczęto studia podyplomowe z zakresu doradztwa zawodowego pod nazwą Szkolny Doradca Zawodowy. Jednostką prowadzącą studia jest Międzywydziałowe Studium Kształcenia Pedagogicznego. Studia zostały uruchomione w ramach pierwszej edycji projektu pod tytułem „Przygotowanie nauczycieli do roli doradcy zawodowego", którego beneficjantami są nauczyciele szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych woj. zachodniopomorskiego i kujawsko-pomorskiego. Uczestnictwo w studiach jest dla nauczycieli nieodpłatne, gdyż są one współfinansowane z budżetu państwa i EFS.

Studia mają na celu przygotowanie nauczycieli do:

- udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej polegającej na wspieraniu uczniów w dokonywaniu wyboru kierunku dalszego kształcenia, zawodu i planowaniu kariery zawodowej oraz informacji w tym zakresie;
- wspierania innych nauczycieli w organizowaniu wewnątrzszkolnego systemu doradztwa oraz zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu;
- posługiwania się technologią informacyjną i jej wykorzystywania w realizacji zadań doradcy zawodowego oraz podniesienia poziomu znajomości języka obcego (do wyboru: j. angielski, j. niemiecki, j. rosyjski, j. francuski), tak aby wiedza i umiejętności w tym zakresie osób kończących studia podyplomowe były porównywalne z wiedzą i umiejętnościami absolwentów studiów wyższych zawodowych w specjalizacji nauczycielskiej, prowadzonych zgodnie z rozporządzeniem MEN w sprawie standardów kształcenia nauczycieli.

Studia mają charakter kwalifikacyjny; po ich ukończeniu duża grupa nauczycieli w obydwu regionach będzie uczestniczyła w tworzeniu szkolnego poradnictwa zawodowego. Wejście poradnictwa do szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, poprzez tworzenie sieci Szkolnych Ośrodków Kariery, stanowi ważny element w rozwoju systemu poradnictwa zawodowego w Polsce, choć jest jeszcze wiele kwestii wymagających dopracowania na szczeblu władz resortu edukacji, np. obowiązkowe wprowadzenie stanowiska pracy szkolnego doradcy zawodowego. W krajach zachodnich szkolne doradztwo ma wieloletnią tradycję i znaczący dorobek. W Polsce jest inicjatywą w fazie budowy i niewątpliwie zdobycie przez nauczycieli nowych kompetencji będzie miało przełomowe znaczenie w organizacji i rozwoju poradnictwa dla młodzieży.

Do zadań szkolnego doradcy zawodowego należy:

- systematyczne diagnozowanie potrzeb uczniów w zakresie informacji edukacyjnej i zawodowej oraz pomocy w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej;
- gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia;
- wskazywanie uczniom, rodzicom i nauczycielom dodatkowych źródeł informacji na poziomie regionalnym, europejskim i światowym w zakresie rynku pracy, trendów rozwojowych w świecie zawodów i zatrudnienia, wykorzystania posiadanych uzdolnień i talentów przy wykonywaniu przyszłych zadań zawodowych;
- informowanie o instytucjach i organizacjach wspierających funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w życiu codziennym i zawodowym;
- wskazywanie możliwości kształcenia uczniów z problemami emocjonalnymi i dla uczniów niedostosowanych społecznie;
- informowanie o programach edukacyjnych Unii Europejskiej.

Ważnym obszarem pracy doradcy zawodowego jest prowadzenie grupowych zajęć aktywizujących, przygotowujących uczniów do świadomego planowania kariery i podjęcia roli zawodowej. Szkolny doradca zawodowy koordynuje działalność informacyjno-doradczą prowadzoną przez szkołę, organizuje spotkania szkoleniowo-informacyjne dla rodziców i nauczycieli, udostępniając informację i materiały do pracy z uczniami. Jest również odpowiedzialny za współpracę z radą pedagogiczną w zakresie tworzenia i ciągłości działań wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego oraz współpracę z instytucjami wspierającymi, w szczególności z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, specjalistycznymi oraz innymi instytucjami świadczącymi poradnictwo i specjalistyczną pomoc dla uczniów i rodziców.

W realizacji programu studiów obok strony merytorycznej za istotne uznano zdobywanie przez nauczycieli umiejętności praktycznych. Dzięki współpracy z różnymi ośrodkami poradnictwa i ich gotowości do dzielenia się swoim doświadczeniem nauczyciele poznają nowoczesne narzędzia diagnozy, przygotowują się do posługiwania aktywnymi metodami i formami pracy z wykorzystaniem nowoczesnych środków. Zamierzeniem kluczowym jest przygotowanie nauczycieli w toku studiów do organizowania i prowadzenia szkolnych i lokalnych centrów informacji i planowania kariery zawodowej oraz udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom, rodzicom, nauczycielom. W dobie „uczenia się bez granic" poradnictwo powinno być nieodłącznym elementem edukacji szkolnej, a dobre przygotowanie nauczycieli do pełnienia roli doradcy zawodowego jest niezbędne. ■

Uświadomiona potrzeba doskonalenia

Eugenia Mańkowska, **Wyższa Szkoła Humanistyczna TWP w Szczecinie**

Im lepszy będzie nauczyciel,
tym lepszy będzie świat i życie człowieka.
M. Grzegorzewska

Kształcenie ustawiczne jest obowiązkiem każdego nauczyciela, zapisanym w wielu aktualnie obowiązujących aktach prawnych. W ustawie Karta Nauczyciela w Rozdziale 2. dotyczącym obowiązków nauczycieli zapisano: *nauczyciel obowiązany jest (…) dążyć do pełni własnego rozwoju osobowego*. W Rozporządzeniu MENiS z 4 grudnia 2004 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli czytamy: *nauczyciel ubiegający się o awans na stopień nauczyciela mianowanego, dyplomowanego powinien: (…) pogłębiać wiedzę i umiejętności zawodowe samodzielnie lub w różnych formach kształcenia ustawicznego*. Takie wymagania uczenia się przez całe życie zawodowe stawiano nauczycielom od wieków. Konieczność poszerzania wiedzy o nowe osiągnięcia naukowe z dziedziny, w której nauczyciel się specjalizuje, była i jest czymś oczywistym. Ponadto już od czasów Komisji Edukacji Narodowej wymaga się od nauczycieli ciągłej pracy nad sobą, nad rozwojem i doskonaleniem osobowości, tak aby mogli sprostać potrzebom społecznym epoki oraz oczekiwaniom uczniów i rodziców. Praca współczesnego nauczyciela to ciągła weryfikacja wiedzy teoretycznej, zdobytej na uczelni, z praktyką codziennych zmagań edukacyjnych. Jeśli więc nauczyciel chce być skuteczny w swoich działaniach, chce czuć się pewnie w kontaktach z uczniami, powinien pracować nad sobą. Pogłębianie m.in. inteligencji emocjonalnej, komunikacji społecznej, asertywności pozwoli na lepszy kontakt z uczniami i rodzicami. Reforma systemu edukacji, zerwanie z kształceniem werbalnym, pamięciowym na rzecz metod aktywizujących, kształcenia problemowego, modułowego wymaga od nauczycieli zupełnie nowych kompetencji. Ocena wiedzy i umiejętności uczniów weryfikowana przez system zewnętrznych sprawdzianów i egzaminów to kolejne wyzwanie. Jak sprostać tym wszystkim wymaganiom? Trzeba systematycznie doskonalić siebie i swój warsztat pracy. Podjęcie decyzji w tej sprawie powinno wynikać z uświadomionej wewnętrznej potrzeby nauczyciela, ze zrozumienia, że po kilku latach pracy popada się w rutynę i następuje wyczerpywanie oraz wypalanie zawodowe. Bywa i tak, że podjęcie decyzji w sprawie dalszego kształcenia jest nakazem administracyjnym i dopiero w trakcie nauki dochodzi do wewnętrznej akceptacji tej decyzji.

Niesłychanie ważne jest dokonanie wyboru formy i treści oraz sposobów kształcenia ustawicznego spośród bogatej oferty kierowanej do nauczycieli przez placówki doskonalenia nauczycieli – powiatowe, miejskie, wojewódzkie, publiczne i prywatne. Na pewno jest w czym wybierać, ważne, by z namysłem i przekonaniem, że treści kształcenia są adekwatne do potrzeb nauczyciela.

Od wielu lat ciekawą ofertę kierują do nauczycieli uczelnie wyższe, organizujące studia podyplomowe. Różnią się one od innych form kształcenia ustawicznego tym, że pozwalają zdobyć nauczycielowi nową specjalność, nowe kwalifikacje do nauczania przedmiotu lub prowadzenia zajęć.

Nauczyciele rozpoczynający studia podyplomowe w Wyższej Szkole Humanistycznej TWP w Szczecinie są pytani w ankiecie ewaluacji wstępnej o to, co ich skłoniło do podjęcia studiów. Najczęściej motywacją jest chęć rozszerzenia kwalifikacji, a co za tym idzie, zdobycie dodatkowej pracy lub możliwość pozostania w zawodzie w momencie zmniejszania się liczby oddziałów z powodu niżu demograficznego. Niektórzy nauczyciele podejmują studia po to, aby rozwijać zainteresowania, podnosić kompetencje, móc skutecznie pomagać innym. Ponadto pisanie pracy dyplomowej to okazja do kreatywności, to motywacja do własnych przemyśleń, poszukiwania nowatorskich rozwiązań pedagogicznych, do prowadzenia własnych badań pozwalających na wprowadzanie korzystnych zmian. Studia podyplomowe mają jeszcze jeden cel, jakim jest wzmocnienie nauczycieli w poczuciu własnej wartości. W ewaluacji końcowej nauczyciele określają przydatność ukończonych studiów i zwracają uwagę na stronę merytoryczną – nabycie nowych umiejętności oraz na korzyści dla rozwoju osobistego.

Z niepokojem odnotowuję pewien spadek zainteresowania studiami podyplomowymi.

Jedną z przyczyn są na pewno koszty; nie każdego nauczyciela stać na opłacenie czesnego. Należy mieć jednak świadomość, że w oświacie są środki finansowe na kształcenie nauczycieli – posiadają je organy prowadzące i przekazują szkołom zgodnie z programem doskonalenia nauczycieli, opracowanym przez dyrektora i zaopiniowanym przez radę pedagogiczną, co reguluje Rozporządzenie MENiS z 29 marca 2002 r. w sprawie podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli. Drugim powodem zmniejszenia liczby chętnych jest zmiana wymagań kwalifikacyjnych na stopień nauczyciela dyplomowanego. W Rozporządzeniu MEN z 3 sierpnia 2000 r. wśród wymagań kwalifikacyjnych zapisano *uzyskiwanie dodatkowych kwalifikacji*, a w Rozporządzeniu MENiS z 1 grudnia 2004 r. (aktualnie obowiązującym) takiego zapisu już nie ma. Tak więc nauczyciele, planując swój rozwój na czas stażu na nauczyciela dyplomowanego, nie bardzo garną się do zdobywania dodatkowych kwalifikacji. A przecież studia podyplomowe to nie tylko okazja do kontaktu z ośrodkiem akademickim, to powrót do czasów studenckich, to okazja do poznania nowych ciekawych ludzi, którzy mogą mieć znaczący wpływ na dalszą pracę i życie osobiste nauczyciela.

Mam głęboką nadzieję, że obecna sytuacja się jednak zmieni i w najbliższych latach w reformującym się ustawicznie systemie oświaty liczba nauczycieli podejmujących studia wzrośnie, co korzystnie wpłynie na polską oświatę. ■

Kształcenie ustawiczne: wybór czy konieczność?

Wojciech Oleszak
konsultant ds. bezpieczeństwa i higieny pracy,
Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie

Istotę kształcenia ustawicznego najpełniej wyraża obecnie pogląd, mówiący, że obejmuje ono całe życie człowieka i służy jego rozwojowi. Stanowi on także naczelną zasadę określającą kierunek współczesnych reform oświatowych dotyczących szkolnictwa powszechnego, zawodowego i wyższego, a także doskonalenia zawodowego pracujących i oświaty dorosłych. Głównym zadaniem edukacji ustawicznej jest w tym ujęciu wychowanie nowego typu człowieka, charakteryzującego się twórczym i dynamicznym stosunkiem do życia i kultury, człowieka, który potrafi doskonalić siebie, zmieniać warunki życia i ulepszać je dla dobra społeczeństwa.

Edukacja XXI wieku będzie się rozwijać wokół czterech aspektów kształcenia, które będą przez całe życie dla każdej jednostki niejako filarami jej wiedzy: 1) uczyć się, aby wiedzieć, tzn. zdobywać narzędzia rozumienia; 2) uczyć się, aby działać, aby móc oddziaływać na swoje środowisko; 3) uczyć się, aby móc żyć wspólnie, aby uczestniczyć i współdziałać z innymi na wszystkich płaszczyznach działalności ludzkiej; 4) uczyć się, aby być, tj. uczyć się dla własnego rozwoju.

Te cztery drogi wiedzy tworzą całość, mają one bowiem wiele punktów zbieżnych, przecinają się i uzupełniają, a ponadto wskazują kierunek nowoczesnej edukacji.[1]

Dziś każdy człowiek musi być gotowy do uczenia się przez całe życie w celu poszerzania wiedzy, zdobywania nowych kwalifikacji i umiejętności, nadążania za zmieniającym się światem. Kształcenie ustawiczne to nie odległa idea, ale już realizowana rzeczywistość edukacyjna. Przykładem są formy doskonalenia zawodowego, studia przemienne otwarte i kształcenie na odległość. Konieczne jest zatem ukształtowanie nowego modelu człowieka: twórczego, otwartego na wszystko co nowe, potrafiącego i chcącego się uczyć. Według W. Okonia: *im więcej funkcji pełnią środki dydaktyczne w procesie kształcenia, a zwłaszcza takich funkcji, jak pomoc w stworzeniu sytuacji problemowych, w kształceniu postaw, motywacji, w przekształcaniu rzeczywistości, tym ważniejsza jest ich rola w formowaniu całego człowieka*. Dlatego też nowoczesne społeczeństwo informacyjne musi wypracować zupełnie nowy paradygmat w sposobie przekazywania wiedzy.[2]

Kształcenie dorosłych, pełniące niegdyś rolę zastępczą o charakterze kompensacyjnym, staje się obecnie popularną formą aktywności edukacyjnej. Rozwój kultury, rosnące wymagania i motywacje, a także coraz większa dostępność wspierana nowymi technologiami powoduje jej upowszechnianie się. Kształcenie ustawiczne staje się nie tylko celem, ale także podstawową formą realizacji nowoczesnej edukacji.[3]

Równocześnie nowoczesne technologie informacyjne poprzez rozwój e-learningu stwarzają nieistniejące wcześniej możliwości zaspokajania rosnącego popytu na edukację na skalę masową. Jest w związku z tym prawdopodobne, że rynek edukacyjny może się stać jednym z najszybciej rozwijających się rynków XXI wieku. Ponadto globalizacja powoduje, że rynek edukacji staje się rynkiem ogólnoświatowym, z czym – jak przy wszystkich aspektach globalizacji – wiążą się zarówno szanse, jak i zagrożenia.

Stan obecny ustawicznego kształcenia w Polsce

Szacuje się, że w Polsce w edukacji ustawicznej uczestniczy 19% ludności w grupie wiekowej 26–64 lata (w krajach OECD – 31%). W krajach UE dokształca się 20% pracujących, w Polsce zaledwie 8–10%. Każdy zatrudniony w Polsce poświęca na szkolenia w formach zorganizowanych dwie godziny rocznie, podczas gdy w krajach rozwiniętych 50–70 godzin, czyli co najmniej 25 razy więcej.

Według raportu opracowanego dla Ministra Edukacji Narodowej i Sportu pt. „Modernizacja kształcenia ustawicznego i kształcenia dorosłych w Polsce jako integralnych części uczenia się przez całe życie"[4] charakterystyczną cechą polskiego systemu kształcenia ustawicznego jest utożsamianie go z kształceniem zawodowym. Kształcenie to jest rozproszone i realizowane przez rynek usług szkoleniowych (ostatnio dynamicznie się rozwijający) oraz zorganizowany system szkolenia bezrobotnych. Sieć tych placówek jest rozłożona nierównomiernie – instytucje szkoleniowe znajdują się przede wszystkim w miastach.

Organizatorami kształcenia/szkolenia ustawicznego w Polsce są:
- szkoły dla dorosłych i szkoły wyższe,
- publiczne centra kształcenia ustawicznego oraz praktycznego, niepubliczne, niedochodowe instytucje szkoleniowe, w tym tzw. osoby prawne (stowarzyszenia, fundacje, spółki, spółdzielnie itp.),
- firmy prywatne (podmioty jednoosobowe prowadzące działalność gospodarczą).

Udział Polaków w edukacji ustawicznej nie jest zadowalający mimo stosunkowo wysokiego poziomu wykształcenia naszego społeczeństwa. Wpływ na to ma niski udział zakładów pracy w kształceniu ustawicznym (44% przedsiębiorstw) w porównaniu z takimi krajami, jak Wielka Brytania, Holandia czy kraje skandynawskie, gdzie odsetek

przedsiębiorstw inwestujących w rozwój pracownika przekracza 80%.

W raporcie „Edukacja ustawiczna dorosłych 2005", który powstał na zlecenie MEiN, znalazły się opracowania odnoszące się między innymi do oceny krajowej polityki w zakresie edukacji ustawicznej. Stwierdza się w nim, że zdecydowana większość instytucji zatrudnia wysoko wykwalifikowaną kadrę nauczycieli (szkoleniowców) – 79,2% ma wykształcenie wyższe (z tytułem mgr, dr, dr hab). Wśród uczestników różnych form kształcenia ustawicznego kobiety stanowią 46,5%, co należy uznać za wysoki wskaźnik uczestnictwa. W miarę równomiernie przedstawia się rozkład uczestników; biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania, 9,6% to mieszkańcy wsi, a największa grupa – 16,1% – żyje w miastach liczących od 50 do 99 tys. mieszkańców. Najmniej aktywną grupę, biorąc pod uwagę wykształcenie, stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – tylko 12,2% wszystkich uczestników szkoleń. Kształcenie ustawiczne finansowane jest głównie ze środków własnych uczestników (33,4%) oraz funduszy UE (27,9%). Niewielki udział w finansowaniu mają środki pracodawców (4,6%) oraz urzędów pracy (11,4%). Mocny punkt instytucji prowadzących edukację ustawiczną stanowią środki technodydaktyczne; np. na jedną instytucję przypada średnio 110 komputerów, 80 skanerów, 85 drukarek itp., choć, jak sami autorzy stwierdzają, dane te są zawyżane przez wyższe uczelnie. Największym zainteresowaniem cieszą się kursy bhp (48,8%), następnie kursy doskonalenia w zawodzie (11,9%) oraz kursy przygotowawcze do uzyskania uprawnień zawodowych (11,6%). Zdecydowana większość instytucji (70,4%) na zajęciach ze słuchaczami wykorzystuje Internet, przy czym 13,6% z nich prowadzi kształcenie metodą e-learningową.[5]

Najprężniej działającą instytucją kształcenia zawodowego w Polsce jest Zakład Doskonalenia Zawodowego posiadający sieć 26 Zakładów Kształcenia Zawodowego, w których każdego roku kształci się ponad 300 tys. uczniów (tj. około 25% ogółu szkolących się w Polsce). Drugą znaczącą instytucją organizującą szkolenia i posiadającą sieć szkoleniową jest Związek Rzemiosła Polskiego zrzeszający 490 cechów w 27 centrach regionalnych. Wiele szkoleń zawodowych dla dorosłych jest organizowanych także przez instytucje wojskowe dla potrzeb wojska i nie tylko.[6] Wśród jednostek publicznych wiodącą instytucją jest Łódzkie Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego. Kształci ono rocznie około 30 tysięcy osób.

Kształcenie ustawiczne (szkolne i pozaszkolne) jest finansowane z wielu źródeł, w tym m.in. ze środków:

- budżetu państwa i budżetu samorządu terytorialnego, transferowanych przez resort edukacji i inne (np. rolnictwa, gospodarki);
- funduszy celowych: Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych PeFRON, Programu Wspierania Aktywności Zawodowej Osób Niepełnosprawnych WAZON oraz dotacji celowych na programy wsparcia, transferowane głównie przez resort pracy;
- pomocowych (np. z PHARE, z Banku Światowego);
- przedsiębiorstw;
- własnych szkolących się osób.

Trudno określić wielkość tych wydatków ze względu na problemy w zbieraniu danych. Nie są też prowadzone żadne badania pozwalające na wyliczenie całości środków budżetowych przeznaczonych na edukację ustawiczną dorosłych.

Znany jest natomiast udział osób indywidualnych w pokrywaniu kosztów ustawicznego kształcenia lub szkolenia zawodowego – około 39% dorosłych uczestników kształcenia ustawicznego samodzielnie finansuje swoją naukę, a wśród bezrobotnych – 18%. Stosunkowo najczęściej w uzupełnienie kształcenia/doskonalenia inwestują z własnej kieszeni osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a w drugiej kolejności z wyższym.[4]

Podział pozaszkolnych form nauki zależy od przyjętego kryterium kwalifikacyjnego. Wyróżniamy formy krótkotrwałe (seminaria, wykłady, szkolenia), dłuższe (staże zawodowe) lub długotrwałe (3- lub 5-letnie studia zawodowe). Biorąc pod uwagę kryterium trwałości, wyróżnia się formy incydentalne (trwające przez całe życie), okazjonalne, doraźne bądź sporadyczne (szkolenia BHP), a także formy bardziej systematyczne, jak: studia, staże zawodowe, kursy.

Edukacja dorosłych a ich praca zawodowa

Dużą popularnością cieszy się edukacja zawodowa rozumiana jako wielkość oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych ukierunkowanych na człowieka dorosłego, mających na celu przygotowanie go do wykonania określonego zawodu, pogłębienie i rozszerzenie jego kwalifikacji, podniesienie jego wprawy w wykorzystaniu umiejętności i sprawności zawodowych. Obejmuje szeroki zakres edukacji wewnątrzzakładowej i zewnętrznej, zmierzającej do poprawy stanu kompetencji zawodowych osób uczących się.

Niezbędnym warunkiem zorganizowania efektywnego systemu szkoleniowego pracowników jest doskonalenie analizy stanowisk pracy, na podstawie której określa się wymagania w zakresie kwalifikacji i kompetencji zawodowych. Sporządzenie charakterystyk zawodowych pracowników pozwala ustalić, czy pracownik posiada wystarczające kwalifikacje na to stanowisko, czy też jego kwalifikacje są za wysokie lub niewystarczające, a także na precyzyjne planowanie i organizowanie dokształcania i doskonalenia ogólnego i zawodowego pracowników oraz lepsze wykorzystanie kwalifikacji pracowników w procesie pracy. Ważnym kryterium jest również wiek pracowników, ich motywacja i gotowość do podjęcia nauki, a także przydatność w zakładzie pracy i możliwość właściwego wykorzystania nowo nabytych przez niego kwalifikacji.

Motywy i inicjatorzy decyzji o podjęciu kształcenia ustawicznego dorosłych

Badając motywy skłaniające ludzi do podejmowania decyzji o podnoszeniu poziomu wykształcenia, zauważa się bezpośredni związek między poziomem wykształcenia początkowego a chęcią kontynuowania nauki w wieku dojrzałym: im wyższy, tym silniejsza motywacja. W prawie wszystkich krajach (należących do UNESCO) zaobserwowano wyraźne różnice społeczno-ekonomiczne między uczestnikami oświaty dorosłych i osobami niebiorącymi w niej udziału. Dostrzeganie wartości oświaty zależy od statusu społecznego jednostki.

Mówiąc o czynnikach mogących utrudniać podejmowanie decyzji o przystąpieniu do programów edukacyjnych,

należy wskazać m.in.: poczucie niepewności i niższości społecznej, niechęć do szkoły, do uczenia się, brak pieniędzy, niepewność opłacalności uczenia się, brak warunków do nauki, nieosiągalność placówek oświatowych bądź też ich nieadekwatność do oczekiwań.

Człowiek dorosły decyduje się na podjęcie nauki w zorganizowanej formie, gdy uważa, że zdobyta wiedza pomoże mu w rozwiązywaniu problemów osobistych, zawodowych lub społecznych oraz gdy daje mu to zadowolenie. Motywy, którymi kierują się ludzie dorośli przy podejmowaniu nauki, są bardzo różne. M.in.: chęć zdobycia nowych wiadomości i umiejętności oraz ich doskonalenie, przygotowanie się do nowej pracy, racjonalne wykorzystanie czasu wolnego, chęć zawarcia nowych interesujących znajomości, uczenie się bez przerywania pracy, pragnienie ucieczki od rutyny, chęć poprawy statusu materialnego, przewidywany awans zawodowy lub społeczny, rozwijanie swojej osobowości oraz doskonalenie kontaktów z ludźmi, rozwijanie sprawności fizycznej, chęć wyrównania swojego wykształcenia do wykształcenia osób bliskich – współmałżonka, dzieci, rodziców, chęć podniesienia swojej wartości we własnych oczach, zdobycie władzy.

Z moich obserwacji wynika, że największa liczba osób dorosłych kształcących się podejmuje te decyzje w powiązaniu z pracą zawodową wykonywaną bądź którą chcieliby wykonywać po ukończeniu kształcenia. Postawa taka jest jak najbardziej zrozumiała, skoro chyba wszystkie lub zdecydowana większość organizowanych form kształcenia dorosłych jest płatna. Dużo dorosłych liczy na to, że po zakończeniu kształcenia zmieni stanowisko bądź rodzaj wykonywanej pracy albo w ogóle zmieni zawód, co ma prowadzić do poprawy sytuacji materialnej.

Mówiąc o motywach podejmowania kształcenia, wspomnieć należy również o inicjatorach tych procesów. Mogą być nimi przełożeni, ale również współpracownicy, którzy namawiają nas do podjęcia nauki, i którym chcemy zaimponować, zdobywając dodatkowe wykształcenie. Mogą to też być osoby nam bliskie, których zachowanie przyczynia się do podjęcia przez nas tego kroku. Patrząc na motywy społeczne, może to być presja otoczenia, określonej grupy środowiskowej, do której należymy. Bardzo ważnym czynnikiem warunkującym uczestnictwo w oświacie dorosłych jest jej dostępność. Trudno bowiem mówić o podjęciu kształcenia, jeśli nie stać nas na nie lub gdy w pobliżu miejsca naszego zamieszkania nie ma odpowiedniej dla nas placówki oświatowej.

W podsumowaniu należałoby zadać pytanie: Czy kształcenie się ludzi dorosłych jest przymusem, czy wolnym wyborem? Osobiście skłaniam się do twierdzenia, że nieustanne kształcenie się jest przymusem. Twierdzenie to opieram na fakcie, że szybki rozwój myśli naukowej i technicznej oraz zmiany zachodzące w stosunkach społeczno-gospodarczych wymuszają na nas podnoszenie swojej wiedzy, aby móc przystosować się do zmieniającej się wokół nas rzeczywistości. Przymus ten może być wewnętrzny – będąc wypływającą z nas samych chęcią podnoszenia swoich kwalifikacji, zdobywania nowej wiedzy, umiejętności itp., lub zewnętrzny – jeśli podjęcie takiej decyzji było wymuszone przez innych. Wbrew optymizmowi pedagogów wiedza nabyta w szkole nie wystarcza, aby sprostać wymaganiom całego życia: z jednej strony pamięć nie jest tak wierna, jak się uważa, a klęska jest szczególnie dotkliwa w odniesieniu do tej wiedzy szkolnej, która często wiąże się z motywacjami ucznia lub z rzeczywistością. Z drugiej zaś, to, co z niej zostaje, szybko okazuje się przestarzałe wobec przyśpieszonego rozwoju naszej cywilizacji. Rozwój cywilizacji sprawia, że można ją zrozumieć tylko za pomocą nowych środków, a przyśpieszony postęp techniki domaga się nabywania wciąż nowych kompetencji – tym wyzwaniom ma sprostać edukacja ustawiczna.[7]

Bibliografia

1. Delos J., *Edukacja – jest w niej ukryty skarb,* Warszawa 1998
2. Morbitzer J., *Pedagogiczne konsekwencje budowy społeczeństwa informacyjnego*, Kraków 2002
3. Półturzycki J., *Andragogika jako dyscyplina akademicka* [w:] A. Fabiś (red.), *Wyzwanie współczesnej edukacji dorosłych. Adnragogika jako przedmiot akademicki,* Mysłowice – Zakopane 2004
4. *Modernizacja kształcenia ustawicznego i kształcenia dorosłych w Polsce jako integralna część uczenia się przez całe życie*, MENiS, Warszawa 2004
5. Raport o stanie edukacji ustawicznej w Polsce *Edukacja ustawiczna dorosłych 2005,* MEiN, Warszawa 2005
6. Neczaj R., *Uczenie się jako jedno z życiowych wyzwań*, „E-mentor" 2004, nr 5
7. Jaworska B., *Edukacja ustawiczna – utopia czy edukacja jutra?* [w:] Denek K., Koszczyc T., Lewandowski M. (red.), *Edukacja jutra*, Wrocław 2003

NOWE AKTY PRAWNE

1. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 24 października 2007 r. w sprawie protokołu postępowania o udzielenie zamówienia publicznego (Dz. U. nr 202, poz. 1463).

Określa ono wzór protokołu postępowania o udzielenie zamówienia publicznego oraz zakres dodatkowych informacji zawartych w protokole, a także sposób oraz formę udostępniania zainteresowanym protokołu wraz z załącznikami.

ZAKTUALIZOWANE

1. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw – w tym Karty Nauczyciela (Dz. U. nr 191, poz. 1369).

Przedłuża ona możliwość nabycia praw do wcześniejszej emerytury dla nauczycieli do dnia 31 grudnia 2008 r.

Nauczyciele urodzeni po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed 1 stycznia 1969 r., zachowują prawo do wcześniejszej emerytury, bez względu na wiek, w ciągu dziesięciu lat od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004 r. nr 39, poz. 353, z późn. zm.), z wyjątkiem warunku rozwiązania stosunku pracy – art. 88 ust. 2a pkt 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. nr 97, poz. 674, z późn. zm.).

2. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej zmieniające rozporządzenie w sprawie szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. nr 196, poz. 1420).

W dodanym § 1a do rozporządzenia określono jednostki organizacyjne prowadzące działalność szkoleniową w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy oraz zdefiniowano pojęcia: instruktażu, kursu, przygotowania dydaktycznego, samokształcenia kierowanego oraz seminarium. Załącznikiem do tej nowelizacji jest „Wzór zaświadczenia o ukończeniu szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy". Nowelizacja ta wejdzie w życie z dniem 24 listopada 2007 r.

Zbigniew Oleszczuk
z-ca dyr. Wydz. Nadzoru Pedagogicznego KO

Gdzie szukać funduszy dla oświaty?

Andrzej Smoliński
specjalista ds. projektów europejskich, CDiDN w Szczecinie

Kto będzie realizował projekt – aspekty formalne i prawne dotyczące wnioskodawcy

Jednym z podstawowych zadań, jakie musimy wykonać, przystępując do tworzenia projektu, jest dokładne przeanalizowanie zespołu osób i instytucji, które potencjalnie mogą zaangażować się w projekt. Będzie to zarówno analiza formalnoprawna nas jako potencjalnych wnioskodawców, jak i określenie kręgu partnerów i ocena możliwości ich włączenia się w projekt. Stopień włączania się w realizację projektu może być bardzo różny: od bezpośrednich realizatorów, przez osoby patronujące i wspierające, aż po struktury lokalne (regionalne, państwowe) administracji rządowej i samorządowej oraz grantodawców (ministerstwa, instytucje wdrażające programy unijne, samorządy, fundacje, osoby prywatne itp.).

Kim jesteśmy?

Każdy pomysł opracowany metodą projektową, zapisany w formie projektu i wpisany we wniosek grantowy musi mieć formalnego wnioskodawcę. Podmioty, które mogą być wnioskodawcami, określone są w regulaminach konkursów grantowych, wytycznych i uszczegółowieniach programów. Istotne jest sprawdzenie na wstępie tej kwestii, by nie okazało się, że nie możemy aplikować z przyczyn formalnych. Są programy i fundusze, do których wnioskować mogą jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, szkoły, jednostki administracji etc. Na ogół konkursy grantowe adresowane są tylko do wybranych grup: do jednych aplikować mogą gminy, do innych przedsiębiorcy, do jeszcze innych stowarzyszenia. W przypadku szkół sprawa ma się jeszcze inaczej: szereg programów dotyczy właśnie jednostek oświatowych, szereg innych wyklucza je jako jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego.

Na potrzeby projektu praktykowane jest tworzenie „konsorcjów projektowych" (mniej formalnie: powiązań partnerskich), w których partnerzy określają swoje kompetencje i zadania. Taki układ umożliwia pełniejsze wykorzystanie potencjału (w tym również możliwości aplikacyjnych!) wszystkich stron. Gmina, szkoła czy lokalne stowarzyszenie mogą w równym stopniu wnioskować do różnych funduszy czy donatorów o dofinansowanie działań na rzecz edukacji w społecznościach lokalnych.

Podstawową sprawą jest analiza sytuacji formalnoprawnej podmiotu, który będzie się ubiegał o dofinansowanie (załóżmy, że będzie to szkoła). Przydatne będzie przestudiowanie następujących dokumentów:

- statutu i dokumentów programowych szkoły;
- Ustawy o systemie oświaty z 7 września 1991 r. (tekst jednolity: Dz. U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami);
- Ustawy o finansach publicznych z 30 czerwca 2005 r. (Dz. U. nr 249, poz. 2104 z późniejszymi zmianami) – szkoła jako jednostka budżetowa, nie posiada osobowości prawnej.

Sytuację formalnoprawną szkoły i jej relacje z różnymi instytucjami administracji rządowej i samorządowej dopełni zapoznanie się z następującymi dokumentami:

- Priorytety Ministra Edukacji Narodowej na dany rok;
- Priorytety Kuratora Oświaty na dany rok, odpowiedniego ze względu na teren działania;
- Strategia Rozwoju Kraju 2007–2015 – MRR;
- Strategia Rozwoju Edukacji na lata 2007–2013 – MEN;
- Strategia Rozwoju Edukacji na terenach wiejskich 2007–2015 – MEN;
- Strategia Rozwoju Kształcenia Ustawicznego do roku 2010 – MEN;
- Strategia Rozwoju Województwa – JST;
- Strategia Rozwoju Gminy;
- plan rozwoju miejscowości lub opis planowanych do realizacji zadań przyjęty przez zebranie wiejskie, radę dzielnicy lub osiedla, radę miasta.

Dla projektów inwestycyjnych można jeszcze dodać studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy lub miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Będzie to trudny element analizy, ale jednak warto się zorientować, jakie kierunki rozwoju wyznaczyli prawodawcy.

Kim są partnerzy?

Partnerami są wszystkie instytucje, podmioty, grupy społeczne, które w jakikolwiek sposób mogą się łączyć z projektem. Analiza partnerów to kolejny krok w cyklu życia projektu. Aby dobrze ją przygotować, warto mieć choćby zarys działań, które będą wchodzić w skład projektu. Analizę partnerów, dla przejrzystości, warto zrobić w formie tabeli. Informacje umieszczane w tabeli powinny być podporządkowane określonym kategoriom.

Przykładowa tabela została przygotowana na podstawie materiałów umieszczonych w publikacji Narodowego Centrum Kultury „Projekty kulturalne – krok po kroku". W tabeli znajdują się tylko niektóre instytucje, takie jak: Urząd Gminy, Ministerstwo Edukacji Narodowej i Instytut Kultury. W pełnej analizie warto jeszcze wziąć pod uwagę: jednostki zajmujące się doradztwem i doskonaleniem nauczycieli, Urząd Marszałkowski, przedsiębiorców lokalnych, turystów, media lokalne, regionalne i ogólnopolskie, organizacje pozarządowe, społeczność lokalną, dzieci i młodzież, szkolnictwo wyższe, inne szkoły.

Co daje taka analiza partnerów? W przejrzystej formie zbiera informacje o tym, na kogo i jak wpłynie projekt oraz kto i w jaki sposób może się przyczynić do zwiększenia szansy na powodzenie naszych działań. Taki kompletny obraz pokaże również, które podmioty będą uczestniczyć w projekcie obligatoryjnie i te, których uczestnictwo wyniknie ze współpracy.

	Charakterystyki	Interesy i oczekiwania	Wrażliwość i uwzględnienie zagadnień horyzontalnych	Potencjał i niedobory	Konsekwencje i wnioski dla projektu
Partner	• społeczne, ekonomiczne, zróżnicowanie płci • struktura, organizacja, status • zachowanie	• interesy, cele • oczekiwania	• ochrona środowiska • równość szans • społeczeństwo informacyjne • zrównoważony rozwój	• wyposażenie zasobów • wiedza, doświadczenie • potencjalny wkład	• wymagane możliwe działania • jak odnosić się do grupy
Urząd Miasta i Gminy	• jednostka samorządu terytorialnego • niezależność, decyzyjność na poziomie lokalnym • organizator szkół • posiada osoby zajmujące się tematyką projektową • posiada strategię rozwoju gminy • ma obowiązek ustawowy dbania o oświatę	• edukacja publiczna • ochrona dziedzictwa narodowego • zwiększenie potencjału mieszkańców i kapitału ludzkiego • zwiększanie atrakcyjności terenów gminy • zwiększanie aktywności mieszkańców	• wzrost dbałości o stan ekologiczny gminy – edukacja ekologiczna • zwiększanie aktywności mieszkańców – przeciwdziałanie bezrobociu • realizacja polityki równych szans	• w zależności od uwarunkowań określanych przez analizę PEST • środowisko polityczne • środowisko ekonomiczne • środowisko społeczno-kulturowe • środowisko technologiczne	• partner strategiczny • formalny wnioskodawca • organ nadrzędny • wpływ na trwałość projektu poprzez złożenie deklaracji dalszego dofinansowania projektu
MEN	• scentralizowany system zarządzania • administracja rządowa szczebla centralnego • ustawodawca • jednostka wdrażająca III priorytet komponentu centralnego POKL	• podniesienie poziomu edukacji • doskonalenie zawodowe kadry pedagogicznej • rozwój badań • realizowanie programów wychowawczych i profilaktycznych • promocja turystyki • edukacja ustawiczna • profilaktyka problemów dzieci i młodzieży	• wyrównywanie szans edukacyjnych • realizowanie programów pomocy dzieciom, młodzieży i studentom • realizowanie programów oświatowych • nauczanie z wykorzystaniem nowoczesnych technologii	Potencjał: • dotacje na realizację zadań państwowych • dysponowanie środkami POKL Niedobory: • długi proces decyzyjny • dotacje z budżetu niezaspokajające w pełni potrzeb	• ustawodawca • projekt musi być zgodny z zakresem priorytetów i kierunków rozwoju oświaty • możliwość uzyskania dotacji na realizację projektu • wsparcie dla działań badawczo-rozwojowych
Instytucje Kultury	• ten sam organizator • zależność finansowa od corocznej wielkości dotacji • większa samodzielność – osobowość prawna	• realizacja podobnych celów • prowadzenie działań edukacyjnych • działanie na rzecz społeczności lokalnej • uzupełnianie i aktualizacja zasobów • włączanie się do projektu	• promowanie równego dostępu do kultury • wyrównywanie szans edukacyjnych	Potencjał: • zasoby informacyjne • zasoby ludzkie – wykwalifikowana kadra • zasoby instytucjonalne Niedobory: • niezadowalający poziom standardów nowoczesnego zarządzania	• partner projektu • pomoc merytoryczna • wspólna organizacja • udostępnienie zasobów • promocja projektu • interdyscyplinarność projektu

Projekty kulturalne – krok po kroku, Narodowe Centrum Kultury, s. 16–27

Nowości wydawnicze

rekomendują

Regina Czekała
kierownik Wydziału Udostępniania Zbiorów CDiDN WBP w Szczecinie

Halina Kwiatkowska
nauczyciel bibliotekarz, Wydział Udostępniania Zbiorów CDiDN WBP w Szczecinie

ACUFF, Daniel S.
REIHER, Robert H.
Kidnaping: jak marketerzy kontrolują umysł Twojego dziecka / Daniel S. Acuff, Robert H. Reiher. – Gliwice: Wydawnictwo Helion, 2006. – 425 s.
Sygn.: 162822 C
Książka powstała w Stanach Zjednoczonych i opiera się na realiach amerykańskich. Jednak w epoce globalizacji problemy, z jakimi zmagają się rodzice, są podobne. Nasze dzieci oglądają te same, często niestosowne filmy, tak samo agresywnie karmione są reklamami podobnie niezdrowych produktów, grają w te same, propagujące przemoc gry – a zatem stają w obliczu tych samych zagrożeń.

CYGAL, Krystyna
KUCZERA, Beata
W zgodzie z naturą, ludźmi i samym sobą: wybór scenariuszy godzin wychowawczych dla klas IV–VI z zakresu ścieżki ekologicznej i prozdrowotnej / Krystyna Cygal, Beata Kuczera. – Rzeszów: Wydawnictwo Oświatowe Fosze, 2007. – 64 s.

Sygn.: 162885, 162886 C
Publikacja zawiera zestaw kilkunastu scenariuszy godzin wychowawczych dla uczniów klas IV–VI. Poruszane w książce wybrane zagadnienia z edukacji prozdrowotnej związane są z bezpieczeństwem, zdrowym trybem życie , technikami pracy umysłowej, rozwijaniem zainteresowań. Scenariusze ułatwiają przekazanie uczniom informacji z różnych dziedzin: ekologii, psychologii, socjologii.

GUZ, Sabina
Metoda Montessori w przedszkolu i szkole. Kształcenie i osiągnięcia dzieci / Sabina Guz. – Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2006. – 314 s.
Sygn.: 162406 C
Prezentowana praca jest możliwie dokładnym opisem wybranych założeń systemu pedagogicznego Marii Montessori i wyników badań empirycznych nad jego skutecznością. Dowodzi głębokiej troski autorki o wdrażanie wspomnianych założeń do szeroko pojętej praktyki pedagogicznej, zwłaszcza w przedszkolach i szkołach podstawowych. Na szczególne podkreślenie zasługuje różnorodność podjętych przez autorkę badań nad skutecznością systemu pedagogicznego, nie pomijając również badań własnej konstrukcji.

HILLENBRAND, Clemens
Pedagogika zaburzeń zachowania / Clemens Hillenbrand. – Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2007. – 213 s.
Sygn.: 162906, 162907 C
Książka zawiera kompendium wiedzy wprowadzającej do studiowania pedagogiki resocjalizacyjnej wraz z ćwiczeniami aktywizującymi czytelnika i sprzyjającymi dalszej edukacji zawodowej. Jest to wartościowy podręcznik dla studentów pedagogiki resocjalizacyjnej, pracy socjalnej, pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, dla kuratorów sądowych i pedagogów szkolnych.

HRYNKIEWICZ, Józefina
Odrzuceni: analiza procesu umieszczania dzieci w placówkach opieki / Józefina Hrynkiewicz. – Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych, 2006. – 223 s.
Sygn.: 162837, 162838 C

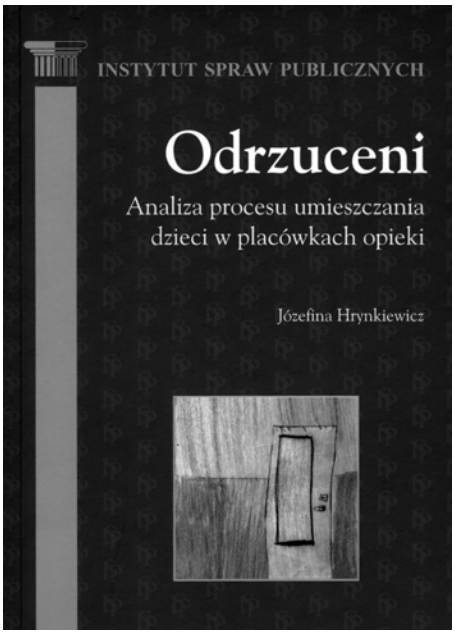

Prezentowany raport z badań pokazuje, jak faktycznie przebiega proces umieszczania dzieci w domach dziecka. Autorka publikacji świadomie używa tradycyjnej nazwy tych placówek, podkreślając w ten sposób pozorny charakter wdrażanych zmian. Jej zdaniem, zmieniać musimy logikę funkcjonowania

systemu, który nadal koncentruje się na uprawnieniach i interesach różnych instytucji i służb, a gubi dobro dziecka powierzonego opiece zastępczej. Niniejsza publikacja zawiera kompleksową ocenę opieki zastępczej po reformie administracyjnej przeprowadzonej w 1999 roku.

OPTYMALIZACJA

Optymalizacja oddziaływań resocjalizacyjnych w Polsce i w niektórych krajach europejskich / pod red. Franciszka Kozaczuka. – Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2006. – 297 s.

Sygn.: 162839 C

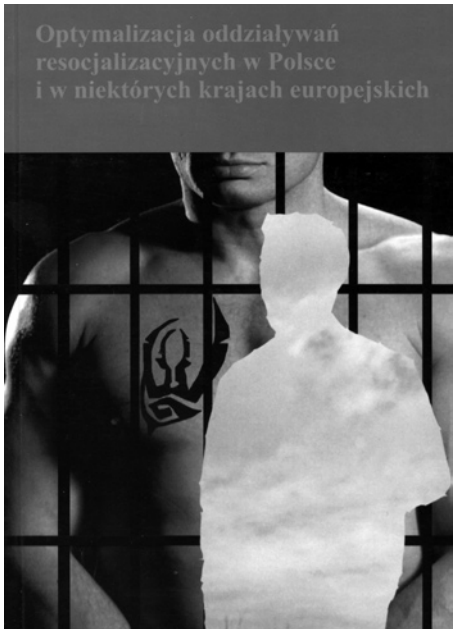

Opracowanie zawiera odzwierciedlenie swoistego rozumienia możliwości optymalizacji. Mimo zastosowania różnych kryteriów daje się zauważyć dwoiste podejście w poszukiwaniu nowych rozwiązań w zakresie teorii i praktyki resocjalizacyjnej.

W rozdziale pierwszym zaprezentowano funkcjonowanie systemów penitencjarnych w niektórych państwach europejskich; rozdział drugi zawiera szereg opracowań dotyczących teoretycznych i praktycznych poszukiwań rozwiązań w polskiej penitencjarystyce, a w części trzeciej zgrupowano teksty dotyczące różnych aspektów pracy profilaktyczno-resocjalizacyjnej.

PETLAK, Erich

Klimat szkoły – klimat klasy / Erich Petlak. – Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak", 2007. – 123 s.

Sygn.: 162823, 162824 C

Celem publikacji jest opisanie klimatu szkoły, klimatu klasy, klimatu nauczania i związanych z tym zagadnień. Motywacją do jej napisania było koncentrowanie się szkół i nauczycieli na innowacji dydaktycznych aspektów nauczania. Książka została napisana z myślą o tym, by klimatowi szkoły oraz klasy poświęcić większą uwagę w codziennej pracy pedagogicznej.

SZMIDT, Krzysztof J.

Pedagogika twórczości / Krzysztof J. Szmidt. – Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2007. – 423 s.

Sygn.: 162908 C

Niniejsza książka jest pierwszą w polskiej literaturze pedagogicznej tak szeroką i poważną próbą zarysowania zadań badawczych i problematyki nowej subdyscypliny nauk pedagogicznych. Przedmiotem dociekań teoretycznych i badań empirycznych w tej dziedzinie są edukacyjne uwarunkowania rozwoju kreatywności dzieci, młodzieży i dorosłych. Adresatami książki są praktycy i teoretycy pedagogiki twórczości. Wielki pożytek z niej odniosą także studiujący pedagogikę i ich wykładowcy. Nie można wykluczyć jej przydatności również dla tych wszystkich, którzy dopiero z tej książki dowiedzą się, że pedagogika twórczości istnieje i ma już pewien dorobek badawczy i teoretyczny.

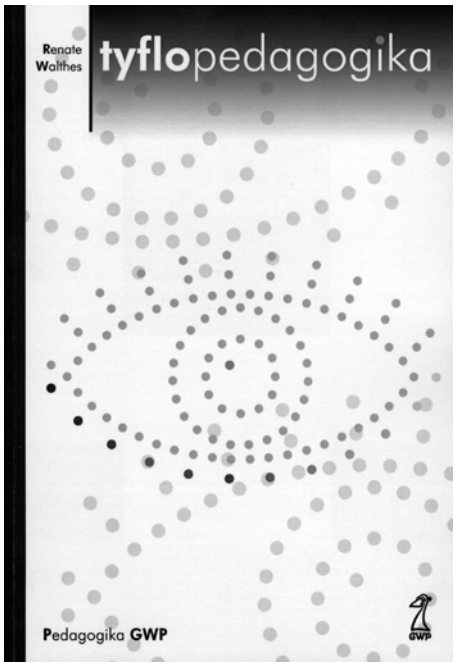

WALTHES, Renate

Tyflopedagogika / Renate Walthes. – Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2007. – 182 s.

Sygn.: 162909, 162910 C

Publikacja zawiera kompendium wiedzy wprowadzającej do studiowania pedagogiki zaburzeń wzroku wraz z ćwiczeniami aktywizującymi czytelnika i sprzyjającymi dalszej edukacji zawodowej, co znakomicie ułatwia przyswajanie wiedzy. Zachęca do skonfrontowania swojego sposobu myślenia (o problematyce niewidomych) z tym, który charakteryzuje pedagogikę europejską. Jej adresatami jest bardzo szeroki krąg czytelników, osób mających kontakty z niewidomymi: rodziców, nauczycieli, wychowawców, pracodawców, studentów pedagogiki i psychologii. ■

FORUM INTEGRACYJNE

Ideę integracji z osobami niepełnosprawnymi zaczęto propagować w latach sześćdziesiątych minionego stulecia. Nowy sposób myślenia, a w konsekwencji i działania, przyjmowano w różnych krajach z większymi lub mniejszymi oporami. Najwcześniej integracja rozwinęła się w Stanach Zjednoczonych i niektórych krajach skandynawskich, głównie w Szwecji. W Polsce zainteresowano się nią w latach siedemdziesiątych; wówczas powstawały pierwsze klasy specjalne w szkołach masowych. Takie rozwiązanie nie sprzyjało jednak integracji dzieci zdrowych i niepełnosprawnych – klasy specjalne w dalszym ciągu segregowały uczniów, izolowały ich od zdrowych rówieśników. Dopiero ustawa z 7 września 1991 roku o systemie oświaty i Zarządzenie nr 29 Ministra Edukacji Narodowej z 4 października 1993 r. uregulowały zasady powstawania oddziałów integracyjnych w ogólnodostępnych szkołach publicznych. Obecnie kształcenie osób niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych lub integracyjnych reguluje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 18 stycznia 2005 r. (Dz. U. z 2005 r. nr 19, poz. 167).

Ludzie niepełnosprawni powinni być odbierani jako pełnowartościowe osoby, mające potrzeby duchowe, zdolne nie tylko do brania, ale mogące też wiele dać swojemu otoczeniu. Aby osiągnąć taką umiejętność myślenia, rozumienia i postrzegania, należy już od najmłodszych lat rozwoju dziecka kształtować jego osobowość. Im wcześniej ukształtujemy w dzieciach właściwe wzorce zachowań, tym bardziej prawidłowe będą ich postawy w życiu dorosłym.

Jedną z możliwości kształtowania tolerancyjnego społeczeństwa jest umożliwienie osobom niepełnosprawnym (o specjalnych potrzebach edukacyjnych) edukacji w szkołach masowych. Integracyjny system kształcenia ma przygotować dziecko niepełnosprawne do normalnego życia w społeczeństwie. Umożliwiać mu wzrastanie w jego naturalnym środowisku. Poprzez kontakty z pełnosprawnymi, przez wspólną naukę, zabawę, rekreację, przez wspólne zajęcia system ten ma lepiej stymulować rozwój, wzmacniać i uruchamiać dodatkowe mechanizmy kompensacyjne, w konsekwencji podnosić jakość życia niepełnosprawnych. Jednocześnie ma kształtować właściwy stosunek dzieci zdrowych do rówieśników niepełnosprawnych. Codzienne obcowanie z dziećmi niepełnosprawnymi pozwala na kształtowanie pozytywnych cech osobowości, takich jak: otwartość, wrażliwość, uczynność, cierpliwość. Dzieci zdrowe uczą się również większej wytrwałości w pokonywaniu własnych trudności.

Szkoła Podstawowa nr 74 w Szczecinie jest szkołą otwartą na potrzeby osób niepełnosprawnych i zapewnia każdemu uczniowi niezbędne warunki do optymalnego rozwoju. Od 1998 roku na każdym poziomie nauczania w naszej szkole istnieją klasy integracyjne. Uczęszczają do nich osoby z dysfunkcjami ruchowymi, z wadami słuchu i wzroku, z upośledzeniami umysłowymi i chorobami somatycznymi.

Nasze doświadczenia i obserwacje potwierdzają korzyści płynące z integracji dla wszystkich uczestniczących w niej dzieci. Mała liczebność uczniów w klasach, praca dwóch pedagogów pozwalają na stosowanie szeroko pojętej zasady indywidualizacji. Nadrzędnym celem jest jednak integracja społeczna dzieci. Miła atmosfera w klasie daje każdemu dziecku poczucie bezpieczeństwa. Żadne z nich nie musi się obawiać, że z powodu swoich niesprawności zostanie wyłączone z grupy lub nie będzie w niej akceptowane. Dzieci niepełnosprawne są zachęcane przez swoich kolegów do uczestnictwa w zabawach, grach, nauce, przez co stawiają sobie wymagania – cele, które zmuszają je do osobistej mobilizacji. Dzięki temu mają możliwość kształtowania realnego obrazu samego siebie. Dzieci zdrowe uczą się akceptacji, cierpliwości i wytrwałości w dążeniu do celów.

Chcąc coraz szerzej propagować ideę integracji w środowisku lokalnym, od pięciu lat nasza szkoła organizuje co roku Szkolne Dni Integracji. Podczas tego tygodnia proponujemy wiele imprez mających na celu przybliżenie całej społeczności szkolnej i środowisku lokalnemu celów i założeń kształcenia integracyjnego. W szkole odbywają się wówczas lekcje otwarte w klasach integracyjnych, konkursy plastyczne, literackie dla uczniów całej szkoły; wielkim zainteresowaniem cieszy się Szczecińska Olimpiada Sportowa przygotowywana dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i uczniów z Ośrodków Szkolno-Wychowawczych.

W tym roku szkolnym przypada 10-lecie kształcenia integracyjnego w SP 74. W związku z tą rocznicą, podczas Szkolnych Dni Integracji, szkoła organizuje 5 grudnia 2007 roku Forum Integracyjne, podczas którego odbędą się ciekawe wykłady, lekcje otwarte oraz prezentacje multimedialne dorobku szkół integracyjnych województwa zachodniopomorskiego. Opiekę merytoryczną nad forum pełni CDiDN.

Harmonogram przebiegu Forum Integracyjnego

Dorobek nurtu kształcenia integracyjnego w województwie zachodniopomorskim – 5 grudnia 2007 r.

9.00–10.00
Część poprzedzająca otwarcie konferencji – przygotowanie techniczne do prezentacji multimedialnych, zwiedzanie szkoły, przygotowanie ekspozycji prezentujących dorobek szkół, rozmowy indywidualne, kawa w sali konferencyjnej

10.00–10.15
Uroczyste otwarcie Forum Integracyjnego – zabranie głosu przez Małgorzatę Babuń, dyrektora SP 74 w Szczecinie, oraz zaproszonych gości
Program artystyczny w wykonaniu klasy integracyjnej

10.15–11.45
„Dorobek nurtu kształcenia integracyjnego w województwie zachodniopomorskim" – Krystyna Kondarewicz, konsultant ds. kształcenia specjalnego i integracyjnego CDiDN w Szczecinie
„Funkcjonowanie dziecka z cechami ADHD w szkole masowej" – Tamara Olszewska, Aneta Mapacz

11.45–12.00
Przerwa na kawę

12.00–13.00
Prezentacje multimedialne dorobku szkół integracyjnych

13.00–14.00
Zajęcia otwarte prowadzone przez nauczycieli SP 74:

1. „Wykorzystanie treningu EEG Biofeedback w pracy z dzieckiem nadpobudliwym" – Anna Kostencka
2. „Praca nad rozumieniem mowy oraz usprawnianiem artykulacji z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych" – Renata Felisiak

3. Kinezjologia edukacyjna Dennisona „Ćwiczenia usprawniające wzrok i synchronizację półkulową" – Anna Cieślak
4. „Rozwijanie poczucia bezpieczeństwa i pewności siebie za pomocą ćwiczeń prowadzonych metodą Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne" – Małgorzata Matuszak

Dyrekcja szkoły wraz z gronem pedagogicznym zaprasza wszystkich zainteresowanych do wzięcia udziału w spotkaniu.

Irena Traczewska

Szkoła Podstawowa nr 74 w Szczecinie

NIEODPŁATNE FORMY DOSKONALENIA

Zapraszamy Państwa do udziału w bezpłatnych formach doskonalenia zaplanowanych do realizacji w grudniu, organizowanych w siedzibie CDiDN w Szczecinie oraz w Ośrodkach Aktywności Oświatowej w Choszcznie, Gryficach, Łobzie, Myśliborzu, Stargardzie Szczecińskim, Świnoujściu i Wałczu.

Wszystkie szkolenia dla kadry kierowniczej rozpoczynają się o godzinie 10.00, a dla nauczycieli o godzinie 14.00. Prosimy o wcześniejsze potwierdzenie udziału w formach bezpośrednio w siedzibach poszczególnych ośrodków.

Formy doskonalenia dla kadry kierowniczej

Choszczno
- 4 grudnia 2007
  Zarządzanie pracą własną dyrektora
  Jolanta Zorga-Pieńkos

Gryfice
- 11 grudnia 2007
  Wykorzystanie wniosków z realizacji zadań dyrektora szkoły/placówki oświatowej w projektowaniu pracy szkoły
  Wiesław Chyłek

Łobez
- 4 grudnia 2007
  Kompetencje i zadania dyrektora w świetle prawa
  Ryszard Ławicki

Myślibórz
- 4 grudnia 2007
  Procedury zarządzania w sytuacjach kryzysowych w środowisku szkolnym
  Jolanta Kroczak

Stargard Szczeciński
- 11 grudnia 2007
  Kompetencje i zadania dyrektora w świetle prawa
  Ryszard Ławicki

Szczecin
- 18 grudnia 2007
  Kompetencje i zadania dyrektora w świetle prawa
  Ryszard Ławicki

Świnoujście
- 11 grudnia 2007
  Zarządzanie pracą własną dyrektora
  Jolanta Zorga-Pieńkos

Formy doskonalenia dla nauczycieli

Choszczno
- 4 grudnia 2007
  Motywacja – źródłem sukcesów na lekcjach przedmiotów przyrodniczych
  Zdzisław Nowak

Gryfice
- 4 grudnia 2007
  Prowadzenie w szkole/placówce oświatowej badań zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 15 grudnia 2006 r.
  Mirosław Krężel

Łobez
- 4 grudnia 2007
  Motywowanie uczniów klas młodszych do uczenia się
  Ewa Mrówka

Stargard Szczeciński
- 4 grudnia 2007
  Kary i nagrody w wychowaniu
  Elżbieta Tylewska

Szczecin
- 4 grudnia 2007
  Edukacja włączająca – budowanie lokalnej koalicji na rzecz ucznia niepełnosprawnego w szkole ogólnodostępnej
  Krystyna Kondarewicz
- 4 grudnia 2007
  Doskonalenie warsztatu pracy nauczyciela matematyki
  Ewa Wika
- 5 grudnia 2007
  Fundusze strukturalne dla edukacji w Polsce w latach 2007–2013
  Iwona Wawrzyniak
- 11 grudnia 2007
  Egzamin gimnazjalny z języka obcego nie musi być stresem
  Iwona Wawrzyniak
- 11 grudnia 2007
  Przejrzysta szkoła – wdrażanie zasad przejrzystości w szkole – cele i założenia programu
  Gabriela Helińska
- 13 grudnia 2007
  Motywacja – źródłem sukcesów na lekcjach przedmiotów przyrodniczych
  Zdzisław Nowak

Wałcz
- 5 grudnia 2007
  Metody pracy z lekturą szkolną
  Mirosława Piaskowska-Majzel

Informacje dotyczące innych form doskonalenia można znaleźć w „Informatorze CDiDN o formach doskonalenia w roku szkolnym 2007/2008".

MOJA MAŁA OJCZYZNA

CDiDN i Muzeum Narodowe w Szczecinie zapraszają uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych woj. zachodniopomorskiego do udziału w VIII edycji Konkursu z Edukacji Regionalnej pt. *Moja mała ojczyzna. Moja miejscowość, mój region*. Uczniowie mogą uczestniczyć w konkursie w trzech kategoriach wiekowych: klasy I–III, IV–VI szkół podstawowych oraz gimnazja.

Moja mała ojczyzna. Moja miejscowość, mój region jest konkursem międzyprzedmiotowym, ze szczególnym uwzględnieniem historii Pomorza Zachodniego. Jego celem jest pogłębienie wiedzy o regionie i kształtowanie tożsamości regionalnej. Problematyka konkursu obejmuje zagadnienia z historii i czasów współczesnych Pomorza Zachodniego. Konkurs odbywa się na dwóch poziomach: szkolnym i wojewódzkim. Eliminacje szkolne przeprowadza szkolna komisja konkursowa powołana przez dyrektora szkoły. W składzie komisji powinien się znajdować nauczyciel historii. Komisja ustala zasady eliminacji szkolnych i przeprowadza je w terminie do **21 grudnia 2007 r.** Do udziału w eliminacjach wojewódzkich komisja może zgłosić 2 uczniów ze szkoły liczącej do 300 uczniów oraz 3 uczniów ze szkoły liczącej powyżej 300 uczniów, w każdej kategorii.

Zgłoszenia do udziału w eliminacjach wojewódzkich należy nadsyłać do **4 stycznia 2008 r.** na adres: CDiDN, al. Jagiellońska 79, 70-363 Szczecin z dopiskiem *Moja mała ojczyzna*.

Więcej informacji: Ewa Mrówka, tel. (091) 484-69-54; www.cdidn.edu.pl

KONKURSY CEN

Jak pracować z uczniem szczególnie uzdolnionym?

Priorytetem MEN na rok szkolny 2007/2008 jest przeprowadzanie okresowej analizy realizowania przez szkołę zadań związanych z kształceniem i promowaniem uczniów szczególnie uzdolnionych. Wiadomo powszechnie, że praca z uczniem utalentowanym zwykle nie jest łatwa. Jednak szczególnie podkreśla się jej wagę w szkole XXI wieku.

Warto się zastanowić, jak pracować z uzdolnionymi ciekawiej, lepiej, skuteczniej? Jak powinno wyglądać przeprowadzanie okresowej analizy realizowania przez szkołę zadań związanych z kształceniem i promowaniem uczniów szczególnie uzdolnionych? Zachęcamy nauczycieli do dzielenia się swoim dorobkiem, doświadczeniem i pomysłami. Zapraszamy do udziału w konkursie.

Jakiego obywatela kształci polska szkoła w XXI wieku?

Tematem zeszłorocznego konkursu dla nauczycieli była edukacja patriotyczna. Miłość do ojczyzny, emocjonalna więź i szacunek dla wartości narodowych, praca dla kraju najlepiej ujawniają się w działaniach obywatelskich. Warto się jednak zastanowić, jakiego obywatela kształci polska szkoła XXI wieku? Czy aktywny udział w życiu publicznym jest potrzebny współczesnemu człowiekowi? Czy jest ważny dla uczniów? Czy można nauczyć się obywatelskiego myślenia? A może ono przychodzi z wiekiem i własnym doświadczeniem? Na czym polega współczesna edukacja obywatelska? Jak dziś uczyć obywatelskich postaw?

Jak więc powinna wyglądać edukacja obywatelska w XXI wieku? Warto się nią zainteresować i przedstawić innym swoje pomysły i efekty szkolnych działań. Zachęcamy nauczycieli do dzielenia się swoim dorobkiem i doświadczeniem w rozwijaniu postaw obywatelskich uczniów. Zapraszamy do udziału w konkursie.

Cele konkursów

- Zachęcenie nauczycieli do poszukiwania nowych strategii pracy z uczniem uzdolnionym i utalentowanym.
- Pogłębienie rozumienia potrzeby i możliwości odkrywania oraz rozwijania uzdolnień i talentów uczniów.
- Dzielenie się wiedzą – zaprezentowanie ciekawych pomysłów nauczycieli i szkół w pracy z uczniami zdolnymi.
- Inspirowanie i mobilizowanie do stosowania w praktyce nowych zasad i strategii pracy z utalentowanymi uczniami.

Adresaci: nauczyciele i wychowawcy różnych szkół/placówek oświatowych województwa zachodniopomorskiego.

Termin nadsyłania prac: do końca maja 2008 roku.

Prace pisemne na nośniku elektronicznym należy przesyłać na adres Centrum Edukacji Nauczycieli, ul. Ruszczyca 16, 75-654 Koszalin lub na pocztę redakcji „Nauczycielskiej Edukacji" jpss51@tlen.pl.

Ciekawsze fragmenty prac zostaną opublikowane w „Nauczycielskiej Edukacji" lub wydane w całości drukiem w postaci broszury w Wydawnictwie CEN. Przewiduje się również nagrody książkowe i albumowe.

Julian Piotr Sawiński
nauczyciel konsultant CEN w Koszalinie

INNOWACJA Z KOWEZiU

Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Krajowym Ośrodkiem Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej realizuje projekt „Przygotowanie innowacyjnych programów do kształcenia zawodowego" współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz budżetu państwa. Projekt zakłada opracowanie, promocję i dystrybucję innowacyjnych programów nauczania o strukturze modułowej oraz pakietów edukacyjnych. W ramach promocji projektu w 2007 roku przeprowadzono 16 konferencji regionalnych mających na celu prezentację projektu i jego rezultatów.

Uczestnicy konferencji mieli możliwość wymiany poglądów na temat kształcenia zawodowego według programów modułowych. Przedyskutowano kwestie dotyczące sposobu pokonywania barier we wdrażaniu programów modułowych. Najwięcej wątpliwości budziło zatrudnienie nauczycieli oraz pozyskiwanie środków na wyposażenie pracowni dydaktycznych.

Realizacja projektu, a tym samym wdrażanie modułowych programów nauczania oraz wykorzystanie w procesie dydaktycznym pakietów edukacyjnych, przyczyni się do:

- podniesienia jakości kształcenia zawodowego,
- zwiększenia szans edukacyjnych młodzieży i dorosłych,
- wzbogacenia oferty edukacyjnej placówek oświatowych,
- dostosowania procesu kształcenia do aktualnych potrzeb rynku pracy.

Na konferencjach poinformowano uczestników, że programy modułowe i pakiety edukacyjne stanowią nową ofertę edukacyjną adresowaną do uczniów, słuchaczy i absolwentów szkół zawodowych, techników oraz liceów profilowanych, jak również do nauczycieli przedmiotów zawodowych i ogólnozawodowych w tych placówkach. Uczestnicy konferencji nabrali przeświadczenia, że każda placówka oświatowa ma możliwość kształcenia zawodowego według programów przedmiotowych lub modułowych dopuszczonych do użytku szkolnego przez MEN. Może również opracować na potrzeby własnej szkoły program autorski.

W pierwszym etapie projektu opracowano 50 modułowych programów nauczania oraz 224 pakiety edukacyjne do 10 zawodów: technik technologii odzieży, technik mechatronik, technik mechanik, opiekunka środowiskowa, technik rachunkowości, technik ochrony środowiska, technik elektryk, technik informatyk, technik ekonomista i technik budownictwa.

Modułowe programy nauczania i pakiety edukacyjne opracowane w tym etapie realizacji projektu zostały przesłane w wersji elektronicznej do kuratoriów oświaty, centrów kształcenia praktycznego i ustawicznego, ochotniczych hufców pracy oraz ośrodków dokształcania i doskonalenia zawodowego na terenie całego kraju.

Uczestnicy konferencji podkreślali, że pakiety edukacyjne stanowią cenną pomoc dydaktyczną dla nauczycieli i uczniów w procesie kształcenia zawodowego, a tezy przekazane na konferencjach regionalnych są inspiracją do wprowadzania programów modułowych w cykl nauczania/uczenia się w placówkach kształcenia zawodowego.

Magdalena Mrozkowiak
KOWEZiU

Temat wiodący następnego numeru

EWALUACJA W NADZORZE PEDAGOGICZNYM

zaprasza na nowe strony

www.cdidn.edu.pl

Polecamy prasę edukacyjną, publikacje nauczycieli, inicjatywy edukacyjne, informacje o ofercie szkoleń.

Na bieżąco przedstawiamy oświatowe aktualności z kraju i województwa.

ZAPRENUMERUJ

ISSN 1425-5383

Refleksje

Zachodniopomorski Miesięcznik Oświatowy

ukazuje się od 1991 roku

CENA PRENUMERATY ROCZNEJ – 72 ZŁ

CENA 1 EGZEMPLARZA – 6 ZŁ

Wysyłka nastąpi po wpłaceniu właściwej kwoty na rachunek:

Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli
al. Wyzwolenia 105, 71-421 Szczecin
PKO BP I Oddział Szczecin
76 1020 4795 0000 9102 0121 4782

Więcej informacji na stronach internetowych – www.cdidn.edu.pl

KSZTAŁCENIE ZAWODOWE
I USTAWICZNE